

XIV. évfolyam, 147. szám

2014. január

Irodalmi Jelen

Keszthelyi Rezső: Fakarika

Sigmond István:
Szerető asszonyok,
kihűlt levelek

Acsai Roland:
Egy másik univerzum

Dévai Lilla: 301.

Boldogh Dezső:
Számvetés a pusztulással
(Böszörményi Zoltán:
Katedrális az örök télnek)

Boldog Zoltán:
Nyári Krisztián
mint ráncaltató krém

Halmi Tamás:
A halandóság mítosza

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Mányoki Endre, Szócs Géza (főmunkatársak),

Boldog Zoltán (kritika, interjú),

Laik Eszter (helyszíni tudósítás), Varga Melinda (Kolozsvár),

Szócs Tekla (fotó).

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Makkai Ádám (főmunkatárs, Hawaii)

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Horváth Dániel** festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN versei

MAJORANA PANASZA

Régóta nem csapoltak költővért!
A költészet mély álomba merült.
Már semmit sem tesznek a költőkért,
A vers a hatalom kezébe került.

A bús szó ruháján cifra kép,
bezárt szívekben a láng csendesült.
A költő elvesztette önérzetét.
A vers a hatalom kezébe került.

A szabadság is oda. Míg kért
volna belőle a költő, rendült
rendekre rakott tűzhöz ujjal ért.
A vers a hatalom kezébe került.

Vérszegény lett az eszme, falfehér.
Kik pénzért vetik a szót, a csepült
rímet, asztalukon fehér kenyér.
A vers a hatalom kezébe került.

MAJORANA VILÁGÉRZETE

Ez a szabadság és a szárnyalás:
a manipulált én-világérzete.
Virágot világra rak az én fele,
a másik fele tarka szárnyú sás.

Ismét ott leszek, hol a képzelet
törmelékei között arany hever.
(A lélek bányáiból az érclelet.)
A padlón olvasatlan könyv telel.

Süllyed a gondolat, a valóság
bárkájába kap, átírja azt, ami
van az én-látomásomra. És tótág
az est, legöngyölt selyemtatami.

MAJORANA NÉHÁNY SORA

Írok én is néhány sort,
arról, mi feldúlta ma a lelkem,
vadvirágok nyíltak, és a kertem
tükrözte a béna kort.

A bokorban pillanat
hasalt, bevérezte a hús lugast,
égő szemem mélyén vágott utat.
S fáztam szőke fák alatt.

Rám csordult a zöldes fény,
a lombokba temette sorsomat.
Hasonlatra borult a hasonlat.
Ringott az illatos lég.

Mint csillagok, hallgattam.
Zizzenő múlt szállt az asztal felett,
szárnya a köd tintájába kevert
jelen, csöpp halhatatlan.

MAJORANA VILLANELLÁJA

Ígérem, nem leszek én a trubadúr,
Ki életről, halálról, szerelemről
énekel, és úgy tesz, ő most az úr.

Az egér, ha üldözi a kandúr,
nem mereng a kényelmes heverőről,
szalad, ugrik, mintha pattanna húr.

A rojtos égben némán csüng a múlt.
Erről szólnék, a keserű méregről.
Énekem is úgy tesz, ő most az úr.

Vesztesnek nem jár dal, minek a bú.
Félelem pislog rám a kerevetről,
kinyújtja kezét és keblére húz,

szívében a pokol örvénye dúl.
De talán nem kéne beszélnem erről.
Énekem is úgy tesz, ő most az úr,

Az értelem tűnő időbe fúl.
Sírtam-e a trubadúr tetteiről?
Felejttem hát, ami lelkembe fúr.
Énekem is úgy tesz, ő most az úr.

MAJORANA VILLANELLA II

Réz Pálnak

Hát nem leszek trubadúr,
dalolva a szerelemről,
ki úgy tesz, most ő az úr.

Egér, ha űzi kandúr,
nem mereng a heverőről,
ugrik, mint pattanó húr.

Rojtos égből csüng a múlt,
szólnék a sárga méregről,
énekiem, ő most az úr.

Vesztesnek kijár a bú.
Pislog a kőkerevetről,
némán a keblére húz.

Szívemben lángörvény dúl,
de miért beszélnem erről?
Énekiem, ő most az úr.

Értelmem időbe fúl,
nem mereng az unt lelkekről.
Elhallgat a trubadúr.
Énekiem, ő most az úr.

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

SZÍV ERNŐ

A TENGHER-FÜZET

részlet

Szív a zenét hallgatva bandukolt a lágyan hullámmzó dűnék felé, alig magas, méregzöld aljnövényzettel és hosszú, keses színű fücsomókkal fedett dombok, melyeket apróbb szemű, fakóbb homok borít, jóval fakóbb, mint amilyen a Tisza vagy a Duna homokja. Der Tisza. Die Duna. Így mondják a németek. A Tisza, mint férfi. A Duna, mint lány, nő, néni. Kissé kövér, kissé nehézkes, és hogyan kell udvarolni neki. Nem, a Tisza biztosan nem lehet férfi.

Ahogy átvágott a kociút szürke szalagján, éppen a tenger felől érkezett egy élénk gyerekcsapat, sápadt arcú tanárnő kísérette őket. Szív megtorpant. Arra gondolt, túl sok lesz ez neki.

– Az lesz, biztosan sok lesz magának – szólt a tanárnő, ahogy melléje ért, és Szívnek megdobbant a szíve, jöllehet mindez északon, a dán határ közelében történt. A tanárnő úgy szállt le a kerékpárról, olyan mozdulatokkal, hogy. Ez egy örökké pergő film. Meghaltam, de még nézem. Markolom a karfát, ne vigyenek el, még nézem, nézem. Ahogyan a nő leszáll a kerékpárról. Ahogyan a férfi leszáll, abban nincs semmi érdekes. Magától értetődő, tartalékos, öntudatos mozdulatok. Tényleg nagyon jogos mozdulatok. És tényleg nagyon természetes mozdulatok. De ahogyan egy nő száll le, az valami egészen más. Van valami elképesztő rémület a mozdulatsorban. Titkos rémület. Harsány rémület. Dacos rémület! Amikor a leszálláskor nagy ívben lendíti a lábát, voltaképpen az égnek kínálja az ölét. Félelem, büszkeség.

– Elvált, asszonyom? – kérdezte Szív, kikapcsolva a zenét.

– A napokban kezdtem új kapcsolatot – bólintott a tanárnő, és a kerékpárja lámpáját igazgatta.

– Értem – mondta Szív. – Gratulálok.

– Köszönöm. Egy tengerparti vendéglőben vacsoráztunk először. És tudja, mit rendeltünk?

– Talán kagylót. Tengeri csillagot. Vagy inkább polipot?

– Maga is kincsvadász? – kérdezte a tanárnő, furcsa mosoly lebbent át az arcán. Szív tűnődött, úgy érezte, halványul fölötté a fémeskék ég, hangosabbak lesz a madarak.

– Igen, az vagyok, kincsvadász – bólintott.

– Sok kincset talált már életében?

– Igen, sok kincset találtam. Mondhatnám rengeteget. Csakhogy az én kincseim többségét nem föltétlenül értékeli az emberek. Jelenem, magam se lennék egy tökéletes kincsgondozó. Olyanok az én kincseim, mintha csak szavakból lennének – Szív tudálékos képet vágott. – Mint amikor újra és újra elmondunk egy verset. Vagy csak fecsegünk, csak locsogunk véget nem érően. Tudja, tanárnő, volt egy idő, amikor az ember elvesztette a hitét a nagytörténetek lehetőségében. Hogy nincs, nem lehet már a kezében semmi nagy, semmi impozáns vagy ominózus, csakis csak cserép, csak törmelék, maradék, foszlány. Hogy roncsokkal kell beérniünk. Amikor szerelmesek leszünk, vagy a magányt éli, akkor is roncsok között téblábolunk.

Erre a váratlan szózuhatagra, ami magát Szívet is meglepte némiképp, a tanárnő fölnevetett. Szív döbbsen látta, hogy míg ők beszélgettek, a kiránduló gyereksereg engedelmesen, szó nélkül vár, nem mozdulnak, bámulják őket. Figyelte őket a huszonnyolc részre osztott halál.

– Tudja, miféle hal a mézsüger? – kérdezte még mindig mosolyogva a tanárnő.

– Gondolom, ehetetlen – ingatta a fejét Szív.

– Nézzen utána.

– Így fogok tenni, asszonyom.

– Viszontlátásra – intett a tanárnő. – Azt ettünk az első randvún. Mézsügerért.

– Kicsit lapos a hátsó – szólt utána még Szív, majd tovább ballagott. Végül fölért az emelkedőre, és megpillantotta. Bámult egy ideig, aztán lassan lesétált a partra.

És?

És erősen fűjt.

És megint olyan volt, mint egy filmben, amelyben egyszerre szerepel, és ugyanakkor nézi is. Biztosan van itt valahol kincs, kalózkod, valami kaland, valami izgalmas nagyszerűség.

Mindenki akar kalandot, hát nem?!

A széles, homokos part messze elnyúlt északi irányba és dél felé, akár egy óriási kar. A sirályok úgy csaptak le a vízre, hogy egy ideig lebegtek, majd mintha kő hullott volna a tarajos habok fölé. Mire a partra ért, olyan lett az ég fele, mint El Greco festményein, csillogó szürkébe hajló kékség, amit úgy oszt fel a fény, mintha hatalmas ezüst lemezeket illesztenénk egy végtelenül terülő fémmezőbe. A távolban hatalmas hajók horgonyoztak. Vízre épített, messzi, titokzatos városok. Hallgatta a zenét, Elizabeth Fraiser gurgulázó, tündéri hangját. A víz tenyérnyi medúzák neylon zacskóit rakosgatta ki a homok hasára, ami felbugyogott és sistergett minden egyes hullámnyalás után.

Szív hideget sírt. Hideg könnyek. Fázott a keze nagyon. Fújt a szél, a tenger rányalt a cipőjére. Jó volt, hogy fázott a keze. Ez egy másik világ volt, mint amelyikről már tudott valamit, erről itt nem sokat, valamennyit, talán. Ülsz a homokban, vagy ülsz a szülőszobában, a tenger előtt, és mit tudsz. A sírás egy másfajta életműködés. Nem elkeseredésünkben, vagy a fájdalom miatt sírunk. Az ember könnyeket mutat a tengernek, hogy ő is bír valamennyi végtelenséggel.

– Jó napot – szólt Szív.

– Neked is – válaszolt a tenger. – Remélem, nem azért jöttél, hogy hízelegj nekem.

Szív gondolkodott, hullám fröccsent a lábára.

– A kincsek miatt jöttem – mondta végül Szív.

– Értem – bólintott a tenger, és mintha elmosolyodott volna ő is. – Tudja, ki fedezte föl a Nagy Korallzátonyt, ahol a házaspár elveszett?

– Cook kapitány? – tűnődött Szív.

– Igen, ő – hullámozta a tenger –, Cook kapitány, hát persze. A fehér ember szerint. Az európai szerint.

Szív érezte, hogy elég lesz mára. Amikor visszatért a lakásba, azt gondolta, nem szól erről az élményéről egyetlen szót sem, olyan maszatosnak tűnt. Aztán mégis másként döntött. Kicsit színpadiasan állt fel, meghajolt, és azt mondta:

– Hallgassátok meg a Cocteau Twienstől az „Ivo” című számot! És gondolatok arra, hogy gyakran sokkal fontosabb mindaz, amit nem tudunk, mint amit tudunk, értünk, felfogunk, vagy éppen csak tudni vélünk.

Aztán leült, és jól esett senkinek sem lenni.

Bort bontott.

– Lesz itt kincs. Jó sok kincs lesz. Gazdagon térek haza. Nagyon gazdagon – motyogta.

És aztán reggel lett, panamák nélküli.

Kávé.

A kávé illata, ahogy jár előttiünk a lakásban, szépen szétdereng. Belelépett a cipőjébe, ki sem kellett fűzni. Tulajdonképpen olyan volt, mintha a tenger jönne feléje. Megroskadt egy gát, virág bontogatja szirmát az erkélyen, valahol magától pendül a gitárhúr, holott a trubadúr részegen hever a pajtában. Malacszarral teli vályúba ér az a szép, szőrös keze.

– Figyelj, tenger – szólította meg Szív –, olyan volt, mintha te jönnél értem. Kékszőrké fal, lassan közeledik, hangja is van, rettenetes! De nem te voltál, tenger.

– Nem én voltam, Szív. De lehettem volna – a tenger mogorva volt ezen a reggelen.

– Jöttek, csak jöttek felém – bölintott Szív, és megfenyegetett egy sirályt, a madár túl közel suhant el mellette. A távolban fehér vitorla, kitegetett a kapitány felesége, aki egyszer fogadásból bekapott egy cápaszemet, és le is nyelte. Nem jutsz messzire, ha a dolgok összekeverednek, és mindenki azt akarja játszani, ami a másik, a valóság a képzeletet, a képzelet a valóságot, az ég a földet, a föld az eget, és így tovább. Aki a tenger partján légyzümmögést hall, nyugodjon bele, megőrült. Elment a józan esze, beköltözött a homloka mögé a téboly.

– Jöttek, csak jöttek – mondta Szív.

Tüntetés volt. Kék, fehér piros fátylak lobogtak a szélben. Bizonyos dűnék földízítve mindenféle álmok, vágyak fátylaival.

– De miért tüntetnek? – kérdezte.
– Nem találsz ki? – kérdezte a tenger, nevetett.
– Több pénzt akarnak? – kérdezte Szív és közelebb lépett az egyik sírásóhoz. Homokos volt a keze.

– Van itt temető? És ha van, homokos a föld? És milyen mélyen kell maguknál megásni a sírt?

– Nem, ne is keressen ilyesmit, uram – dörmögte a sírásó.

– Kevesebb halottat akarnak?

– Nem akarunk kevesebb halottat. Nekünk egy halott mindig munka.

– Azt hiszem, pontosan értem – bólintott Szív, és meglátott a sírásók között két nőt is. Egyáltalán nem lepődött meg. Hiszen női miniszterelnök, taxisofőrök és apák is vannak. Sírásó nő miért ne lehetne?!

– Kisebb sírokat akarunk, uram! – magyarázta a sírásó. – Nézze, itt mindenki akkora sírt kap, hogy az embernek az az érzése, hogy meg sem halt. Itt már mindenkinek piramisa van.

– Az igaz – kérdezte a tenger –, hogy egyes sírásók piramisok képeivel ijesztgetik a rosszalkodó gyerekeiket?

– Én is hallottam róla – mondta Szív és körbe nézett. Reggel volt, jó lett volna panamázni kicsit. Az ember az gondolja, még nyerhet. Egy reggel. Egy milyen furcsa, szürke, lelketlen reggel. Nyerni innen és onnan, ügyesen kilopni az alvó halál zsebéből az aprópénzt. Egy olyan reggel, egy olyan életben, ami nem is az övé. Kié vagy, reggel. Aludj, halál. Most támadok fel, itt a sírásó tüntetés mellett, elvisznek, hideg homokba ásnak. Kincsek mellette. Ez nem halál. Nem halál. Nem halál.

– Viszontlátásra – köszönt el Szív.

– Viszontlátásra – integettek a tüntető sírásók.

EGY MÁSIK UNIVERZUM

ACSAI ROLAND versei

Az idő

A madarak kör alakú fészke
A körforgás
Mintáját ismételgeti.

A kakukk egy diót csempész
A nádirigó fészkébe –
Az idő fájának csonthéjas tojását.

Platánlevelek

A lehullott platánlevelek
Egyszerre kezek és arcok –

Ahogy a vakok is a kezükkel látnak,
És tenyerükben hordják a lélek tükrét,

Ami a mások lelkét tükrözi.

Az ekhógér

Az ég vakond-járataiban felszívódik a fény,
Felszívódnak az évek,
És egy másik
Univerzum földjéből vakondtúrásként kiemelkednek.

Sárkányszárnyas, puha prémes vakondok
Túrják a sötétet: denevérek.
Tűz helyett nem hallható hangokat
Lehelnek, és várják, hogy visszapattanjon forrósága.

A denevérek csillagokra vadásznak –
Az őszi ég utolsó denevérei az
Őszi égbolt utolsó csillagaira.
Aztán száraz falevélként összezsugorodnak,

És egy barlang mennyezetén lógva
Várják, hogy tavasszal szárnyaik falevélerezetében
Pumpálni kezdjenek az életnedvek,
És újra kirepülhessenek.

Kis nimfák, Ekhó-egerek, a mítoszok
Rokonai. Gaia emberi fül számára
Nem hallható szavait
Visszhangozzák, aztán saját visszhangjukat

Elnyelik, és újra kibocsátják:
A visszhang visszhangjának visszhangját.
Milyen lehet ilyen kicsinek lenni,
És ilyen tökéletesnek?

Radarfülekkel felszerelt űrállomásnak?
Ilyen tökéletesen sebezhetőnek?
Egyszerre földlakónak és földönkívülinek?
Egyszerre Ekhónak és egérnek?

Egyszerre létezni, és a létezés visszhangjának lenni?
Az eső fogvacogássá gyorsított morzejeleit hallatni?

KESZTHELYI REZSŐ

FAKARIKA

Azért nem hallatott magáról legutóbbi találkozásunk óta, írja Jagdish, mert nem talált semmi említésre méltó eseményt vagy következményt. Jóformán még a saját históriáját se leli magában, és sejtelve sincs, hol bujkálhat. És bár ő nem gondolkodó, mégis körömszakadtáig töprengedett eme élethelyzet forrásvidékére vonatkozóan – fogatlanul, holott ezt kéne megírnia igazában, ha nincs más. Ám ő nem auktor, írja Jagdish, aki meg tudná fogalmazni azt, miről fogalma sincs, hisz' képzelgősnek se mondható, és magabízó is ebben. Ám váltig visszakanyarodik ahhoz, amit nem tud, nevezetesen: ennek a levélnek a fogalmazásához naponta nekilát, de mit ír, mikor nem ír, és ez immár merő tréfa. A fürkészés a móka, írja Jagdish, a hol keressem, amire sose lelek rá, és megeshet, éppen ezért ernyedetlen az ember. És kivallja, jószerével nincs semmi kedve betűvetésre adni a fejét, sőt, fölöttébb szeretne találkozni, sétálva napozgatni, majd vacsorázni, borozgatni és tollaslabdázni velem a kertben, ami nem úgy bohókás, ahogyan fellelné, amire sose fog rátalálni, és ennél fogva mindenkor tevékeny az ember, talán. Hát imigyen, és bár kötelező lenne összevetnie magát a valóságával, képtelen volt erre egész eddigi életében, holott ő nem holmi árnyalak a fölösek köréből. Ámde most mindinkább iparkodik folytatni a levelét, ide másolni Chiara üdvözlését Monzából: Un caro saluto e arrivederci in Italia. Persze, bizonygatja Jagdish, ettől még nem válik tintafogyasztóvá, aki másolni tudna, meg különben is: az idő rejtekeit és bensőnk menedékét képtelenség imitálni, és mialatt közli ezt velem, elpirult nagyképűségétől, és ezúttal csitultan pauzál. Chiara tesz-vesz valahol a házban, neki meg rögvest történet szeretne járni az eszébe, írja Jagdish, illetőleg fordítva: történetben

lelné az örömet. Ez azonban meddő szenvedés, affettazione, valamiféle scrivere con affettazione, az észjárásáé, még a lélegzeté is, és meddig juthatna eszerint ezzel? Csupáncsak eddig: mintha írna, ám ő nem óhajt írni, semmi módon, de nem kerülhetné ki, ha így folytatná. Evégből nyúl egy eleven tényhez, mely nem mintázható, hisz' ami él, ábrázolhatatlan, amíg él, és benne, Jagdishban is tovább lakozik, mióta lényébe plántálódott egyes szám első személyemből; íme: Hal-
 kan sustorogtak a park fái, akárha lassan készülődnek az eső. Eszembe jutott ez a mondat, bekaptam egy pirulát, és bár nem fáj a fejem, kerestem a házi gyógyszerárban valamilyen erősebb tablettát. Markomban tartva mentem teát főzni a konyhába. Amíg vártam, hadd forrjon fel a víz, rágyújtottam, és bámultam a gázzórsa lángját, ahogy körbefogja kanna alját. Ezen a napon se mozdultam ki a lakásból. Ráérősen borotválkoztam, és mosakodtam. Az öltözködéssel is sokáig bíbelődtem, egész délelőttbe telt, mire felvettem a pulóvert, behúztam a cipzárt, megkötöttem a cipőfűzőt. Magamban voltam. Járkálni kezdtem végig a két szobán, ám kihalt maradt az ödöngésem, és sehol se találtam magam. Lépkedtem föl és alá, előre-hátra, egyik szőnyegről a másikra, és pontosan érzékelttem, mekkora közöttük a távolság, mintájuk és színük miben különbözik. Közérzet-geometria. Hébe-hóba megálltam az ablak előtt, és végül odahúztam egy karosszéket. Ülttem csöndben, és a kovácsoltvas korlátot nézegettem, tekintetemmel követtem arányos elemeit, egymásba hajlítottam és kötöttem fekete indáikat, miként mozdulatlan mozgást. A keskeny üvegtetőn, melyet hasonló, de ívükbe görbülő és körbe csavarodó kovácsoltvas tart, egyenletes fény szüremkedett, úgyhogy nem volt, ami árnyékolhatott volna. Felkeltem, és megint álltam. Hirtelen azt éreztem, jókora időt hagytam a semmiben, és még mindig fogalmam se volt, mit kezdhetnék magammal. Letelepедtem egy másik karosszékebe, a nadrágom zsebében találtam egy Maomamot, kibontottam a papírjából, és lassan rágni kezdtem. A papíron sugárzó, vörössessárga, kettészelt narancs díszelgett, alatta apró betűk: Zutaten: Zucker, Glukosesirup, Pflansenfett gehärtet, Gelatine, Säurerungsmittel, Aromastoff: natürlich. Miután

kiböngésztem a szavakat, kicsiny gömbbé nyomkodtam a papírt, és bedobtam a hamutartóba. Erős hangok verődtek most a szomszédból a falnak. Késő délután lehetett. Más lakásokban néha-néha megcsörrentek a telefonok. Akkor nálam is megzörrent, hangosan, de nem vettem fel. Megszámoltam, hányszor csörren, majd felálltam, és ismét jártam-keltem a szobákban. – Hát így, írja Jagdish, ám mégsem egészen így persze, viszont szeretne már szabadulni, már a hozzáragadt modorosságtól, amelytől émelyítő a személye, és odáig jutni, hol mindenkor érzem nélkül érezni az érzést, és emiatt nem tudhatni, mi az: érezni valójában, holott ezért élni.

Ám ez újfent nem homológ azzal, amit írna, mert bármit szólaltat meg levélpapírja, nem írásból ered, nem narráció, legföljebb járulékszó, merő aggatás arra, miről fogalma sincs, mire ismételten kihemperedett magából az esze, és nagymérvű szégyenkezésbe huppant, és vele bombasztikus közhelyállapotba, hol fulladozik. Viszont, álmélkodására, ennek az önzsenírozásnak segítségére szándékol egy sugallat, mely alighanem a fenti citátum költéshelyének szakasztott mása, ám az ő fátumának élő tárgya is egyszersmind.

Engedjem meg hát szavaim idézését, jószerivel portékaként, melyről az autópályán, útközben a kocsiban regéltem éjszaka semmiféle relációban: Egyszer, hajdanán, gyerekkoromban, fürdés közben kicsúsztam a kádból, tarkómmal a vécé csészéjére. Nem fájt, csak hánytam, és azután elájultam. Ágyban találtam magam, és mikor feleszméltem, felkeltem, tettem néhány lépést kifelé, és megpillantottam az ajtó keresztfájához támasztott fakarikámat. Fogtam az ütőjével, és kimentem vele az utcába. Kergettem őt járdák hosszan, gyönyörítasan, akkorával, mekkorává nem láthattam, hol a vége. Nem függött tudatom a tudatomtól, az életem meg az életemtől. Kijutott az életem az összes boldog-boldogtalanból, fogalomfosztottan. És ekkor illetett valami hozzáríthatetlen, ha nem képtelenség nevéen nevezve: kitarult a lét cellája az ő függetlenségére. Ám mire? Bizonyosan a rá várhatóan.

Oly setesuta barátságban idézi mindeniket, mert oly ké-

zenfekvően fáj, fölöttébb, és ki tudhatja, meddig bús, míg képes befejezni jómagát, hol az a limes, valamíg a gondolatok légiója hatol? És mi lenne, ha a valóság adna számot rólunk? Mikor igazán kimondhatná: én, nekem pedig: te.

És most befejezi sorait, hisz' hová is cipelhetné őket. És választbeszédemre se várakozik. Nem óhajtja elmém csüggedetlen meddőségét.

A csendet meséli tovább a szöveg.

JÓNÁS TAMÁS versei

Weöres balról, költőnek tisztelegj!

1.

ZSELICKISLAKI KIS HÁZ

Szőke fa rázza le sok levelét.
Fölfele hullanak, úsznak.
Álmosan int le a Földre az ég.
Jönne az éjszaka. Túl nagy.
Vérzik a fűre a fecske szeme.
Labda szuszog puha ágyon.
Kóbor az álom, nincs, ki vigye.
Hallgat az erdei kánon.
Udvari köd szuszog, ég a garázs.
Dörmög a Mazda a csöndre.
Tescós szatyrokat őriz a ház.
Elfáradt, ki-bedőlne.

2.

A MALAC VALLOMÁSA BÓBITÁNAK

Csülkömet égeti tűz-föld.
Lombokat éget a holdfény.
Két szemed ördögi, túl zöld.
Langyos öledbe hajolnék.

Szárnyaimat letapasztom.
Csak kocogok teutánad.
Várlak az ólban, az alkony
kínozt utánad, a bánat.

Félek alig-mosolyodtól.
Ülj le, könnyörgöm, a sárba.
Hallod, az éjszaka horkol.
Csókod a kis malac álma.

Na, ugye, te is megérkeztél a zavarba, amiben én már gyerekkorom óta lopakodom. Ugye, megértetted, hogy miért, mit igen, miért nem? Tanácsot kérsz tőlem első kétségbeesésedben. Én már megtanultam, hogy a legjobb tanács tanács-talanul hagyni téged. De itt vagyok veled. Figyelmetlenül figyelem minden léptedet – érezlek, az több is annál, amit vállalni akartam. Szeretlek. Erről ne kérdezz, nem ér semmit egyetlen, rafinált válaszom sem. Ha te szeretni tudnál, máris rendeződne néhány félelmed. Tervvé. És kérésem támadna rögtön: hadd legyek a terved része, részese. Nem érhet kár, szép lassan elveszítjük díszünket, és mozdulatlaná csomagol minket a halál. Nem én találtam ki. De néhány élet után erre a rendre fanyalodtam volna én is. A félelmeid kis lepkéit engedd szabadon, porrá lesznek, csípni fogják sokáig a szemed.

Megmozdul, átváltozik

Állni tanulsz. Tanulni ülsz.
Csoda, hogy gyerek.
Csigolyádban énekek.

Oskolák farkasa
elkékölt szilvafa
lett féltett kertben.

Szeretek. Részegen
akarok állni, nem
tudok ülni tovább.

Utolsó tanítás fiamnak, hagyaték

Elkezdtem elfelejteni, minek álltam neki, hogy elfelejtsem.

Lombhullató

Cili zsenge bűneit elhervasztotta a hűség.
Ildiből szemembe párologott keskeny öröklét
szárította emlékeimet, kiteregetett múlt,
táncoló, üres ruhák. És nem volt tovább.
És nem volt tovább. Lehajtott gallér lehet
még, piszkos ingé, ami senkit se emleget.
Hajamat és talpamat lassan összeszokom.
Sorsom ajándékait, amit a kedves rokon,
minden nap elhoz a szél, és felemleget,
összegyűjtöm, ragyogó, őszi szemet-szemet-et.

A borzalom

A bőröm elpárolgott, más bőre tapadt rám
a nagy forróságban, és csontom vázlatai
összedőltek, már nem lehet többé kiolvasni,
milyen testet vállaltak volna fel, a szememből
áradó fényből szél lett, befelé fújó, drága
hajam tüskés bokorra rémült, és ujjpercnyi
darabokban, mint szögeső, fejemről lábfejemre hullt,
a belőlem élő, ruházkodó semmiben
megjelent végül anyu, történetesen, hatalmasan,
nyakában a Nappal, de megunta letette,
és dohányos lehelettel végül is engem is elfújtt,
drága teremtmőm!
Még meddig kínzol, és meddig rejtegetsz?

♥-Bors

Lefagyasztalak. Felforrósítalak.
Mágus vagyok a tömör időben.
Sorssá öllelek, bűzölgő salak.
Megnevezlek, legyen gondod bőven.
Nézd, milyen gyorsan szárad
hasam apadhatatlannak hitt
kútjába a könnyem! Elvillanó
öröklétben fetrengek, istenek
engem nem szégyellnek, csak
a te félelmed, gondolataid tesznek
szabályossá engem, földi élendőt?
Kínálom neked mindenem
kétszer kétszeresét.

DÉVAI LILLA

301.

Részlet egy készülő regényből

Köszönöm, hogy eljött, nem is tudja, mit jelent ez nekem. Igazán nem szeretném soká feltartani, ha nem bánja, rögtön a tárgyra térnék. Sosem szerettem a köntörfalazást, egy szívességre szeretném kérni. De mégis, hadd kínáljam meg egy kis teával, mert mégsem vághatok bele csak így. Értenie kell, miről van szó, mielőtt választ ad.

Tudja, hónapok óta egy értelmes vonalat nem húztam. Egyszerűen nem találom a színeket. Úgy értem, a helyes színeket. Maga zenél, igaz? Nos, képzelje el, hogy egyik napról a másikra a hangszerén, hiába igyekszik, nem képes tiszta hangokat lefogni, mintha állandóan megcsúszna a keze a nyakán, miközben erről szó sincs, épp úgy fogja, ahogy az elmúlt huszonvalahány évében mindig. És akkor arra kell gondolnia, hogy a hangok változtattak helyet, mondhatjuk, hogy egymásba csúsztak, és akármit játszana, koszos bűgös marad csak a helyén. Maszatolok. Egészen pontosan száznolcvankét napja. Tudja, hogy van ez, reggel felkelek, úgy kilenc tájt nekilátok, de hiába, mert ahogy keverem a palettán a színeket, lassacskán kezdem azt érezni, hogy magam is olyan üressé válok, mint az élém feszített vászon. Olyan fehér, olyan üres leszek, hogy nem bírom elkezdeni. Csak a paletták gyűlnek, azokat gondosan félreteszem, látja, milyen nevetséges dolgokkal operál az ember kínjában... mintegy bizonyítékul, hogy nem adtam fel, ha nem is haladok ából bébe, legalább van még bennem annyi, hogy nap mint nap újra nekiveselkedjek. Én abban éltem, hogy a megtett út által mérettetünk meg, más-képp szólva, hogy az ember mértéke a haladás. Ehhez képest egy helyben toporgok. Száznolcvankét napja, egészen kifáraszt, képzelheti...

Nekem ez különösen gyötrelmes, mivel én elsősorban abban nevelődtem, hogy amit leteszek az asztalra, annyi vagyok. Édesapám kedvelt találós kérdése jut eszembe erről, hogy kiló toll vagy kiló ólom. Természetesen egál, mégis, ha innen, az emeletről egyszerre mindkettőt kiönti az ablakon, lesz különbség a földre érkezésnél. Nem is tudom, mit akartam ezzel mondani, ne haragudjon, hajlamos vagyok elkalandozni, egészen fókuszátlatlanná váltam az utóbbi időben.

Talán kanyarodjunk is vissza a szívességhez, amit kérni szeretnék. Tudja, azért kérem épp a Maga segítségét, mert még fiatal, láthat bárhogy, ez gyakran bizonytalanná teszi ugyan a mozdulatait, mégis hatalmas áldás, higgye el. Az én tekintetem fókusza már rögzült. Ha szem elől vesztem, nem tudok már váltani, minden egy olyan homályos világgá oldódik körülöttem, amilyennek talán az álmokat vagy az emlékezet lebegő tájait tartjuk. Körvonalukat veszítik a tárgyak a maguk színeivel és formáival együtt. Ettől mintha az ember elbizonytalanodna ítélőképességében, illetve pontosabban, annak az igazságnak a súlya billen ki tagjaiból, ami által magát a világba ágyazta. Nem lesz egy biztos mag, amibe kapaszkodhatnánk, vagy amiből kinyúlhatnánk. Nem csupán a heliocentrikus világkép mond csődöt a geocentrikus után, hanem maguk a centrumok számolódnak fel, illetve az azokat igénylő és megkonstruáló tudat. Mindennek átveszi a helyét a céltalan szemlélődés. Egyenrangú pontokra bomlik a világ, és valami olyan szétszalazhatatlanságban rendelődnek egymás mellé a dolgok, akár a lyukacsos úrben a csillagok csipkézete, ha nyáréjszakan alá hajtjuk fejünk. Aztán a látvány egyre szemcsésedik, míg nem minden eddigi vagy jövőbeni, megélt vagy elképzelt történet egyetlen végenincs, ködlila térré szítálódik, majd egyre fehéredik, ahogy elvesznek az irányok, és szép lassan mi magunk is feloldódunk benne, nem marad más csak a testetlen lebegés, finom rezgések hullámai valahol sehol. Bizonyos átvitt értelemben tehát atomjaira hullik világunk, mivel a testeknek és napoknak – pontos körvonalalaik nélkül jelentésüket, tömegüket veszítve – megszűnik a gravitációja. Tud követni?

Várjon, hadd próbáljak máshogy rávilágítani. Emlékszik, legutóbb beszéltem arról, hogy minden alakzatnak megvan a maga igazsága. Úgy vélem, ez a szín, és viszont. Jöjjön, mutatok valamit.

A palettáim, az elmúlt hónapok jegyzőkönyve, megdöbbenő, igaz? Csak idővel tűnt föl a hasonlóság. Én nagyon tudok figyelni, tulajdonképpen erre volt a legnagyobb szükségem festőként. Mégis,

vagy másfél hónap eltelt úgy, hogy észrevétlen haladtam el emellet, csak dobáltam egymásra a palettákat a hasztalan elpepecselt idővel. Pedig kifejezetten szembetűnő. Léthé-lilának kereszteltem az árnyalatot. Nem lehet véletlen, száznyolcvankétszer! minden akaratlagosság és mégis nüánsznyí eltérés nélkül. Félelmetes, nem igaz?

Emiatt szeretném arra kérni, hogy fesse ki ezt a szobát, éppen ezzel a színnel. Azt szeretném, ha mindent befestene, átólcettig, még az ablakokat is. Ne aggódjon, bízom a tehetségében. Nekem egy egész életre lenne szükségem, a világra magára, addig festve, mázolvva egymásra mindent belőle, hogy végül, mint egyetlen összefüggő felület lepje be ezt a szobát. Igen, valóban mindent, amit valaha látott vagy hallott, fel kellene, hogy fessen ide, míg végül kivehetetlenné válnak egymáson a vonalak. Az élethűséggel sem kéne törődnie, tudja, én különben sem igen hiszek a térbeliségben. Bizonyos esetekben ugyan beszélhetünk távolságról vagy közelségről, de az a meglátásom, hogy ezt nem az adott testek kijelölt helye határozza meg. Az a meggyőződésem, hogy sem a látás, sem az emlékezés, azaz a múltó idő számára nem létezik közelebb vagy távolabb. Egyszerűen síkok vannak, festett üvegtáblák egymáson. Már pályám kezdetét meghatározta ez a fajta szemléletmód, minden bizonnyal ez magyarázza már korai munkáimban az ornamens jelenlétét.

Van egy különös tapasztalatom, tudja, gyakran rajtakapom magam a beszélgetések közben, legyenek azok mégoly jelentősek is, sőt, különösen akkor esik meg, hogy a látvány egyszerűben egyetlen fel-törhetetlen síkba rendeződik. Ilyenkor a testek és a tárgyak elvesztik arcukat, egy szóttés egymástól élesen elváló és egymást mégis kiegészítő formáivá válnak. A száj, ami hozzám beszél, a dohányzóasztal lapja, amihez hozzáér a rüszöm, a szemben ülő homlokán a ráncok, a szőnyeg mintája, ami a talpam alá fut, a lámpa fényköre, ami kihasít belőlem is egy darabot..., minden, amivel kapcsolatom, és amihez látszólag közöm van, olyan idegenné és megfoghatatlanná lesz, akár a történelem vitrinbe zárt emlékei. Nem, ez nem pontos, látja, nincs is rá jó hasonlatom, milyen ez. Még a szomszéd szobából beszűrődő zene is a beszéddel elkeveredve egynemű szövetként ágyazódik a látványba, s így a szavak jelentése anyagát, ezáltal értelmét veszttve akad fenn mindezen, akár pókhálón a légyzümmögés.

Tulajdonképpen részeire esik a valóság, pusztá színekre és formákra. Rendkívül érdekes ez egy önmagában bonthatatatlannak

mutakozó arc vagy test esetén, hogyan hullik apró, egymástól élesen különálló darabokra. Nem hiszem, hogy a lényegét ne mutathatná fel éppúgy csupán a látvány maga. Minden szín külön-külön magában hordozza az igazságát. Valamit elárul viselőjéről az is, hogy arca hogyan törik meg a tekintetemtől. A figyelemnek ez egy egészen más foka, s ilyenkor mintha egy addig láthatatlan szabályrendszer tárulna fel.

Látja, magam sem értem, miért beszélek most erről, mikor egyedüli problémám, ahol nekikezdtem, hogy egy ideje nem találom a színeket, csak ezt az egyet, és a formáját még ennek sem sikerült felismernem. Ezért kértem a segítségét is, no, meg hát, lássuk be, maga még fiatal és erős, könnyebben elvégzi.

Nevetséges, mégis félek attól a fehértől, ami reggelente a szemhéjam mögé ül, mint valami betegség, erre ébredek nap mint nap. Akár ezek a falak. Egyszerűen elviselhetetlen. Arra riadok, hogy tobzódó smaragd, méregzöld, ibolyaszín és kobalt álmaim egyszerűen kifakulnak, mintha hippóznák őket. Iszonyatos.

És minduntalan arra kell gondolnom, hogy mi ez a fehér nekem. Nem tudom, másként megnevezni, mint hiányt. Pedig a fehér nem szín, ez illúzió, akár a térbeliség; hanem, akárcsak a fehér zaj a hullámok összességét, magában hordja a vöröstől a violáig az összes színt. Hívhatnánk akár teljességnek is, ám engem nem nyugtat meg mégsem, ha belegondolok abba az úrbe, amit bennem maga után hagy. A feledés úgy látszik, nagyon nehezemre esik. Mint minden elengedés. Nekem sosem ment igazán az ilyesmi, önmagam totális elengedése. Másoknak ehhez nem kell szoktatni a tekintetük, elfárad magától is, létrehozza a maga vakfoltjait az emlékezetük. Én mindig úgy figyeltem, talán túlságosan is, hogy néha úgy érzem, ha valaki kikérdezné, fejből visszatudnék mondani egytől egyig mindent, napra pontosan, majdhogynem a születéseimig. Azt hiszi, túlzok, pedig ez korántsem áldás.

Tudja, nem jósolnék már sokat magamnak. Már vannak jelei. Nem, kérem, ne érezze kényelmetlenül magát, ez így rendjén is van, nem panaszkodom. De segítenie kell benne. Persze, nem volt még, akinek ne sikerüljön, mégis. Én a haláltól nem félek. Fehér tejköd, olyan sűrű és olyan puha, hogy megtartja az embert, lebeghet benne, akár sötétmeleg méhben a magzat. A legtöbb emberrel ellentétben

úgy látom, a halál ugyanolyan csodája az életnek, akár a születés. Ki kell érdemelni. Ezért nem hiszek az öngyilkosságban sem. Látja, én igazán nem voltam türelmetlen, nyolcvanhat éves vagyok, mégis, most úgy tűnik, tovább maradtam a kelleténél. Ha nem undorítja, mutatnék valamit. Valami egészen abnormális dolog történik velem, kérem, és nem tudom megosztani senkivel. Úgy látszik, valóban már csak a tudatom kapaszkodik görcsösen ebbe a már ismert és tudott világba, a testem már maga mögött hagyta, elkezdte felszámolni magát. Ne aggódjon, nem hiszem, hogy ragályos, de talán jobb, ha nem ér hozzám, ezért is viselem ezeket az ódivatú kesztyűket. Nézze, ezek a lyukak itt a tenyeremen és az ujjaimon úgy két hónapja jelentek meg, legelőször a gyűrűsujjamon egy aprócska tűszúrásnak tűnt, ami aztán elkezdett egyre mélyülni és tágulni, ahogy láthatja, szabályos kör alakban, fehér bőrrel a peremén, míg végül átlukadt egészen. Az iszonyaton kívül se vér, se fájdalom nem kísérte. Aztán lassan a lyukak egészen elborították a kezemet, mint a himlő. Félek, hogy továbbterjed a karomon, egész a mellig, a tüdőmig, vagy ami még rosszabb, hogy a szememig eszi magát, hogy kirág, mint egy hernyó, és a testem életképtelenné válik, én magam viszont itt ragadok, két világ közt.

Tudja, nem így képzeltem. Azt hittem, könnyű lesz meghalni, ágyban, párnák közt felejtani magam egyik hajnalban végleg, de valami hibádzik. Valamit már tud a testem, amit a lelkem még nem fogott fel vagy nem fogadott el egészen. Szeretném megtanulni, hogy végre szinkronba kerüljek magammal és a világgal, amiben éltem, hogy végül elég legyen csak feküdnöm ebben a Léthé-lila szobában, amíg mint oldószer, ki nem mos a testemből teljesen. Szeretném, ha megtanulhatnám a Maga szeme, a Maga festette világ által, hogyan engedjem el a sajátom.

Most már, hogy mindent tud, nem szeretném feltartani. Gondolja végig nyugodtan. Nem sürgetném, ha az egész nem lenne ennyire iszonytatóan fenyegető. Tisztában vagyok vele, hogy amit kérek, azzal nem elég, hogy állását veszti, hanem lelkileg is szörnyűmód megerhelő. Higgye el, nem kérném, ha nem érezném alkalmasnak a feladatra, és tudhatja, hogy nem lennék hálátlan, ha másban nem is, az alkotásban mindezidáig igen termékeny voltam, kényelmesen élélhetne belőle. Nem szeretném befolyásolni, de kérem, gondolkodjon a dolgon, igazán nincs más, akire így rá merném bízni magam.

HALMAI TAMÁS

A halandóság mítosza

Ritecz Szilviának

Aki a tárgyakat a földből
aki a fényeket a sárból
és megtisztítja a fölöstől
és kiemeli a sivárból
a kezes holmikkal kezébe
foghatja-e a kincsek lelkét
a tagolt anyag szívverése
kihagy-e ha parlagon lették

nyüzsög zszibong az idő sírja
a teremtés nagy temetője
aki a jövőt visszasírja
nevet a másik szeme tőle
a nyelven túli lények sorsát
a pusztulásból előássa
s példát mutat a néma szolgák
alázatos feltámadása

egek alól kihantolt angyal
beszélő gyöngy gyönyörű látnok
sivatagban elföldelt hajnal
tengerbe vermelt látomások
alakzatokba képzetekbe
rendeződik akár egy város
a hit hogy nincs köze a testnek
a halandóság mítoszához

rések rétegek közt világít
ahogy a Régész kitakarja
ráncok redők mögül kiválik
a teremtmény porcelánarca
porból pokolból számkivetve
az egyetlenbe visszakoza
Orpheusz útja ez Tibetbe
és Krisztusé a csillagokba

az öröklét relikviáit
rejt a tér idült edénye
testek útja visz a tudásig
mely beavat a feledésbe
de emlékszik minden titokra
aki a szabadságra gondol
s a kelő napot kikotorja
a törmelékes aranykorból

HALMAI TAMÁS

SZÓKE IMRE MÁTYÁS novellái

Reveláció

Bekéredzkedett az Aranysas vécéjébe. Dél előtt ivott itt egy kávét, ezt megfelelő jogalapnak tekintette a kéretőzéshez. A pultos lány is. Mosolygott: „természetesen”. Egyetlen vendég ült a pultnál, kopasz, lila inges, szőrös mellű fickó, aki kénytelen volt most egy pillanatra elhallgatni. Reflexszerűen, unottan körbetekintett a helyiségen, míg a rövid párbeszéd lezajlott, azután visszafordult, várta, hogy a kiscsaj figyelme újra ráterelődjön.

Kőbányai léptékkal mérve az Aranysas kulturált helynek számított. Nagy, patkó alakú bárpult uralta a teret, mellette kikapcsolt darts gép, körben kis asztalok, az egyik sarokban, jó magasra emelve a tévé.

„Végre!” Bement a vécébe. Vízcsap, kézszáritó, piszoár, és a leghátso helyiség. Minden fehér, vagy az volt valaha. Behúzta maga után a vékony faajtót, letolta a gatyáját és leült. Nagyot sóhajtott. Csönd, szeparáltság, meszelt falak, egyelőre még büdös sincs. Kellene valami olvasni való. Ám ekkor, negyed perc sem telt belé, valaki nagy lendülettel belökte a külső ajtót, krákogva, szuszogva megállt a piszoár előtt, lerántotta sliccén a cippzárt, vizelni kezdett. „A jó kurva anyját!” Köhögnie kellett volna, de visszafogta magát. Egyáltalán nem akarta, hogy hangjai összevegyüljenek a másik férfi zajaival. „Direkt utánam jött?” Nem érzett mást, csak undort és dühöt. „Ki kell bírni!” Két tenyerébe hajtotta az arcát és várakozott.

Lassan teltek-múltak a másodpercek, közben türelmetlen bélrendszerével küszködött, perisztaltikus mozgásait igyekezett megrendszabályozni, összeszorította a térdeit. „Micsoda akusztikája van egy klozettnak!” Kisvártatva mégis azon kapta magát, hogy az undor és harag ellenére is bizonyos fajta ámulat kezd

hatalmába keríteni. „Ezt a sűrű csobogást!” A másik férfi vizelete hihetetlen erővel csapódott a piszoárnak, istenáldotta, vagy épp istentelen bőséggel, látszólag kiapadhatatlanul. „Beszarok!”

Idejét sem tudta, mikor irigyelt valakit utoljára. Pedig lett volna rá oka bőven. Egyedülálló, szegény, idősödő férfi, sok testi hibával. Időről időre maga is elcsodálkozott, honnan jöhet az elégedettség. Miért nem kell neki több pénz, státusz, nő, család? Miért nem irigylí legalább néha másokét? Csakis arra jutott, hogy az írás miatt. Nincs, nem lehet más racionális magyarázat, az írás kielégíti, az írás mindent pótol. Ami az íráshoz kell, az nem található semmiben, senkiben, csak benne. Író volt. Vérbeli, rosszul fizetett, megbecsült, díjazott, ismeretlen. 48 évesen már fölkészült a várható és elkerülhetetlen fizikai leépülésre, ugyanakkor szellemi erejét mindennapos, kitartó munkával szerette volna megőrizni a végsőkig. Ezen kívül semmi nagyobb horderejű vágyat nem érzett magában. Mostanáig. „Nem hiszem el!” Hallatszott, ahogy a másik férfi, akit mindenképp kopasznak, lila ingesnek és szőrös mellűnek képzel, elégedetten top-pant időnként, mélyeket lélegzik, a testéből kitörő sugár pedig kitartóan, elementáris erővel ostromolja, áztatja, bomlasztja a világegyetem elé tartott porcelántenyérét. Most már vigyorgott. „Aztakurva!” Csodálat és irigység öntötte el, és amire végképp nem számított: megrohanták az emlékei. Eszébe jutott, hogyan vizelt harminc évvel azelőtt. Elhanyagolt teste készségesen idézte fel a múltat, záróizmai egy-egy hősi pillanatra megelevenedtek, nosztalgikus videoklipeket küldtek fel egyenesen a homloklebenyébe. „Hogy tudtam ezt elfelejteni? Hogyan tudtam ebbe beletörődni?” Sztoikus nyugalma hirtelen gyűlöletes színben tűnt föl előtte. „Apátia! Lopakodó halál, szuicid öncsalás!” Mire odakint szagatott, gyengülő kitörések után végre abbamaradt a csobogás, az ő fejében már készen állt a terv: változtatni fog az életén! Orrában fitnesztermek jellegzetes szagát érezte, medencéket, futópályákat, porcépítő tablettákat látott maga előtt. Sport! Helyes táplálkozás, absztinencia. Nem fogja őt minden jöttment kóbányai pank übervizelni, az hétszentség! Eltűnődött, mikor érzett ilyen lelkesült, teremtvő örömet utoljára. Régen. Túlságosan régen. Talán, amikor azt a zseniális megoldást találta a halálvágy ábrázolására legismertebb novellájában. Éves ösztöndíjat nyert vele, pedig milyen egyszerű volt, úristen, milyen egyszerű. A buszmegállóban álldogáló férfihoz odasétál egy

őzbak a lakótelepi házak közül, se szó, se beszéd, ledől a földre és megdöglök. A férfi meg cinikusan lefotózza a mobiljával, és elküldi a képet a feleségének. A nő zokogni kezd, rájön, hogy a férje soha többé nem megy haza, egyedül kell fölnevelnie hat gyereket... Igen, utoljára akkor érzett ilyet, amikor ezt a novellát befejezte. Körbe-körbe szökdelt a lakásban, fölrugta a székeket, és azt kiabálta: „jöhet a Kossuth-díj, faszszópók!” De rég volt! Ez is milyen eszméletlenül régen volt! Végre kámforrá vált a másik férfi, csönd lett. Ő is elkészült a maga dolgával, felöltözött, energikusan indult kezét mosni. Friss tervei annyira lekötötték a gondolatait, hogy elfelejtette lehúzni a vécét. Soha többé nem publikált. Haláláig zöldségesként dolgozott a Fény utcai piacon, 50 évesen megnősült, egy évre rá lefutotta a Bécs–Budapest Maratont. Záróizmai működését mindez nem befolyásolta.

Ebéd

Tamás előrehajolt és leemelte a fedőt a piros lábosról. Farkasüvöltés csapott az arcába, egy pillanatra behavazott, végtelen erdőt látott maga előtt. Mögötte álltam, megragadtam a karját és elrántottam a tűzhely mellől.

Megőrültél? – kérdeztem idegesen. – Leégeti az arcodat a gőz.

Gőz? – nézett rám Tamás. – Miféle gőz?

Az arca nedves volt és fényes.

Ilyen csoda tíz évben, ha egyszer történik! – lelkesedett és megfogta a kezemet, és kellemetlenül szorította.

Te már láttad, igaz? – szögezte nekem a kérdést. – Nehogy letagadd!

Általában kerülöm az érintéseket. Szánalmasan álltam a csöppnyi teakonyha közepén, és úgy néztem le a kezemre, mint aki örök időkre elvesztette azt.

Igen, láttam. De azt mondtad, hogy most ebédelünk. Azt mondtad, hogy megesszük a húslevest, amit Mártiék hoztak.

Megesszük, Imre, mindjárt megesszük – mondta ő, és ha lehet, még erősebben szorította a kezemet. – De előbb muszáj lesz megnéznünk újra!

Vállat vontam.

Lassan, egyszerre hajoltunk a nagy, piros lábos fölé, amelyben percek óta, rendületlenül forrt a leves. Arcunkba ugyanaz a farkasüvöltés mart bele, mint Tamáséba az előbb, mindketten láttuk a végtelen, mozdulatlan, behavazott erdőt magunk előtt. Amennyire tudtam, Tamás felé fordítottam a fejemet.

Azt hiszem, ez most mindenkinek kurvára fáj, aki valaha is szeretett minket.

Tamás nem mozdult, majdhogynem szemérmetlen kíváncsisággal tartotta arcát a lábos fölött.

Ki kell bírniuk – sziszegte –, ki kell bírniuk!

Márti, a jóindulatú, gondoskodó középiskolai tanárnő este hét órakor nyitott be a lakásba, két nagy szatyorral jött, feltölteni Tamás készleteit. Ahogy meglátott minket felsikoltott és elejtette a szatyrokat. A tűzhelyen ott állt a kihűlt, üres lábos.

Jézusmária, Jézusmária, mit csináltatok?!

Ebédelünk – felelte Tamás. Lábait keresztbe vetve ült a fotelben, és föl nézett a könyvből, amit addig olvasott. Feje szabályos, hófehér koponya volt. Miként az enyém is. Csak éppen én a kanapén feküdtem, és vidáman dohányoztam. Márti összecsapta a kezét, föl nézett a plafonra, és elájult.

Mondtam, hogy ez lesz, vigyorgott rám Tamás hófehér koponyája, azután, mintha mi sem történt volna, csak olvasott, olvasott tovább.

Utolsó biciklim

mondtam matyinak hogy gáz van de nem tudom mekkora lehet hogy ekkora gáz még sose volt éjszaka nappal éjszaka nappal mondjuk hogy szerda délután felébredek és látom eltűnt a bicikli a szobámból a hűlt helyét nézem kerek szemekkel és fölötte csak azt a kurva nagy lila playboynuszt melyet az előző előtti bérlő mázoltatott a falra mellette az embernagyságú tükröt abban magamat az idegösszeomlás szélén sápadtan épp telefont szorítok a fülemhez és mondom matyinak hogy gáz van

a biciklim nem mehetett el magától ez fix ebből kell kiindulni előre esett vállal ülök az ágy szélén és próbálok emlékezni hogy valamikor éjszaka nappal éjszaka nappal hová indultam utolsó emlékem utolsó eszközömön amihez még kötődtem az úgynevezett tárgyi világból melynek még valódi értéke volt és haszna de nem megy képtelen vagyok felidézni mi történt velem és ki tudja mikor

saci frigidnek nevezett mielőtt drezdába indult ilyen foszlányok jönnek meg hogy félig levált a jobb cipőm talpa és hogy valamelyik elalvás előtt láttam a fényt amit csak a halálba menők szoktak ó milyen banális micsoda fantasztikus érzés egy félelmeiktől hideg pincegödörből lépcsőn mehettem fölfelé ebbe az elképzelhetetlen gyöngyházszínű kiáradásba valaki megfogta ott a kezem és jöttek volna még mások hát van felszabadultság meg öröm de akkor eszembe jutott rég nem látott apám és viszszazuhanтам

a földre szorítva élek láthatatlan profi birkózók ficamítják ki végtagjaimat kúszó gyökerekkel küszködik a szám fejem oldalra fordítva hörgők ecseteltem matyinak a rákóczi étterem teraszán és hoppá eszembe jutott hogy én szombaton két órákor oda még biciklivel mentem találkozni vele és szép idő volt azután este a garay téren egy női divatáruüzlet felhúzóható redőnyéhez láncoltam a bringát hogy a szomszédban kávét ihassak baszd meg ez négy teljes nap és azóta föl se tűnt eszembe se jutott hogy otthagytam fekete lovamat megkötöttem ó én alzheimeres frigid kovboj

inni fogok baszd meg mindenki ivott baszd meg jelentettem ki egy névtelen helyen szerda este ahol leonard cohent projektálták a falra öltönyben kalapban énekelte a halleluját az isten itt úgy néz ki mint egy kiöregedett bérnyilkos mondtam matyinak meg azt is hogy be fogom vállalni a hajléktalanságot mert ezeket a tetves tizenkét órát nem lehet kibírni semmivé válok láthatósági mellényemben örökre semmivé válok és alkoholista korszakomat száraz vörösborral nyitottam meg három cent pálinkával többet nem bírtunk kifizetni gods gonna cut you down követeltem egy johnny cash számot és eszembe jutott saci meg drezda és hogy mielőtt elment lelkemre kötötte tegyek valamit a sikerért és legyek már végre büszke magamra ez csak természetes bólintottam matyi meg szerzett még nekem bort igyunk az utolsó biciklim az utolsó emlékeim emlékére halleluja azután lementünk egy félelemtől hideg pincegödörbe és biliárdoztunk abban jó vagyok

SANZONOK

KÁNTÁS BALÁZS versei

Reggeli helyzet/dal

Izzadtság a reggeli kávé.
Kőréteg ül a szemeken.
Dezertált innen az újrakezdés,
messze jár innen a kegyelem.

Őrangyaltalan hideg zuhany –:
ugrás, egy nulla gyomra felé.
/Vagy kikotor innen valaki,
vagy ez a test is a betoné./

Én-értékelő sanzon

Leegyszerűsítve
működik az agyam,
csökkentett üzemmód –:
ennyi, ami maradt.
Nem futok senkihez,
pénzt sem kunyerálok.
Múltamat kidobtam,
jövőm piás álom.

Nem hiszek semmiben.
/Istenben főleg nem./
Megkeres, felzabál
csendben –: a véletlen.

Korsó-sanzon

Üres korsó a testem.
Vízzel senki sem öntöz.
Nincs közöm érzésekhez,
nincs közöm a közönyhöz.
Drótok tartanak össze.
Egységes rég nem vagyok.
Alkatrészeim csupán
lehányt cserépdarabok.

Raktározom a semmit.
Végtelen tér él bennem.
Mássa lennék – de senki
nem lépne a helyembe.

Játék-sanzon

Dobókockák között
keressük –: a létet.
Mindkét kezünk reszket,
mániánk felébred.

Kártyalapok mondják
meg, mit tegyünk éppen –
nem jön be a jóslat,
odébbállunk szépen.

Félkarú rabló lesz
az áldozati oltár –:
agyunk eldobott kő,
szívünk száraz holtág.

KÁNTÁS BALÁZS

Hajléktalan sanzon

A végtagjaim már
rozsdás ónrudak.
/Nincsen nálam senki
otthontalanabb./

Ritkul körülöttem
a kék levegő.
Semmi nem kell, ami
értelmezhető.

Kutyák rágta, üres
csontgömb a fejem.
Vérközösséget
senki nem vállal velem.

A tékozló fiú haza/!/térő nótája

Nem szálllok be több körbe –
Vagyonok fulladtak sörbe.
Szentté ma sem avatnak.
Kénszaga van a szavaknak.

Levetkőztem már mindent.
Eladtam lelket, inget.
Felállok. Lépek. Elég volt.
/Kint pislog valami félhold./

Nem tudom, merre nézzek.
A házfalak csontféhérek.
Visz két vasrúd – a lábam.
/Nincs, aki bűnösebb nálam./

Otthon? Nem vár apám sem.
/Nincs honnét hová térnem./
Kussolok, úszom az árral –
Bambán babrálok a zárral.

Téglatestnyi tér: a létem.
/Agyon kívül vagyok éppen./
Bedőlök a fotelbe –
Legalább az fogadjon be.

Valami transzcendens kéne.
Kicsit rátölteni... – mért' ne?
Szám ásványvizet szürcsöl –
Az sem mos ki a bűnből.

Huzat vágja be az ajtót.
/No, ez a nap is megvolt./
Szűnyog szálldos a villanyfényben –
Ennek legalább kell a vérem...

KÁNTÁS BALÁZS

SIGMOND ISTVÁN

Szerető asszonyok, kihűlt levesek

Az egyik asszonynak véres volt a nyaka. Nem folyt belőle a vér, még csak nem is szivárgott, csak véres volt, ez tagadhatatlan. S ha valaki jól megnézte, anélkül, hogy orvosilag értett volna hozzá, világosan látszott, hogy ebből a nyakból nemrég még csepegett, vagy legalábbis szivárgott a vér. Úgy nézett ki ennek az asszonynak a nyaka, mint amikor nagyon nagy vihar előtt szinte vérbe borulnak a fellegek, alig várják, hogy Isten beintsen végre, hogy elkezdhessék az égiháborút, amely nyilvánvalóan a földlakók idegrendszerét, néha az életét sem kíméli. Egyelőre még senkinek semmi baja, de mindenki kíváncsian leselkedik felfelé, és némi félelemmel is persze, hogy mikor fog beindulni ez az égből jövő nyomorúság. A napot eltakaró, haragos fellegek egyre türelmetlenebbül várják az engedélyt, olyan harag sugárzik belőlük, mint abból a véres nyakú asszonyból, ami nem is harag tulajdonképpen, gondolatait inkább a kíváncsisággal meggyötört kétségbeesés tölti meg, és az a sajnálatos tényező is, hogy akik látják a véres nyakát, nyilvánvalóan arra gondolnak, hogy valaki bántotta, ami természetesen megfelel a valóságnak, mert minden vasárnapi látogatásakor férje alaposan felpofozta, néha olyan nagyon, hogy a nyakára kapott ütések eredményeként kiserkenő vér nyomai egy hét után is jól látszottak, s mindezt mindig a kihűlt leves miatt kapta. Ez az asszony a kapunál várakozó asszonyok között egyike volt a legszelídebbeknek, lélekben is a legtisztábbak közé lehetett volna sorolni, aki azért is szomorú volt, hogy véres nyakának a látványa félelmet gerjeszthet egyik-másik asszonyban, s ez a félelem úgy terjedhet, ahogy a szokványos dögvész szóródhat szét a földön, amelyet tudvalevőleg Isten néha azért küld hozzánk, hogy próbára tegye a bűnben fogant, bűnben élő, s bizony-bizony, néha a bűnben elhaló híveket. Nem mintha ez a véres nyakú asszony bűnben tobzódva élte volna le eddigi hétköznapijait, nem volt ebben az asszonyban egy csipetnyi hajlam sem a bűnre, vagy egy akármilyen halvány késztetés

egy majdani bűnbeesésre, noha egy-két filozófiai iskola annak a véleményének ad hangot, amit igen nagy sikerrel terjeszt és elfogadtat a gondolkodó elmék körében, hogy háromféle ember létezik a földön, az egyik bűnös, a másik az lesz, a harmadik bár-mikor rávehető bizonyos, mások által elkövetendő bűnre való felbújtásra, különösen, ha az illető érdeke is szerepet játszik ebben. Másféle ember nem létezik. Persze lehetnek kivételek is, de ezek olyan kevesen vannak, hogy két kéz ujjain meg lehetne őket számolni. Például itt van a mi szelíd asszonyunk, aki a hirtelen beállott csendben a következő szavakkal fordult az ételcsomagot cipelő asszonytársakhoz:

– Megengedik, hogy hangosan elmondjak egy imát?

Senki sem szólt semmit, így hát elkezdte mondani az imát, amelyben Istenhez könyörgött, hogy ma délben ne kapjon ki nagyon, mert mindenki nézi az állandóan véres nyakát, amit már szinte szégyell, mert úgy néz ki, mintha valaki őt rendszeresen ütlegetné, ami természetesen igaz is, s az emberek kérdéseire már képtelen részletes választ adni, pedig ezt kívánja minden kérdező, kénytelen néha bűnbe esni, s nem mondani meg az igazat, ha egyáltalán ezt bűnnek lehet nevezni. Az édesanyja megfordulna a sírjában, ha tudomást szerezne arról, hogy az ő szentnek nevelt leánya hazugságokra adta a fejét. Nem valószínű, hogy a halottak megátkoznák az élőket, de ki tudja? Ebben a fejreállt világban minden elképzelhető, de ilyesmit egy pap-tól sem lehetne megkérdezni, mert részvétellel megsimogatná a kérdező arcát, és azt mondaná neki, hogy imádkozzék naponta többször is.

A szelídség nem jellemezte az itt várakozó asszonyok többségét, látszólag türelmesen álldogálnak a kapuban, várják a nyitást. Mindannyian tartanak egy-egy szatyrot, kosarat, nejlonzacskót a kezükben, a férjüknek hozott elemőzsiával megtömve. Többen hallgatnak, egyesek viszont egyfolytában beszélnek. Vannak olyanok is, akik forró levest hoztak a párjuknak, és nyilvánvalóan azért panaszkodnak, hogyha még sokat kell várakozniuk a kapunyitásra, kihűl ez a leves is, ahogy a bent tartózkodók szoktak panaszkodni arról, hogy amíg a központi kantinból eljut hozzájuk a leves, jéghidegen hozzák, egyszerűen megehetetlen. Egyesek meg sem eszik ezt a levest, mások csak káromkodnak, de éhségükben felkanalazzák hidegen is, a ros-

szabb idegzetűek egy kanálnyit lenyelnek, a többit a falhoz vágják. Rendszerint úgynevezett zöldséglevest kapnak, természetesen zöldség nélkül, valami hideg lötyty, ennyi jár nekik, mert állítólag az intézménynek nincsen elég pénze kosztra, s akkor azt főznek, ami szinte a semmiből is kijön. A falakra hajított levesekért természetesen megszidják őket, de nincs mit csinálni velük, mert betegségük olyan természetű, hogy nem felelhetnek tetteikért. Már az is eredmény a kórházi orvosok szerint, hogy a gyógyszeres kezelésnek köszönhetően fizikailag nem bántják egymást, erre alig volt példa az utóbbi időben, régebben néha előfordult, hogy a kórterembe látogató pszichiátert felpofozták, de ilyesmi az utóbbi időben már nem fordult elő.

Arra is volt példa, hogy várakozás közben az asszonyok elkezdnek káromkodni a kapu előtt, a kapus ugyanis néha elfelejti időben beengedni őket, ilyenkor egyik-másik asszony a kapus jó anyját emlegetve beleordít a feledékeny férfi arcába, s még az is előfordult egyszer, hogy az egyik asszony a kapus arcába öntötte a közben teljesen kihűlt levesét.

Egyik-másik asszony unalmában beszélgetést kezdeményez a többiekkel, például ilyesmit mesél:

– Az enyém mindennap felmászott a diófánkra, s onnan cseresznyézt.

– Maguknál a diófán terem a cseresznye? – kérdezi egy mehökkent, kíváncsiskodó asszony.

– Persze – mondja a kérdezett. – Hol teremne máshol?

– Nézze, én nem vitatkozom magával – jegyezte meg a kíváncsi –, de ahhoz mit szól, hogy az én férjem nemsokára szülni fog egy gyermeket?

– Ikreket?

– Dehogy. Mi az egyke hívei vagyunk, úgyhogy a mi családukban ikrek születése kizárt.

– S hogy fogják hívni a drágát?

– Még nem tudom – válaszolt a kérdezett –, de ha véletlenül mégis ikrek lesznek, az egyiket el kell hogy temessük. Tudja, annak idején én is ikerként születtem, és engem is eltemettek természetesen, mert az ikertestvérem állítólag szebb volt, csak hogy nem ástak túl nagy gödrot a kert végébe, sikerült kimásznom a föld alól, úgyhogy anyám rögtön megszoptatott, mert kétszer eltemetni senkit sem lehet, az ilyesmit minden vallás tiltja, tud róla?

– Maguk itt egyfolytában szülnék – szólal meg egy harmadik –, s az én levesem közben teljesen kihűl. Senkinek sem nyugodt az élete, mesélhetnék én is maguknak eleget. Az én férjem bányász volt, egyike a legjobbakkak a környéken, egyfolytában kiűntették, többet keresett, mint bárki. Mindenre volt pénzünk rendesen. A férjem vásárolt magának egy csomó csákányt, minden helyiségben tartott legalább egyet, lényegesnek tartotta, hogy mindegyiknek más színe legyen, és természetesen minden egyes csákányának nevet is adott. A papunk nem volt hajlandó megkeresztelni a csákányokat, nem tudom, hogy miért. Lehet, hogy a nevük miatt, amelyekre a férjem keresztelni akarta őket. Úgyhogy a párom maga volt kénytelen megkeresztelni mindegyiket sorban. Az egyiket Hitlernek hívták, a másikat Sztálinnak, volt köztük Rákosi, Ceaușescu, Dzsingisz kán, Pol Pot, és még rengetegen. Ezeket a neveket a férjem az előbb említettekhez fűződő rokonszenve alapján jelölte ki. Egyébként a vasárnapi szünnapon azzal szórakozott, hogy sorban kihívta a bányáskollégákat egy-egy csákánycsatára. Természetesen mindig a férjem győzött, jobbra-balra dőltek ki mellőle a bányászok, egy adott pillanatban már vagy tizenhét bányász mellébe vagy hátában landoltak a csákányok, amit az Igazgatóság nem nézhetett jó szemmel, pedig a játék az játék, érthetetlennek éreztük, a férjem is, én is, hogy ezt a vasárnapi szórakozást az Igazgatóság betiltotta. Sőt, még azt a disznóságot is elkövezték a szegény drágámmal, hogy életfogytiglanra bezárták ide a zárt osztályra. Egyszer megkért, hogy csempésszek be neki valahogy egy csákányt, mert ha nincs csákány a közelben, képtelen elaludni. Rettenetesen sok pénzembe került, amíg az egyik ápoló segítségével a dolgot megoldottam. A férjem nagyon hálás volt, azt mondta, hogy ezt a Hitler nevezetűt, amelyikhez a legjobban ragaszkodott, a paplana alatt tartja, azóta remekül alszik, persze ígéretet kaptam tőle, hogy odabent soha nem fogja használni. Közben a bentiek úgy döntöttek, hogy egy ketrecben fogják ezután tartani, a csákánya ugyanis egyszer kilógott a paplana alól, amit észrevettek, természetesen elkobozták tőle ezt a kedves játékszert, úgyhogy egy ideig nagyon szomorú volt. És meg kell értenem, hogy a kihűlt levese miatt is üvölni fog rám, pedig én nem vagyok hibás, ez az aljas kapus megint elnézte az órát. Hát ez már igazán disznóság!

Ebben a pillanatban végre megnyílt a kapu, az asszonyok beözönlöttek volna, de a kapus eléjük állt.

– Sztrájk van odabent, asszonyok, egyelőre nem lehet bemen-
ni – mondta, miközben megpróbálta megtisztítani az arcát a rá-
öntött hideg húslevestől.

– A férjeink nem sztrájkolnak – mondta a diófás asszony –,
azonnal engedjen be!

– Maga aztán hiába is menne, a maga férje nem eszik több
levest.

– Aztán miért ne enne?

– Hát csak azért, mert az éjszaka hirtelen elhalálozott.

– De hát nem volt halálos beteg – mondta az asszony sírva.

– Csakhogy az éjszaka az lett, amikor a csákányos kitörte a
kalitkáját, és a maga férje hátába vágta a baltáját.

– De hát elkobozták a csákányát, nem? – szólt közbe az egyik
asszonyság.

– A csákányát igen, de arról a baltáról senki sem tudott.

– Muszáj volt becsempésznem neki egy kicsi baltácskát, az ifjú
Hitlert, valamivel szórakoznia kellett a drágámnak, és aludni
sem tudott rendesen.

– S most mi lesz? – kérdezte az egyik asszony.

– Hát, most az van – mondta a kapus –, hogy miután a csáká-
nyos, azaz a baltás a nyolc orvosból visszaköltöztetett hatot az
Úrhoz, csak két segédorvos maradt, s ezek ketten sztrájkba lép-
tek, mert ilyen kevesen nem tudják ellátni a rengeteg munkát.

– És azzal a nyomorult baltással mit fogunk csinálni? – kér-
dezte a kapustól a gyászoló diófás asszony.

– A férjem szent ígéretet tett nekem, hogy az ifjú Hitlert nem
fogja használni soha, de hát mindig mondtam, hogy az ember
nem tökéletes lény, ígéreteit nem mindig tartja be, hiába, ilye-
nek vagyunk.

– Asszonyom – fordult a kapus a diófás asszonyhoz –, meg
kell mondanom, hogy a kedves férje elkövetett egy nagy hibát,
mert amikor a baltás kitört a ketrecből, odament a kedves fér-
jéhez, és nagyon szelíden megkérdezte tőle, hogy „Mi is terem a
ti diófátokon?”

– Szilva – mondta a kedves férje.

– Dehogy szilva, cseresznye – vetette közbe az asszony.

– Hát ez az – mondta a kapus. – Itt kezdődtek a bajok. A baltás
valahonnan megtudhatta az igazságot, mert felordított: Hazudsz,
te disznó! És én nem bírom elviselni a hazug embereket. És ez-
után a magasba emelte a baltáját, és vagy tízszer lesújtott vele. Ha
a kedves férje bevallotta volna az igazat, még most is élne.

– Akkor bemegyünk – mondták az asszonyok egyszerre, szinte kórusban, mintha valaki vezényelt volna nekik.

– Hazudott a szerencsétlen – jegyezte meg a diófás asszony a férje hullája mellett. – Ezután még cseresznyézni sem cseresznyézhetsz, látod, látod, hogy jár a hazug ember?! De magukat – szólt oda az asszonyokhoz –, ha befejezték az étkeztetést, meghívom a diófámhoz cseresznyézni. Szilvát is vehetek maguknak a piacon, de annak sajnos nincsen szára, ha lenne, egyenként fel lehetne kötni őket a diófa alsó ágaira, s lehetne szilvát is szüretelni a diófámról. Ezzel meg tudnám gyászolni hazug férjemet is, de szilvák nélkül nem érne az egész semmit. Nem tudom, mit fogok magammal egyedül csinálni, azt hiszem, az egyetlen megoldás az lesz, hogy elmegyek helyette bányásznak, van csákányom elég, s azoktól a vasárnapi szórakozásoktól sem idegenkedem.

SZAUER ÁGOSTON

Útvesztő

Mákrengetegben
száraz, fejek,
földön, egekben
álom lebeg.

Láthatár nélkül.
Szellő se jár.
Túlérve szédül
összé a nyár.

Bódult nap villog,
mindent elér.
Szanaszét szirmok.
Fehér, fehér.

Teremtés

Itt útifű és kosbor áll...
Közelről hintázó rovar,
piroslón csillogó bogár,
egy kéz rajzolta. Egy vonal,

a semmitől mely elkerít.
Így lett anyag, mozgó, kemény.
Lehet csodás, nagy perc ez itt,
vagy egyszerű kis fejlemény.

EGY NAP A PARADICSOMBAN

Novellafüzér

GUETH PÉTER

A kertben

Egy mogyorófa árnyékában ültek, ahonnan egészen jól látszott Róma. Az óvárost körülölelő lakótelepek tömbházai vöröses fényben ragyogtak. Valamivel távolabb, a bukszusok mögött ott volt Jeruzsálem is a siratófallal, az Olajfák hegyén nem járt senki.

Sokat ittak, sokat beszélgettek, ami volt, azt ették, eltelt a nap. Az ember az órájára nézett, és elnyomta a csikket.

– Jól van, Uram, most már indulnom kell – mondta –, mindjárt itt a busz. – Fogta a hátizsákját. Az Úristen letette a fröccsös poharat.

– A kapuig lekísérlek. Most alszik, azért jobb, ha megkötöm.

– A derékig érő fűből lepkék röppentek fel. A gyümölcsöshöz érve az ember lehajolt egy almáért. Forgatta. Az alja rohadt volt, bedobta a csalánba, felvett egy másikat. Az is rohadt volt.

– Jó nagy a gaz. Nincsen senki, aki esetleg?

– Senki. Ezek itt csak karddal, vagy felgyújtják. Már meg se kérem őket. Pedig olyan szép lenne, ha rendesen.

– Szép, de az almafákat tavasszal tényleg metszeni kéne.

– Az hagyján. Mi lesz azzal, ami most hullik?

– Főzzél belőle pálinkát.

– Pálinkát?

– Persze.

– Végül is üstöt tudok kérni. – tűnődött az Úristen –, meg, ha segítesz te is. Decemberben feljönnétek az asszonnyal, van elég fa, begyújtunk.

Az ember az állat vakargatta.

– Nem tudom. Mit szólnak lent, ha megtudják, hogy én decemberben is? Talán, ha nem lesz sár.

Az Úristen megkötötte a láncot. A tálba friss vizet töltött és félrerugdalta a kihullott tollakat. A rozsdás kapu úgy szorult, hogy csak ketten tudták megemelni annyira, hogy az ember kiférjen.

GERLE KISS ÉVA

Éva terve

Adám nézi Évát, tüzes pillantásai végigsimítanak a nőn. Éva zavarba jön, tenyerével mellét takarja, haját szétdobja maga alatt. Nevetni kezd. Miért hitetted el vele? Az öreg azt hiszi, már mindent tudunk. Csakugyan, jól gondolja, de a kis naiv azt képzei, hogy előtte buták voltunk, mint a tök. Most dühös, kétségbe van esve. Pánikol, hogy mi lesz velünk. Meg hogyan tovább? Ugyan, mi lenne? Ádám, figyelsz rám? Igen, kicsim, mondjad. Mit is mondtál? Leveszi Éva melléről a tekintetét, végigsiklatja a pucér testen. Tudod, hogy figyelek, mindig csak figyelek, kacsint a nőre. Éva felpattan, megrázza barna sörényét, akár egy vadló. Hülye vagy, Ádám, mindig is az voltál. Egy balfasz. Hát nem látod, hogy mire megy ki a játék? Az öreg ki akar bennünket rúgni a Paradicsomból, és mindenfélét kitalál. Most épp azt, hogy ettünk az almájából. Na jó, tényleg nem kellett volna... Tudtuk, hogy félti. Ez volt az egyetlen kincse, naphosszat a Kertben üldögélt, hogy csodálhassa ezt az ízet. Olyan vicces volt, nem, Ádám? Mi belementünk a játékba, mert alapvetően rendes az öreg. Megvolt a koszt meg a kvártély, nem kellett semmit tennünk, csak bárgyún mosolyogni, és kész. Na, ez igazán csekélyesség ezért a nagylelkűségért. De nekünk ezt is sikerült elcsesz-nünk, Ádám. Miért kellett meginnunk az öreg almaborát? Amíg nem piáltunk, kötelességtudók voltunk. Most meg, tessék. Ha akkor éjjel magamra hallgatok, ahogy szoktam, és nem rád, te balfék, ak-

kor most is mehetne még a színjáték. Míg élünk, a Kertben maradhattunk volna. Most azt hiszi az öreg, felnyílt a szemünk. Jaj, pedig ha tudná! Mindig is nyitva volt. Édes kis öreg, olyan jó hozzánk... Figyelj már, ha hozzád beszélek, Ádám! A férfi hanyatt fekszik, szeme csukva. Éva közelebb megy, fölé hajol. Ádám halkán horkol. Te jó ég! Egészen idáig magamnak beszéltem! Úgy látszik, ezt az ügyet is nekem kell megoldanom. Ádám álma, úgy tűnik, örökké tart. Végigálmodja a történelmet. Éva mindvégig ébren van. Leszáll az éj, Éva a csillagokat nézi. Azt hiszem, megvan a megoldás, mondja maga elé meredve. Hé, Ádám, keljél, kiáltja, és megrázza az alvó testet. A férfi szemei kinyílnak, a sötét ég megriasztja. Hol vagyok, Atyám, az űrben? Hol van nejem, Éva? Itt melletted, te barom. Figyelj, megvan a terv. Igeen, és mi aaaz? – ásít Ádám. Megmondjuk az öregnek az igazat. Ez a terv. Nagyszerű, motyog a férfi. És mit mondasz, hogy végig palira vettünk, Atyám? Hogy tudtunk mi mindent, kérlek, bocsáss meg? Vagy mi? Úgy penderít ki bennünket, mint macskát szarni. Ádám, ez az egyetlen megoldás. Ha eljártsszuk a hülyét, gyanút fog. Gyűlölni fog minket, amiért bepaliztuk. Így viszont előbb-utóbb megbocsát. Majd meglátod. Nem értem, sóhajt Ádám. Segítettük a Terv beteljesedését... Érted már, te agyalágyult? – néz férjére Éva. Nem, nem értem. Női logika. Bepaliztuk így is, úgy is, nem? Ádám megvakarja a fejét. Az Úr kijön a Kertbe. Hát itt vagytok, gyerekek! Jól van. Mentségetekre szolgáljon, hogy gondolkodtok. Hogy miként, az már más kérdés. Lám, az első emberpár megél a jég hátán is. A világot most már rátok bízom. Mit is tehetnék? – nézi teremtetett lényeit, és kibont egy üveg almabort.

KERTÉSZ JENŐ

A kiüzetés pillanata

Valami kórusféle énekét hallottam. Ez lenne földi életem utolsó napja? Az lehetetlen. Még sok mindent terveztem. Például azt, hogy előbb-utóbb a buddhista tanok szerint fogok élni. Annak pedig még nem jött el az ide-

je. Ráadásul ott tudtommal nincsenek is zsoltárok... Legfeljebb imamalmok. Azt is terveztem, hogy hamarosan vegetáriánus leszek. Viszont nem bírtam megbarátkozni a gondolattal, hogy le kell mondanom a csülökpörköltre, vagy a füstölt libacomb-ról, ami olyan jól mutat a sóletban. A megfelelő megoldás, ha közvetetten leszek vegetáriánus. Végére is ezek a húshordozók növényekkel táplálkoznak...

Ezért az egész cécióért Tamás barátom a felelős. Elfogadta a teszt-kokót és a marihóanyát a két szurinámi törpe dílertől. Az egész város hemzseg a dílerektől. Minden potenciálisnak vélt homunculusnál bepróbálkoznak. „Gív jú for dö teszt!”

– Hoci, kisapáim – mondta Tamás, és már léceltünk is a kül-városi tanyánk felé. A két kókuszgolyó kitartóan csörtetett utánunk. Megtévesztésből leszólítottam egy arra bóklászó lovas rendőrt. A saját címünk után érdeklődtem, de azt a két csoki nem hallhatta. Jobbnak látták, ha sürgősen ellillannak.

Kelet-európai recept szerint kotyvasztott krumplipálinkát vedeltünk. Eddig a krumpliról azt tudtam, hogy ha garnírung, akkor burgonya, a székelyeknek pityóka, sznoboknak meg solanum tuberosum. Droggal együtt kiüt.

Éjféltájt határoztuk el, hogy visszatérünk a belvárosba. Hiszen napközben is azt akartuk. Szerettük volna megcsodálni a kirakatokban grasszáló, félmeztelen kurvákat. Pénzünk nincs. Leg-alább lássunk valamit.

Elindultunk, de nem jutottunk messze.

Az Amstel partján – álmodó lakóhajók takarásában – neki-ültünk füvezni. Elkábultunk. Ekkor hallottam azt az éneket. Láttam a hirtelen fényt, és azokat az ijesztő dögöket pallos-sal vagy karddal a kezükben. Kedvem lett volna a tüzes fegy-verekeket közről is megvizsgálni. Annyi bizonyos: nem holmi szamurájkardok. Azokból nekem otthon kettő is van. Ilyen nincs. A gyümölcsligetből, ahol éjféltkor is a nappal ragyogott, egy nő menekült vegás, lenge öltözékben. Majd egy félmeztelen férfi vissza-visszafordulva követte, balga mód almával dobálván a kardos szörnyeket.

– Menekülj, Éva – kiáltotta –, feltartóztatom a kerubokat!

Először valami pornófilm felvételére gyanakodtam, de stábot sehol sem véltem felfedezni. Csak a kerubok jöttek, irigylésre méltó, lángoló jatagánnal. Lehet, hogy valami Spielberg-adaptációt álmodok?

A dögök hál' istennek ránk sem hederítettek. Mi beléptünk a fényes gyümölcsösbe. Egy dörgő hang kétségbeesett kígyófélet átkozott és idomított. Majd ugyanő a visszatérő s szaporán lihegő kerubokat szólította fel, hogy tisztítsák meg a terepet a korcs mutánsoktól.

– Mi lennénk azok?

Éjfél után az Amstel vizében eszméltünk. Ilyenkor áprilisban nem irigylésre méltó állapot. Vacogtunk, és elfelejtettük a kiraktból csábító, félmeztelen kurvákat.

DEÁK CSILLAG

Newton almái

Ez most a legújabb örület, mondta Gyula barátom, miközben egy sör mellett üldögéltünk. Kukkolás a Paradicsomban. Egy egész napon át. Piros zsetont nyomott a kezembe, a születnapomra fizette be nekem. Azt nem nézni kell, hanem csinálni, mondtam hálátlan módon az ajándékozónak. Gyula közbevágott, ez nem a sarki szexshop, ahol ülsz a kis, sötét kalitkában, itt be is léphetsz, gombnyomásra kinyílik az ajtó, és huszonnégy órát maradhatsz az Édenben. Megöleltem a barátomat. Csak Marcsi meg ne tudja, hova készülök, rögtön követelné, hogy vigyem őt is, pedig szerintem neki erre nincs szüksége, a minap is, amikor nagyon későn jött haza a munkából teljesen feldobódva, láttam, a nyaka ki van szíva. Mikor ráordítottam, mivel randizik, mutatta az új sálát, fémszálas, és neki allergiája van.

Gyorsan bedobom a piros zsetont. Otthon érzem itt magam, nincs sok levegő, de legalább sötét van. Ez tényleg édenkert. Nyugi van. Nincs zenei aláfestés, minden mozdulatlan, semmi ekszén. Talán mégis jobb lett volna, ha Gyula egy igazi szexfilmmel ajándékoz meg, azt annyiszor játszom le, ahányszor akarom. Aztán megpillantom az emberpárt. Heverésznek, dolguk semmi, már nagyon unhatják az egészet, és valószínű egymást is. Éva egészen szemrevaló, vagy másra. A fügefalevél nagyon izgi, és hogy tud az ott megállni? Na, majd csak lehull, amikor feltápászkodik a csaj. Aha, már fészkelődik, valamit szolt hozzá Ádám, neki se rossz a dizájnja, az én Marcsim is csettintene, ilyen pasit bevállalnék, mondaná, anélkül, hogy tudná, mi van a fügefalevél alatt. Neki a belső értékek számítanak, legalábbis ezt mondja. De Marcsi itt nem bírná ki, és az Úrnak is az idegeire menne, követelné, hogy legyen bevásárlóközpont, egy jó kis pláza, még hogy fügefalevél, és hogyan grasszáljon magas sarkú cipő nélkül, minden táskához más színű kell. Persze, mert te egy szarrágó vagy, mondaná, arra jó neked a Paradicsom, ott nem kell pénzt költeni.

Ennek az Évának tényleg nem pénz kell, ahogy felemelkedett, tökéletes prototípus, hosszú combok, az alak és arc egy álom, semmi botox, meg szilikon, ilyen csak múzeum falán láttam. Itt mozog előttem, már az sem érdekel, hogy a fügefalevél nem esett le. De hoppá, Ádám is megunt a tespedést, hajt a csajra, én is ezt tenném, az ilyen egy pillanatig se téveszd szem elől. Kézen fogva mennek, lustán, az almafa árnyéka alá húzódnak. Nem hallom, mit beszélnek. Oda kell mennem, lenyúloom én ezt a csajt, hiába van ott ez a mintahím, alfa. Ja, hogy még nem ettek az almából? Hát normálisak ezek? A kígyó meg sehol, talán annak is elege van már a sok csábításból, mindig ugyanaz a történet, mindenki beledöglik, és aztán mégis kezdődik minden előlről.

Ott a helyem. Tényleg gombnyomásra nyílik az ajtó. Úristen, a Paradicsomban vagyok. Hallom a hangot, pont az Úristenét, de nem hozzám szól, az emberpárhoz beszél. Legalább lenne egy plazmatévé, vagy valami kijelzőn jelenne meg, de nem, ő csak a hangjával manipulál, ezek meg sunyítanak, elkényelmesedtek. Majd én hozok ide egy kis életet. Hú, ez az Éva átnéz rajtam, észre se vesz, én meg most látom, hogy nincs ruha rajtam, még

egy fügefalevelet sem érdemeltem ki, ez kínos, a kezemmel takarom, amit lehet. Ádám se hederít rám, ennyire nem érdekli, hogy itt a konkurencia? Láthatná, mennyire vizslatja Éva a fán pirosuló almát.

Közelebb megyek, de mintha nem is lenne testem. Ezek nem látnak engem, kapok észbe, hát persze, a Paradicsomban csak két embernek van hely, meg a rusnya kígyónak, na, megálljatok, ha az sztrájkol, én leszek a kígyó. Meg kell gondolnom, hogyan cselekszem. Van időm, huszonnégy órám, de honnan tudom, mikor telik le? Nincs rajtam a karóra, a mobilom sincs a zsebemben, mert zsebem sincs, akkor most örökre itt maradok? Szép kis ajándék, több születnapom se lesz.

Nézem őket, mosolyognak, halkan beszélnek, most látom mennyire izmos ez az Ádám, az Úr nem vesztegette az idejét, pedig van neki elég. Jó lesz vigyázni, ez az Ádám tán nem is tud verekedni, talán azt se tudja, mi az, és egy nő miatt? Ezt az almát is csak Éva unszolására enné meg, rongypöcs, nem csoda, hogy takargatja. Itt csak az alma segíthet. Milyen magasan van, hiába nyújtózom, állok lábujjhegyre, nem érem el, ha felmászom, akkor se, mert a korona tetején csillog. Nem fog velem az Úr kiszúrni. Lerázom. Hopp, nagyot koppan a vállamon. Megrázódom, Marcsi hangját hallom, már megint horkolsz, és leveszi kezét a vállamról.

KÁLMÁN DÓRA

Paradicsom

Most aztán mehetek emlékezetből, nem hoztam el a kinyomtatott térképet, sem a mobilomat. Pesti út kettőezer-hatszázhetvenkilenc. Csüngök a buszablakban, hopp, a szőnyegpadló, mondtam én, hogy tájékozási zseni vagyok. Hallom, már zsi bonganak, tuti én érkeztem utoljára. Hú, mennyi fa, sűrű a növényzet. Jenő jön elé, mosolyog,

szervusz Dórikám, de jó, hogy látlak. Hawaii mintás ingben, bermudában, fején virágkoszorú. Mi ez, jelmezbál?, kérdezném, de Jenő közbevág, gyere, ez jobb, mint egy hajóút a Bahamákon, ne szomjazzál, gyere igyál. Napszúrásra gyanakszom, vagy én hibbantam meg, vagy a Jenő. Két szőke bögyös pattan elő, Jenőbe karolnak, és már el is tűnnek a szemem elől. Mire felocsúdok, Csillag ugrik a nyakamba, szervusz Dóra, már csak téged vártunk. Arca kisimult, a rohanásnak nyoma sincs, biztos nem hat előtt tíz perccel esett be. Hát nem hiszed el, de itt megáll az idő, örökre fiatalok maradunk, csilingeli, adok neked is a krémből, egy ráncod nem lesz, nem viccelek, és tudod miből készül? Soha ki nem találná, spárgából, nevet, hahotázik, most mondd meg, Dóra, azt hittem, mindent tudok a spárgáról, csak azt nem, hogy abban van az örök fiatalság titka. Kacagása betölti a kertet, ahogy továbbssuhan, én meg elindulok a sok liánon keresztül törve az utat, követhetetlen a hangzavar, most látom csak, mennyi madár, színesek, hangosak, egy kismajom ugrik a nyakamba, alig szabadulok. István áll odébb, háttal, megveregetem a vállát, megfordul, mosolyog ő is, na mizu, kérdem, megvannak a vizsgák? Vizsgák, trillázik, miféle vizsgák, itt nincsenek vizsgák, csak jókedv, harsogja, gyere el, ma koncertünk lesz, benne vagyok egy együttesben, mi vagyunk a Paradicsommadarak! Tényleg, ámuldozok, és milyen számokat játszottok, kérdem, hát például a Take me down to the Paradise Cityt, azt ismerem, mosolygok, meg az Another day in paradise-t, folytatja, aha, az is egy jó szám, de másról nem énekeltek, csak a Pa... Miről másról énekelnének, vág közbe hahotázva, hát mi másról lehetne énekelni? Nem válaszolok, meglátom Évit, ő lesz a biztos pont, Évi nem zakkankhatott meg, az kizárt, motyogom magamnak, és odasietek, de jó, hogy megvagy, hadarom, képzeled, a.... Dóri!, csapja össze a kezeit, de jó, hogy itt vagy, már kitöltöttem a borodat, gyere, igyunk, táncoljunk, itt nincs utolsó busz, nincs utolsó metró, húz magával. Évi, nyögöm, mit ittak a többiek? Mit ittak volna?, kacag, csak a Jenő szomszédjának a borát, ő szállítja a borokat a Paradicsomba is, képzeled. Észreveszem Istvánt, borosüveggel a fején ropja, Dóra, kedves, kiabál, hadonászik felém. István, hát így mulatnak a tanárok, rökönyödök meg. Miféle tanárok, itt nincsenek tanárok, senki nem akar tudni semmit, mindent tudunk, és nem tudunk semmit, a semmittudás a mindenttudás, érted már?, kérdi, és belefog egy Zorba-táncba, amihez engem is magával ránt. Szédülök,

a bortól vagy a sok pörgetéstől, nem tudom, kitántorgok, egy orrszarvú iszik a patakparton, futok tovább. Egy tisztáson Kriszta bokázik, egy rakás részegen támolygó macskával, cicuskák, énekli, odaszaladok, Kriszta, de jó, hogy látlak, kezdeném, de megelőz, képzeld Dóra, itt nincsenek betegségek, nincsenek tűk, ágytálak, nincs öregség, nincs fájdalom!, emeli a magasba a kezét. És akkor... az ápolónők?, hebegem, mire felnevet, ugyan már, macskaidomár lettem, bizony! Nézd csak, hogy megy már a cicusoknak a palotás, büszkélkedik, és ide-oda ugrál egy kupac macskával. Megdörzsölöm a szemem, a sűrű erdőben fényt látok meg, szaladok arra, blúzom már csatakos, Péter állja utamat, Dóri, kedves, mosolyog, mit szólsz, milyen itt? Nem is tudom, nyögöm, olyan sok az ellentmondás, ugye, szegezem neki, de ő csak mosolyog, dehogy, feleli, minden leegyszerűsödött, de hát, faggatom tovább, nincsenek kérdéseid, sehol egy tépelődés, hát nem látod, hogy... nem tudom befejezni. Endre csörtet át bozótvégőjével a dzsungelen, háta mögött fortyogó bográcsot húz, nagy fekete láncon, bajszos hangja már messziről dörög, no, Dórikám, csillagom, jártál-e a Paradicsomban?

BARNA RÓBERT versei

A múlt nyelvét használok

A múlt nyelvét használok
egy kieszt időben

Ez a szöveg egy távolba szállító gép
az elkerülhetetlen végesség felől
Szinte mozdulatlanul
repül

Dallamalakzatok

Képzeletgyár

Képzeletgyár
Szakértők legyártják
a letölthető szabadságot

Engem is függővé tesz
a giccs édessége

Dallamalakzatok
Harmónia menet

Nincs hagyományos hangzás
Az illúzió hangszere
hallgatja önmagát

Látásipar

Nincs is más csak mesterséges látás,
a tekintet szakadatlan kétségbevonása

A nézőgépek egymásnak sokszorosítják
a felvett képet

MÁNYOKI ENDRE

TÚZ EMÉSZT EL

Szilánkok
egy megírhatatlan regényből (2.)

Katát hallottam, „fékezz!” de nagyon halkan. És repülés közben a némán hánykolódó magzatok vergődését.

Öten voltak, ezt tudtam mindenhol. Az elsőprő Zsiguli távolodó képernyőjéről, a gumiarcú sofőr agyamba ragadt fényképéről, a mimesek perverz játékából. Öten voltak, és megvárták a jelenet végét. Az autóban ültek, amikor a tűzbe boruló Trabantban már égett a világ. Ott voltak az út szélén, ami hazavitt volna minket, ott voltak sunyin begubózva a kocsiszekrénybe, láthatatlanul. Járó motorral álltak ott, és csak a végét várták a komédiának. A futásomban is láttam őket. Öten voltak. Egy vezetett. Hárman játszottak. Az ötödik az anyósülésen ült, láthatatlanul.

Az ötödik. Kata tudta, hogy ott van. „Végtére is öten voltak...”, mondta. És mondta minden éjjel és nappal. Mondta állandóan. Tíz éven át. Ha a testemet varrták, ha az agyamat gyomlálták. Amikor gyámolítottak, és amikor sokkoltak. Közösségbe tereltek vagy magányra ítélték – egyre ment. Valahogy éltem.

Végül mindet megöltem. Egyenként, mind az ötöt. Tűzben égték.

Januárban engedtek ki az utángondozóból. Előtte néhányzor már voltam otthon, a Tavaszmező utcai szükséglakásban, első önálló otthonunkban Katával; előtte albérletekben laktunk, de a Tanács végül is kegyes volt, „az ikrekre való tekintettel”. Három hónapja laktunk ott, éppen hogy kifestettem és kipucoltam a néni után koszosan maradt spádjot, tűzhelyet, olajkályhát. Volt

ágyunk, még az utolsó albérletbe vettük, asztal, székek, rádió, némi konyhai fundamentum, és már a babakocsit is hazatoltuk a Csarnok melletti bizományiból. Pelenkázót, járókává alakítható kiságyat a barátok adtak, ezek is ott heverték a sarokban elemeikre bontva.

Akkortájt elkísért Lajos úr is, a szelíd, szűkszavú óriás. Mindig mellettem lebzelt, ez volt a dolga, segített beilleszkednem a világba. Eleinte csak rövidebb-hosszabb sétákat tettünk az Intézet környékén, később már villamosra is szálltunk, be-bejöttünk a városba, kirakatokat néztünk, vásároltunk ezt-azt, apróságokat. Kedveltem Lajost, de alig beszélgettünk. Én nem voltam közlékeny, ő meg nem kérdezett. Segíteni sem segített amúgy látványosan, nem nyomult előre felszálláskor, nem foglalt ülőhelyet, nem mutogatta, mi minden változott a városban az elmúlt majd' tíz évben. Magam is rájöttem, hogy valaminek történnie kellett, mert bár a város semmivel sem volt szebb vagy ápoltabb, mint az én időmben, de az üzletek neve megváltozott, már amelyik a helyén volt még, és mindenfelé idegen reklámok terpeszkedtek.

'96 kora őszen mentünk először a Tavaszmezőbe, és most kifejezetten hasznos volt, hogy Lajos elkísért – a bejárati ajtón, a függőfolyosó szegletében, foszlott papírcsíkok tüntettek elmosódott pecsétekkel: az ajtószárnyat és a félfát kötötték össze. Egyik-másikuk elszakítva, de alattuk és fölöttük újak, épebbek sorakoztak. Lajos kerített valakit, talán a közeli Tanácsról („önkormányzat”, javította idejétmúlt szókészletemet az illetékes), aki végtére kinyitotta a lakást, és a kulcsot is a kezembe nyomta.

Aztán elájultam. Lajos úr akkor egyszer összefüggően beszélt hozzám. Odafönt, már a hegyen, az ágyam mellett. A konyhában még csak imbolyogtam, mondta, tébláboltam a mosogató meg az olajkályha között, és mintha törölgetni akarnám az évezredes port, úgy simogattam a tárgyakat. Azt is mondta, hogy ő hibázott, mert engedett a szobába belépni. Azt már csak kitaláltam, hogy elkapott, amikor lezuhantam.

Az ájulás után először úgy volt, hogy alig tudtam fölmenni a lépcsőn. Lajos úr a gangon állt a nyitott ajtóban. Előrement, s nem jött le értem. Csak azt hajtogatta: „Bátran, bátran!” Így ment ez heteken át. Lajos úr előttem járt, tisztított, takarított kicsit,

nem tüntető jóakarattal, nem köszönetért. Csak annyit jobbított a helyzeten, hogy ne legyek otthon teljesen idegen. Lassan, lassacskán már szobába is be mertem menni. Olyannyira, hogy november vége táján megkértem, ne jöjjön velem. Hadd menjek egyedül végig. A hegyről le a lakásig, és vissza. S arra is: ne aggódjon, ha sokáig maradok. És hogy ne szóljon akkor se senkinek.

Fekete nejlonzsákokat vettem egy idegen nevű üzletben.

Utcai fülkéből telefonáltam. Szokatlan volt, hogy olyan sok van belőlük, meg ez a kártyás kivétel is, de hamar belejöttem. Kigyűjtöttem a tudakozóból az összes érdi, diósdí meg tétényi autószerelőt, és érdeklődtem a Zsiguli iránt. Reménytelen vállalkozás volt, pláne, hogy eleinte egyáltalán nem emlékeztem a rendszámára sem. Kilenc éven át újra- meg újrajátszottam a jelenetsort az első találkozástól a robbanásig és tovább: a Zsiguli elindul a helyszínről és eltűnik a kanyarban, addig. De valahogy minden fontosabb volt ennél a rendszámnál. Az arcok, a gesztusok, az a láthatatlan ötödik, meg persze a félelem és a múltó megnyugvás a cukrászda teraszán. Hol Katával akartam lenni, újra meg újra, tízezredszer is érezni a tenyeremben az ikrek táncát, hol pedig beléjük akartam bűjni, a kínzóink agyába, hogy megérezzem és megértsem, miért...

Ezeket mind tökélyre fejlesztettem magamban. Kata végérvényesen velem volt, az ikrek megszülettek és cseperedtek, a banditákat pedig kiismertem egészen. Meghosszabbítottam a sorsuk vonalát.

Tudtam, teljes bizonyossággal, hogy a lány elkurvult; az arca már akkor is durva volt. Nem is durva, inkább nyers, kidolgozatlan – és szomorú, de legalábbis kiábrándult. Cinikus, talán ez a szó a legtalálhatóbb. A rendszámra viszont nem figyeltem álmaimban, ezt most kellett volna előásnom, kibúvólnom a látványok alól. Nem láttam igazán, hiába erőlködtem. Ha előhívódott is valami, elúszott, áttűnt más betűkbe, számokba. De végül nem is volt rá szükség.

Tizenöt-húszerelőre akadtam a környéken. És bár sokáig semmi nyom nem kínálkozott (sok mester eleve később kezdte az

ipart és már jószerivel csak az új márkákkal voltak elfoglalva), nem adtam föl. Biztos voltam benne, hogy mind a környékről valók, és abban is, hogy nem ez volt az első balhéjuk. Talán össze is törték már az autót, talán eszköz volt a disznóságaihoz. De a rendőrséget bolond lettem volna megkeresni, akár csak telefonon is.

Gondosan ügyeltem rá, hogy soha ne említsem a velem történeteket, és azt sem, hogy öt személyhez fűzőm a keresést. A volt haveromat kerestem, én, aki ennyi év után keveredtem vissza Pestre, és persze mindig máshol voltam korábban eltemetve: Tengizben, az NDK-ban, Szabolcsban, Erdélyben, a sitten. A haveromat kerestem, akivel akkoriban sok jó bulit csináltunk abban az autóban: éjszakai rodeók, szexpartik a velencei tóparton, feketefuvarok zöldségeseknek meg fröccsöntőknek, és minden, ami csak kifért a számon. Néha egyik-másikuk rámpirított, „NDK, mi, ember, hol élsz?“, meg hogy Tengizben nyilván fejemre dült a Szovjetunió. Telefonbetyárnak tituláltak, és lecsapták a kagylót.

„Volt velünk egy kurva is néha.” Zavarodott, de talán inkább figyelmes csönd a vonal végén. „Benne volt mindenben, főleg ha piát ráoltunk ki a strandbüfékből.” Megszakadt a vonal, a szerelő még csak nem is káromkodott előtte. Nehezen vette föl újra, sokadjára. „Te vagy az az endékás svindler, mi? Mondanám, hogy ne próbálkozzál, de más se hiányzik, mint hogy ide egyen a fene.” Hallgatott, súlyosan. „Pici, azt hiszem ő az. Volt egy kék, lepusztult Zsigája, de nem tudott vezetni. Minden balhé után ide hozták a járgányt, ő meg egy tetűláda.” Vártam, mikor teszi le megint. De csak kivárt. „Ugye, ez nem valami átverés, haver? Zsaru nem vagy, az fix. Gengsztert játszol? Mindegy, nekem úgysem ártatsz, luksógor.” Végül begyorsított. „A verda eredetileg az apjáé volt, de ő megmurdelt nemsokára. Úgy találtak rá, megfulladva az ágyában. Arccal a párnában. Talán a Pici volt, de gyanítom, inkább a tetűláda. Vagy más. Tény, hogy akkor még nem volt kurva. Meg az is, hogy az apja kúrogatta, azt hiszem, elég durván. Amikor begerjedtem, azt vinnyogta mindig, hogy „fáj, apa, fáj.” Mert-hogy mással nekem se tudott fizetni. Ennyi. És most már szállj le rólam, stanicli, mert van egy légpuskám. Tudod, az nem fegyver. De van hozzá néhány kibaszott spéci skuló is.” Elfelejtette letenni a kagylót? Vagy remegett a keze és nem találta a villát? „Hol lehet most?” „Martonvásár előtt, egy bekötőútnál strichel. Nem fog tet-szeni, idegen. Nekem sem tetszett.”

Először hozzá mentem el. Látni akartam a Zsigulit. Tudtam, hogy ott áll az udvaron vagy a fészerben; a roncsmester nyilván még most is naponta szorgolhatja az üléspárnákat. Be se kellett csöngetnem, elő se kellett adnom valami mesét: a dög a ház előtt hevert, rozsdásan, koszlottan, abroncsok nélkül, ajtók nélkül, megvakult szélvédővel, és pont olyan volt, mint maga a ház. Nem éreztem semmit. Bánatot sem, haragot sem. Elégtételt sem. A kurvát akartam megtalálni.

Pici igazi neve Horváth Mária volt. Horváth Mária Eszter. Eszter a nagymama után. Született 1971-ben, apja neve Horváth József, az anyjéé Hugyecz Ágnes. Budafokon laktak, egy hapokás telken a barlanglakások fölött, amit József örökölt a szüleitől. A telken korábban egyszerű vályogház állt, de mire Mária megszületett, az már a múlté volt. Horváth József csepeli gépgyári munkás jó előre megígérte Hugyecz Ágnesnek, a választottjának, hogy palotát épít neki a budafoki maroknyi telken. Épített is. Kapott a gyártól támogatást, pénzben is meg egyebekben is: anyag, fuvar, fusi, innen-onnan leeső szerelvények. Hatvanötötől, amikor a csepeli tanács szolgálatos termében házasságot kötöttek, egészen 1970-ig, midőn Ágnes hasa növekedni kezdett, kialakult az új ház szerkezete egészen. Alap nem kellett, azt a csontszáraz homokkő adta magától, a süttői mészkőből fűrészelt, három téglányi idomok falakat alkottak, tető is került a születő épületre, vakolat is a falakra, drótok is, csövek is a falba – ahogyan kellett. Szakszerűen. Segítség volt a gyárból: kőműves, vizes, gázos, villanyos. A cimborák szívességből jöttek segíteni.

Ide született Horváth Mária Eszter, itt cseperedett. Boldog gyerekkora volt. Aztán megőrült a világ.

„A francia ötezer, komplett szopás-baszás tízezer.” Szenvtelenül mondta, ahogy a tudakozó a menetrendet. „Ha nem oké, húzz el a faszra.” Egyedül volt a buszmegállóban, és ette a hideg. Igyekezett elnézni az autót fölött, mintha semmi köze nem volna semmihez. Mintha az üzlet se érdekelné. Sötét volt; nem ritka télutón, este kilenc körül. Kiszálltam, közelebb léptem hozzá. Megriadt, hátrébb húzódtott. „Nincs nálam lóvé. Még nem jött be semmi.” Nem akartam, hogy féljen. Visszahúzódtam, neki-

dőltem a kocsiajtónak. „Te valami beteg haver vagy, mi? Nem csinálod gyakran, ugye?” Remegett, talán a nyirkos, lopakodó hidegtől. „Anyuci nem szeret, apucinak meg akkora a farka, hogy beszarsz tőle.” Talán valóban félt. „Na, jó, akkor most akarsz vagy nem?” Rágyújtott. „Nincs időm lelkizni.”

Beültem az autóba. Letekertem, résnyire, az ablakot. „Ülj be, itt meleg van. Ingen.” Elpöckölte a csikket. Úgy rakta be a seggét, hogy nyomban föl is húzta köldökig a szoknyáját. Szétnyitotta a combjait, és amennyire tellett a helytől, felém fordult. „Egye penész, kinyalhatsz. De csorogjál le a földútra, mert rontod az üzletet.” Nem mozdultam. Rá se néztem, holott dobolt a vér a fejemben, és a jobb kezem csúszkált a kormányon. „Húszezer, ha eljössz egész éjszakára.” Úgy tett, mintha töprengene. „Harminc, de megmondod a címet. Fölhívom a strigómat.” Telefont vadászott ki a neszesszerből. „Lófasz van neked, nem stricid. Három napja figyelek.”

„Szóval lófasz van neked, nem barátom? Mert stírölsz napok óta. Talán ki is verted közben, naná! Mogyizgattad a lompost, mi, kis köcsög? Na, ebből nem kérek, köszönöm, elég volt, éppen elég, húzok ki a búsba, te meg bilukszoljál, kukkoló geciláda!” De nem mozdult. Hirtelen leesett a válla. Nem sírt, csak mintha megöregedett volna. Visszagyúrte a szoknyáját, aztán újra cigiért kotorászott. „Naná, hogy zsernyák vagy. Vasalt gatyában. Kóbor numerára hajtasz. Rájöhettem volna.” Az arcom fürkészte. „Éppenséggel nem láttalak a környéken.”

Ráfordultam, lassan, egész testemmel. Figyeltem, ahogy menekül a tekintetem elől. „Te kellesz, Mária Eszter. Te magad. Egy egész éjszakára.” Felröhögött a maszat az arcán, „Nem vagy semmi, haver, anyuci döglik, te meg hiába...” Ő hajolt közelebb. Ő mozdult felém, kifeszülve a levegőben. „Honnan tudod a nevem?”

Önindító, kuplung, gáz. Kifordultam az országútra, óvatosan, puhán, mintha minden ezen múlna. „Erről szól majd az éjszaka.” „Harmincért.” „Húszért.” „Huszonöt, ez a vége. És nem dobsz a csatornába, oké?” „Üzlet az üzlet.” Sebváltáskor megfogtam a kezét. Úgy tett, mintha nem érdekelné. Aztán becsempészte a markomat combjai közé. Ott is maradt, amíg nem kellett újra sebességet váltanom. De hát kevesen autóztak Pest felé, és a négyes amúgy is komfort fokozat.

Kőműves Kelemen és Bolyai János

– Házfelújítási naplótöredék –

HUDY ÁRPÁD tárcája

Augusztus 12. Megkezdődött az „Ing és gatyá” hadművelet, amelyet hosszú ideje tervez a legfelső hadvezetés (a feleségem meg én). A régi parasztház ugyan már megvételekor – vagyis húsz éve – rászorult az átépítésre, de pénzügyileg csak most vált lehetővé az IMF-kölcsön, az uniós pályázatok, az egyéb családi ingatlanok eladása és a kislányunk malacperselyének elkobzása révén. Három hónap alatt kicseréljük a tetőt, előszoba épül, megújulnak a belső terek. Felhúzzuk végre az utcai téglakerítést, a tél beálltaig az udvart és a kertet is rendezzük. Süt a nap, bizakodóak vagyunk.

Augusztus 15. Az udvarra és a kertre már rá sem lehet ismer-ni! Mintha lövészárkok, tüzéptelep és szemétdomb művészi együttesén dolgozna buzgón egy slampos tájszobrász. A betonkeverő (folyton bedöglik) hatalmas mozsárágyúként mered ki a cserépbálák, téglahalmok, farakások, szigetelőtekercek és szerszámok tengeréből. Cement-, sóder-, homok- és mészhegyek közt kanyarog az öntözőcső. Hatalmas teherautók jönnek és mennek, jókedvű sofőrök rakodnak le precízen, hol a pincét, hol a kaput sodorva el. Néhány fát ki kellett vágni, mert útban voltak. Sebj, kicsire nem adunk! Gyönyörűen süt a nap.

Augusztus 25. Az alapozás és a megkezdett külső fal szemmel láthatóan kissé félresikeredett – illetve nagyon is az új kőművesek szerint, akik az elzavartak helyébe jöttek. Közben leszedték a tetőt a hun ácsok – hun jönnek, hun nem. Most pár napig fedél nélkül leszünk – reméljük, hogy nem jön eső.

Augusztus 28. Jött. Be is áztunk. Meg szél is jött, viharos. Csak az ácsok nem jöttek. De az élet nem áll meg. Kirámoltuk

a bútorokat: megtelt a garázs, a terasz, az ereszalja és a szerszámoskamra. Elbúcsúztam a könyveimtől, gúlába raktuk őket a gyerekszobába, de úgy, hogy a kislányunk még be tudjon mászni aludni. Az irodámnak otthonul szolgáló sarkot lebontjuk, íróasztalomat a számítógéppel a hálósobába telepítjük. Alig látjuk egymást a portól, és nemigen sikerül túlkiabálnunk az ütés-verést meg a gépek zaját. Sebjaj, aki építeni akar, annak rombolnia kell, ezt a két-három hónapot guggolva is kibírjuk.

Szeptember 5. Az első számlákat és kifizetéseket elnézve túl optimistán terveztünk. El kell hagyni pár falat, ablakot, kádat, miegymást. A határidők tekintetében is naivaknak bizonyultunk. A villanyóra áthelyezését például húsvétra ígérik, ha semmi nem jön közbe. A tizenöt méternyi földkábel elhelyezését ugyanis előbb megvitatja az ENSZ-közygűlés, majd ratifikálniuk kell a tagállamoknak, csak ezután foghat neki az áramszolgáltató, hogy alapos tervezést követően három hónapon belül megadja saját magának az engedélyt az alvállalkozó megbízására.

Szeptember 11. Közben elbontottuk a hálósobát is, a feleségem egy kihúzható fotelen alszik a nappaliban, én a konyhában a sparherden, úgyis hetek óta csak hideget eszünk. Az íróasztalom a számítógéppel az ebédlőbe került, a sőtartóban állnak a golyóstollaim, és a billentyűzeten terítünk. Mivel a szekrények is megszűntek, ruháink és cipőink szanaszét hevernek a lakás még úgy-ahogy ép részeiben.

Szeptember 21. Odafönn ácsok és bádogosok, ideleenn kőművesek, víz-, gáz-, fűtés- és villanyszerelők, meg csempézők és szobafestők tombolnak. Reng a ház, repedeznek a megmaradt falak. Az elektromos gyaluk, vágókorongok, fűrészek, fúrók és csiszolók miatt minduntalan kicsap a biztosíték, elszállnak az anyagok a komputeren, aztán a derék gép megunja a gyötrelmeket, és végleg megadja magát.

Október 1. Időnként, meglepő módon, mégis elkészül egy-egy részlet. De általában korai az öröm: a betett ablak ferde, az ajtó nem csukódik, az aljzatbeton magasabb pár centivel. Örömtánc, visszabontás, lekaparás, fohászkodások. A régi parasztház fal-síkjainak, padlóinak és mennyezeteinek találkozásánál, ajtó- és ablaknyílásainál mutatóba sem lehetett találni egy derékszö-

get – Kőműves Kelemen mai, szocialista meg posztkommunis-
ta szakiskolát végzett utódai viszont tucatnyi vízszintmérővel
és egyéb mérőeszkőzzel felszerelve állítják elő számunkra a
ferde és görbe falsíkokat, a sarkok legváltozatosabb hegyes- és
tompaszögeit. Semmi kétség: nemcsak Déva vára legendás épí-
tőjének, hanem matematikai géniuszunknak, Bolyai Jánosnak
is unokái ők. A nem-euklideszi kőművesség mesterei. Párhuzam-
os vonalaik nem a végtelenben találkoznak, hanem pár méte-
ren belül, valamelyik szobánk falán.

Október 12. Odakünn bágyadtan süt a nap. Idebenn: ház ál-
lott, most porhalom... Végre elkészült a hálószoba, lerakták a
padlót, bevittük az összeszerelendő bútort – mire a friss fal le-
rúgta a túl korán rákent festéket. Le kell vakarni. Aztán, majd
ha rendesen kiszáradt, újra lehet festeni. Addig forgolódhatok
álmatlanul a sparherden.

Október 21. Szétvertük a fürdőszobát is, ha már lúd, legyen
kövér. A feleségem a kislánnyal a szüleihez menekült, egyedül
dacolok az építőkkel. Napok óta nincs víz a lakásban, morcos
beduinként járok az edényekkel a kerti csaphoz. Abbahagytam a
borotválkozást és a számlák könyvelését.

November 2. Halottak Napja. Nekik annyiából mégiscsak jobb,
hogy már nem kell építkezniük. Ólomlábon jár az idő, mintha
a munkásainkat utánozná. Most már biztos nem készül el sem-
mi idejében, de kit érdekel? A sztoikusokat olvasnám, de nem
tudom, hol vannak a poros könyvhalmazban. Semmi sem tart
örökké... Kitől származhat ez a bölcsesség? Hogy nem újtattam
fel az otthonát, az biztos.

November 19. Megjött a hideg, a köd, az eső, az első hó és fagy.
A feleségem a gyerekekkel leköltözött a pincébe, én a faskamrában
húszom meg magam a macskákkal. Tűzifát nem tudtunk venni,
de a bútorok nagyon jól égne. Tiszta szerencse, hogy nyáron
nem dobtuk el a régi matracokat! Most mi is, akárcsak a termé-
szet és a vele együtt lélegző mesteremberek, téli álmra hajtjuk
a fejünket. Tavasszal, ha élünk, és lesz miből, rendbe hozzuk a
házat!

Nyáry Krisztián mint ráncztalanító krém

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Néhány évtizede elhivatott irodalomtanárok következetesen azt verik a gyerekek fejébe, hogy a tanönyvekben szereplő írók, költők testileg és lelkileg beteges figurák voltak, akiknek szerelmi élete és halála még így is érdekesebb műveiknél. Az életrajzban megvillantott pletykák, kulisszatitkok és orvosi anamnézisek jobban bevésődnek az elmébe, mint egy-egy verssor. Köszönhetjük ezt a marxista irodalomszemléletnek, a még mindig abból táplálkozó kerettanterveknek és dr. Mohácsy Károlynak, aki 1978 óta az irodalomtanítás Nyáry Krisztiánja. Pontosabban Nyáry Krisztián a XXI. század Mohácsy Károlya.

Pedig majdnem sikerült zsákot húzni a szerzők holtában megcsúfolt fejére. Az egyetemről éppen kezdett kipörögni az a generáció, amelyik azt tanulta a bölcsészkaron: a szerzőnél fontosabb szerzeménye, és bármi elmondható a szövegről, ami érvekkel igazolható. Majdnem ráköszöntött a magyar irodalomtanításra a Kánaán, ahol Mózesként sziporkázó anarchista tanárnők vezetik a diákságot a Fikció Földjére.

A megdöbbenés a legmeglepőbb, amikor a Nyáry Krisztián-jelenségen felháborodik valaki. A Mohácsy-féle tankönyvön felnőtt generáció saját irodalomélményét éli újra az Így szerettek ők első és második részének olvasása közben. Felidézi az elméjében rejlő fontos irodalmi pillanatok (értsd: Kölcsey félvak-ságának történetét), kibővíti tudását az új adalékokkal (szerelmes leveleket írt férfiaknak), és boldogan hajtja le a fejét, hogy

művelődött. Talán újra egy kicsit az iskolapadban érzi magát, és ebben a tekintetben Nyáry Krisztián a ráncatlanító krém funkcióját is betölti, megfiatalítja az egykori diákokat.

De Nyáry könyve másképpen is eltünteti a szarkalábakat. Újra életet lehel azokba a korábban is megcsúfolt halottakba, akiknek (magán)életéből témazárókat írt több generáció. Az íróknak újra testük lesz, felébrednek vágyaik, hogy züllött életükkel újra lendületet adjanak a magyar irodalomnak, szórakoztatva keltsék fel a nagyközönség figyelmét. Szendrey Júlia ráncai eltűnnek, a divatmagazin helyett egy albumból mosolyog ránk. A literatúra plasztikázott reklámarca lesz, aki az embereket nem az irodalomhoz, hanem az irodalmi élethez juttatja közelebb. Ez pedig még nagyon távol van attól, amiért egy íróra emlékezni érdemes.

Nyáry Krisztián mindannak a piacképes és szórakoztató megnyilvánulása, amit az irodalomtanítással elrontottunk. Ő a mi görbe tükrünk, amelyben Kölcsey Ferenc homoszexuális költő lesz. Ő a mi népi tanítónk, aki a Magyar Narancs, de akár a Blikk címlapjára is képes eljuttatni nemzeti nagyjainkat. S mi ezzel a baj? Hiszen napilap- és magazincímlapra vágyik a legtöbb író és költő – életében és még talán halála után is. Az a gond, hogy ez még önmagában nem irodalom. A Nyáry Krisztián-féle új, hatásos és bulváros irodalomtankönyv mellől hiányzik a szöveggyűjtemény.

Séták a Birodalomban III.

LAIK ESZTER tárcája

Köztudomásúlag a királyi család is Cambridge-et részesíti előnyben Oxforddal szemben, de ha az átlag turistát kérdezzük, szinte mindenki a Cam folyóra épült egyetemi városra „szavaz”. Cambridge csakugyan barátságosabb és jóval forgalmasabb az „Oxbridge” duett másik tagjánál. Ilyenkor a nagy múltú college-ok a jómódúak körében esküvői helyszínekként is funkcionálnak – a pénztárnál nem is sietnek közölni az emberrel a borsos árú belépő megvásárlásakor, hogy épp a lényegét nem nézheti majd meg odabent, mert le lesz zárva. (Viszont belecsöppenhetünk az esküvői előkészületekbe, ami az angol felső-középosztály életszínvonalát megcsillantó mozzanatok miatt filmszerű élmény.)

Cambridge college-rendszerének a lényege az a sajátos fél-autonómia, melyben ezek az intézmények ugyan önállóan, de jogilag a központi, nagy egyetem alá besorolva működnek. A college-ok leginkább a hazai Eötvös Collegium működéséhez hasonlíthatók, annak azonban lényegesen nagyobb „testvérei”: önálló épületekkel, könyvtárakkal, sportegyesületekkel, és főképpen saját diáksággal, oktatói karral rendelkeznek. Minden college a maga hírnevét, történelmi hagyományait ápolja évszázadokon át. Cambridge „polgári” lakossága elenyésző, a belvárosban gyakorlatilag minden épület az egyetemhez tartozik. Hogy milyen összegekből gazdálkodik Anglia egyik legnevesebb egyeteme, számunkra elképzelni is nehéz, ennek ellenére a college-ok lakórészei igen puritánok. Szűk kis csigalépcső kanyarog fel a fehérre meszelt falú folyosók között, ahol sűrűn követik egymást az alacsony ajtók a professzorok nevével.

A lenyűgöző épületek nagyságuk, múltjuk, jelentőségük és a területükön található, székesegyház méretű „kápolna” alapján kerülnek a turistarangsor megfelelő helyére, melyet a belépők nagysága is elárul. A fő attrakció valójában a college-ok körül

tekerő Cam folyó, pázsitos partján elheverhet a megfáradt városlátogató, és nézheti a vízen torlódó csónakokat, melyeken – elvileg – cambridge-i diákok a gondolasok. Mi egyszerűbb elvet sejtettünk a válogatás hátterében: a bámulatosan tökéletes testű fiúknak és lányoknak valószínűleg nem humán tudományokból kell jeleskedniük ahhoz, hogy nyáron itt dolgozhassanak. A legsikeresebb műsorszám persze, amikor egy-egy ütközésnél a gondolasfiú vízbe esik, és visszamászva a hajóorra lekapja magáról áztatott ingjét. A csónakokban egymás hegyén-hátán ülő lányok ilyenkor hangos visongással üdvözlik a „hajótörést”.

Valószínűleg „saját szakállra” is lehet vállalni az evezést, nem egy hajóban ugyanis meglelt urak küzdöttek vidáman a hosszú evezővel, olyanok, akiknek már valóban fehér volt a szakálla. (Nem valószínű, hogy a professzorok nyúlnak efféle keresetkiegészítés után.) Angliában ilyesmin senki nem csodálkozik, az életkori szegregáció ugyanis egyáltalán nem jellemző. A kocsmákban, a mozikban, a gyorsbüfékben és a divatos kávézókban is mindenütt jelen van a közép- és az idős generáció is. Életkora miatt senki nem bámul meg senkit. Az igazi olvasztótégely a londoni Soho, ahol a társadalmi különbségek is elmosódnak: a kültéri pultoknál együtt támaszkodik punk, öltönyös üzletember, nézelődő nyugdíjas, „going out”-oló csitri és nagypapa. Helyi szinten pedig a pubok a közösségi lét kellemesen zsongó kis méhkasai: az ember csak addig vadidegen, míg belép, két perc után már beszélget vele a csapos, vagy az éppen söröző helybéliek. Másnap már törzsvendégként üdvözlik.

Remek program akár csak kívülről szemügyre venni a kis-kocsmákat a közelebbi településeken: a mesebeli fogadókra emlékeztető, sokszínű kis épületek valójában variációk egy témára. De maguk a falvak is mesés élménnyel szolgálhatnak. Talán van némi lokálpatrióta töltete a legendának, de Braintree-beli angol barátunk büszkén vezetett bennünket körbe a szintén Essex területén fekvő Finchingfieldben, mely állítólag Anglia legszebb falva. Mi készséggel elhittük neki: nehéz lett volna nem értékelni a kis déli ékszerdobozt, ahol az összes autentikus látványelem együtt van az edwardiánus templomtól a fehérre meszelt hidacsokán át a vízi- és szélmalomig.

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER

A legendák ahogyan születnek

Balla Zoltánnak

Gyerekkoromban imádtam focizni. A többi sportág nem nagyon érdekelt. Néha kimentem ugyan a Sportiskola kézilabda csapatának a mérkőzéseire, a Sétatér melletti salakpályára, de nem a játék kedvéért, hanem Dani bá osztályon felüli produkciója miatt. Nem egy szokványos figura volt az a kézilabdaedző, annyi szent! Ha a tanítványai kihozták a sodrából, az arcidege vadul rángatózni kezdett, majd transzba esett, s úgy ugrándozott a pálya szélén, mint egy született sámán szolgálatban, annyi különbséggel, hogy ő a szellemektől nem esőt vagy bő termést kért, hanem azt, hogy lépjenek azonnali intim kapcsolatba a rábízott fiatalok felmenőivel a lehető legliberálisabb pozíciókban.

Nekünk persze nem volt se edzőnk, se salakpályánk. Autodidakta zsenikként udvarunk hátsó részében rúgtuk a labdát, a zöldseges és virágos kertek szomszédságában, s közben arról álmodoztunk, hogy vérbeli futballsztárok leszünk. Hogy a cseleinktől a lelátókon eszüket veszítik a nézők, s filmre vett zseniális passzaink és parádés góljaink kötelező tananyagként fognak szerepelni még a dél-amerikai futballakadémiák repertoárjában is. Nekem volt még egy titkos vágyam, amit eddig még senkivel sem osztottam meg: magányos óráimban arról ábrándoztam, hogy egyszer majd az a tisztesség ér, hogy én vihetem a zászlót a csapatom előtt valamelyik nagy világverseny megnyitóján a közönség lelkes ovációja közepette.

Nagyra törő terveinknek egyetlen komoly ellenlábasa volt csupán: a szomszédunk, Galambos bácsi. Ha önfeledt játékunk közben a labda az ő veteményesében vagy virágágyásaiban landolt, abból mindig heves szópárbaj kerekedett köztünk. Egyszer

aztán a szétbombázott salátái láttán totál kiakadt az öreg, habzani kezdett a szája, s amikor mi a lehető legudvariasabb hangnemben kifejeztük aggodalmunkat romló egészségi állapotát illetően, s melegebb égtájat javasoltunk gyógyulása érdekében, válaszképpen leöntötte szarral álmaink szakrális terét. Napokig a közelébe se mehettünk imádott pályánknak. Sőt, az egész utcát belengte Galambos bácsi extrém bosszújának gyomorfelforgató bűze, s a gyalogosok orrukhoz nyomott kölnis zsebkendővel tudtak csak közlekedni a kapunk előtt.

Néhány nappal Galambos bácsi rendhagyó partizán akciója után, május elsején, jobb híján én is kimentem a majálisra. Akkoriban az volt a szokás, hogy a város élsportolói felvonultak a fejesek dísztribünje előtt, s közben a hangszórókból csak úgy ömlött a teljesítményüket dicsérő szavak áradata.

– Hé, te, ott!!! – dörrent rám egy hang, amint az előkészületeket figyelve bámészkodtam a Sétatéren.

Dani bá volt az. Ott állt a hátam mögött, edzői kitüntetésével teletűzdelve, s Clark Gable stílusú vékony bajusza csak úgy rezgett az idegességtől.

Hogy merészel egy kisvárosi kézilabdaedző Pelé, Cruyff és Platini utódjához, hogy Puskás Öcsiről ne is beszéljek, ilyen hangnemben szólni, gondoltam levegő után kapkodva. Mielőtt azonban verbálisan is kifejezhettem volna fölháborodásomat, a kezembe nyomott egy kézilabdás dresszet.

– Vedd már föl, mire vársz?! – sürgetett. – Tudod, öcsi, nagy szarban vagyunk. A legjobb játékosom az utolsó pillanatban lebetegedett, s pótolnom kell mindenképpen a hiányát. Te pont jó leszel, azonos a méretetek. Azok a bunkók ott fent – mutatott a díszemlévény irányába – úgysem veszik észre a cserét.

Így vonultam föl én, zászlóval a kezemben a kézilabda csapat élén azon a hajdani majálison. S miközben a hangszórók a csapat eredményeit harsogták, a Maracana stadion gyepszőnyegét éreztem a talpam alá simulni...

Véres komolytalanságok

BÁRDOS JÓZSEF rovata

Újabb szócikkek a BALKÉZIKÖNYVHÖZ

Bizonytalanság: Az, a pszichológusok és pszichiáterek által sokat kárhoztatott érzés, ami arra készteti az embert, különösen a művészeket, hogy újra és újra külső megerősítést keressenek. Persze a pszichológusok könnyen beszélnek. Ott van nekik a nagy tudományuk, a nagy tapasztalatuk, meg a nagy tekintélyük. Ezzel szemben nekem például csak ez a jól bevált, háziásított kis bizonytalanságom van. Ez kísér idestova hatvan éve. és akárki akármit tanácsol, mondhatni, most már úgyszólván ragaszkodunk egymáshoz, ő kitart mellettem, mint egy jó feleség, és én sem szívesen válnék meg tőle. Mit tegyek, ha egyszer monogám hajlamaim vannak?

Fallabda: Amerikában sokak által kedvelt sporttevékenység. Nálunk ismert megfelelője a falra hányt borsó, főleg az irodalmi nevelés terén figyelhető meg.

Filozófia: A gondolkodás szeretete. A világ dolgait kétféle módon szemlélhetjük. A, gyakorlati és B, filozófiai szempontból. Vegyünk példának egy közismert dolgot, egy tál lencsét. Gyakorlati módon megközelítve ezért el lehet adni, ezért meg lehet venni az elsőszülöttség jogát (Lásd Jákob és Ézsau esetét!) Filozófiai szempontból azonban az egy tál lencse=elsőszülöttség állítás hamis. Egy tál lencse ugyanis csak önmagával azonos. Sőt azzal se mindig, mert ahogy már Hérakleitosz megmondta, nem lehet kétszer ugyanabból a tál lencséből enni. Mert addigra már mi sem vagyunk azonosak önmagunkkal, és a lencse is elfogyott közben. Itt a logika sem segít. A formális logika tanítása szerint egy tál≠lencse és a lencse≠egy tál. A dialektikus logika szerint viszont (lásd Hegel!) a lencse a tál tagadása, míg a tál lencse már a lencse, azaz a tagadás tagadása, ami új minőség mind

tálhoz, mind lencséhez képest. Aki szereti a gondolkodást, azaz filozófus, az ezen az úton továbbhaladva hamar eljuthat a Világ-szellem tételezéséig, amely maga is dialektikusan szemlélendő, amint a tagadás tagadásaként eljut önmaga felismeréséig ebben gondolatmenetben.

Hermeneutika: Szakácsművészeti szakkifejezés. Jelenti a liba feltrancsírozását acélból, hogy a hízott libamáját belőle kiemelhessük. Némely kritikusok/elemezők ennek mintájára addig trancsírozzák a műveket, míg az általuk feltételezett titkos tudást (üzenetet) meg nem találják. A trancsírozás után a művel (a libával ellentétben) már semmit sem lehet kezdeni. A liba maradékát (pl. a combját, mellét) ki lehet sütni, a feltrancsírozott irodalmi műből viszont már semmit sem lehet kisütni.

Műértelmezés: A belemagyarázás irodalomelméleti elnevezése. Amikor az elemző képtelen a mű valóságos megértésére, végső kétségbeesésében a műértelmezéshez folyamodik.

Műegész: Modern irodalomelméleti szakkifejezés. Érdekes és jellemző művészet és tudomány viszonyára, hogy a tényre, miszerint minden irodalmi mű megformált, ép, egész, csak akkor, a XX. század közepén figyelt föl az irodalomtudomány, amikor már tudni lehetett (pl. Adytól), hogy „minden egész eltörött, minden láng csak részekben lobban, minden egész eltörött”.

Műélvezet: A megjátszott (színelt) orgazmus neve az irodalomtudományban. Kékhárisnyák kedvelt módszere, partnerük elkábítására.

Műnemek rendszere: Az irodalmi művek csoportosítására, kategorizálására szolgáló rendszer. Általában Arisztotelészről származtatják, de valószínűbb, hogy nem tőle, hanem feleségétől származik, aki azon nők közé tartozhatott, akik mindig nemet mondanak. Sokat elmond a férfisorsról, hogy a műiigenek rendszerét azóta sem dolgozta ki senki. Ez a feladat, a jövő, egy szerencsésebb házasságban élő tudósára vár.

Posztmodern: A modernizmust követő művészeti korszak önelnevezése. Sokat elmond a korszak fantáziátlanságáról, hogy jobb nem jutott eszükbe.

Pozitivizmus: A valóságtól elszakadt, voluntarista politikát kiszolgáló művészet jellemzőinek összefoglaló irodalomtudományi elnevezése.

Rend: Rend a lelke mindennek, tartja a közmondás. Amennyiben ez igaz volna is, kérdés, vajon magának a rendnek van-e lelke, és ha van, akkor az rendes, halhatatlan lélek, vagy csak valami vacak, pneumatikus szellem? Mindez különösen izgalmas a művészet, az irodalom szempontjából, ahol is jobb író neki se ül egy regény megírásának, míg nem alakult ki benne a mű belső rendje, amit kompozíciónak nevez az irodalomtudomány.

Csakhogy az információelmélet azt tanítja, hogy a világminőség a teljes rendezetlenség állapota felé halad, ami folyamatos információvesztéssel jár. Egy regény megírása is akkor ér véget, amikor az előre eltervezett rend már teljesen felismerhetetlen. Az írók pedig mindent megtesznek, hogy ezt az információvesztést megakadályozzák, vagy legalább is késleltessék. Mindenféle trükköket vetnek be, belső utalásokat helyeznek el a szövegben, megismételnék egyes részleteket, a szereplőket végig ugyanazon a néven emlegetik, sőt a lapszámozástól sem riadnak vissza.

Mindezek ismeretében, azt hiszem, abban sincs semmi különös, hogy állandóan valamely széthagyott cédulámat keresem a lakásunkban (feljegyzéseimet ugyanis kis cetlikre szoktam felírni, s ha egy is elveszne, az számomra komoly információvesztést jelentene).

A feleségem azonban, aki nyilván nem kellően járatos az információelméletben, állandón korhol, hogy egyre nagyobb a rendetlenség körülöttem. És, mondja, ha ő nem csinálna néha rendet, a lakásunk úgy nézne ki, mint egy kupleráj. Ami már csak azért sem lehet igaz, mert szalonunk ugyan van, de emeletünk, ahol a kurtizánok szobái lehetnének, mint egy rendes kuplerájban, egyáltalán nincsen.

Egyébként is a legrendetlenebb és legtermészetellenesebb dolog éppen az volna, ha a céduláimat ott találnám meg, ahol elhagytam őket. A világegyetem ugyanis folytonosan és minden irányban egyenletesen tágul, így persze a cédulák is egyre távolabb és távolabb kerülnek tőlem és egymástól a végtelen térben.

Vágyteljesítő álom: A freudizmus egyik téveszméje, boldogságpótlék, mellyel pszichiáterek depressziós pácienseiket és önmagukat szokták vigasztalni. Teljes képtelenségének belátásához elég egy rövid gondolat kíséret.

Tegyük fel, hogy én arra vágyom, hogy az a csinos, fiatal, jó alakú, szőke, loknis hajú nő, akit ma láttam a postán, jöjjön ide az ágyamhoz, dobja le a ruháját, meztelen bújjon be a takaróm alá, és öleljen át azzal a két, párnás, meleg karjával.

Feltéve de meg nem engedve, hogy létezik vágyteljesítő álom, és mindez álmomban megtörténik, a nő egy pillanat alatt rájön, hogy míg ő ölel engem, én közben nagyban húzom a lóbórt (még jó, ha nem horkolok közben), tehát megsértődik, kibújik a takaró alól, felöltözik, és elrohan. Én pedig egy életen át lesheetem, míg még egyszer eljön. Az is csoda volna, ha ezek után egyáltalán szóba állna velem. Hol itt a beígért boldogság, kérdem én.

KÁNTÁS BALÁZZSAL legújabb, szám szerint hetedik verseskötetének megjelenése apropóján beszélgettünk a *Félkomfortos magánpokol* és az életmű néhány sarkalatos kérdéséről.

„Volt bennem egy publikációhajhász attitűd”

(Fotó: Hegedűs János)

Legújabb, Félkomfortos magánpokol című köteted az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatban jelent meg. Miben különböznek az ebben található versek a korábbiaktól?

Úgy vélem, ezek a versek egy – vagy éppenséggel több – fokkal őszintébbek, személyesebbek, mint a korábbi, olykor erősen obskúrus, hermetikus szövegeim. Ugyanakkor a belőlük kiolvasható lírai alany – aki valamennyire nyilván én vagyok – kevésbé veszi komolyan magát, a szövegekből áradó minden pesszimizmus ellenére. Mindenképp meghatározó elem az ön-ironia. Van ugyanakkor e szövegeknek egy közéleti-társadalmi vonulata is, az egyén szubjektívnek tűnő, privát lelki nyomorán keresztül megpróbálnak utalni a nagy magyar valóságra, a kollektív társadalmi-egzisztenciális nyomorúságra, létbizonytalanságra is. Sokak szerint elavult, szerintem annyira azért nem elavult szóval ezt képviselési költészetnek nevezném, persze nem annyira közvetlen regisztere ez a verseknek, sokkal inkább csak áttételes.

Régebbi köteteid terjedelméből látszik, hogy vonzódsz a rövid, füzetzerű nyomtatványokhoz. Ez az újabb is ebbe a vonulatba illeszkedik?

Hát jó kérdés, mi számít füzet szerűnek. 40 oldal alatti kiadványok? Volt ilyen, valóban, de ha a versesköteteket megnézed, ebből mindössze kettő volt füzet szerű, a másik négynek – ennek is – volt gerince, s átlagterjedelmük olyan 60-70 oldal. Szerintem semmi nem illeszkedik semmilyen vonulatba. Egyébként a formátum, terjedelem nagyban pályázati támogatás függvénye. Régen valóban volt bennem egy publikációhajász attitűd, nagyon sokat publikáltam, ma már sok mindent nem adnék ki a kezemből, vagy legalábbis több kötet anyagát egy kötetben, erősen megrostálva. Visszavonni persze semminek a létezését nem tudom, és talán nem is kell.

26 éves vagy, de már 6 verses-, 7 fordításkötet és 10 irodalomtudományos kiadvány kötődik a nevedhez. Ez majdnem annyi, mint éveid száma. Miért érzed fontosnak ezt az aktív jelenlétet a kortárs magyar irodalomban? Küldetéstudatból, a hiúság vagy a halhatatlanság vágya miatt?

Sokak számára ez a mennyiség nagynak hathat, pedig ez csupán a kiadványok száma. Ha oldalszámszámra nézzük őket, nem olyan sok szöveg az. Metaszövegből, kritikából, tanulmányból, persze, elég sokat írtam, az talán az életkoromhoz képest is elég nagy terjedelmű. Versek és fordítások terén más a helyzet. Részint irodalmári küldetéstudatból, részint valóban ifjonti hiúságból adtam ki a kezemből régebben ennyi mindent. A hiúság, ahogyan az idő múlik, mára alábbhagyott. Máshogy gondolkodik az ember húsz és huszonhat évesen. Nagyon fiatalon elég jó publikációs lehetőségeim adódtak, s ezek többségével sajnos vagy szerencsére éltem is. A publikációs mennyiség (folyóiratokban csakúgy, mint kiadványok terén) csupán az egyik oldala annak, ki mennyire van jelen az irodalmi életben. A szakma és az olvasók a színvonal alapján fogják a szerzőt megítélni, a mennyiség meg a minőség rovására megy. Így volt ez esetemben is, épp ezért az eddig publikált írásaim elég vegyesek minden szempontból. Mostanában keveset írok, persze verset, metaszöveget valamivel többet, hiszen az nem szigorú értelemben vett alkotói, sokkal inkább szakmai tevékenység. De minden téren megfontoltabb vagyok.

Hogyan értékelnéd magad tízes skálán költőként, fordítóként és irodalomtudósként?

Nem gondolom, hogy a saját tisztetem lenne a saját munkámat tízes skálán értékelni. Ha hierarchizálni kellene e tevékenységi

köröket, akkor per pillanat elsősorban irodalomkritikus, másodsorban műfordító, s talán harmadsorban költő lennék, s az általam kifejtett munka színvonala terén is ezt a sorrendet érzem a három tevékenység között. Ha általánosabban fogalmazok, akkor talán egy viszonylag ígéretes irodalomkritikus vagyok, egy használható műfordító (fordítani egyébként egy éve nem fordítottam, csak néhány rövidebb szöveget), s egy igen-igen közepeszerű fiatal költő, aki sok, közlésre nem feltétlenül érett verset is kiadott a kezéből. Nagyon változó eredmények ezek, éppen ezért döntse el inkább az olvasó, hogy mi jó, mi rossz belőlük, a szerző elsősorban ne magát értékelje. Bár nyilván nem árt, ha tudja magáról, hogy nem teljesen kutyaütő irodalmár, de azt sem árt éreznie, hol vannak a saját határai, s melyik az a műfaj, melyben eredményesen meg tud nyilatkozni...

A Félkomfortos magánpokolban a „–:” tipográfiai megoldással találkoztam a leggyakrabban. Mit jelent ez pontosan, és hogyan született ennek ötlete?

Ez a tipográfiai megoldás egy szünetjel, hatásszünet, valaminek a késleltetett kimondására utal. Általában csak olyan szöveghegyeken szerepel, ahol látszólag logikailag egymásból következő állítások olvashatók. Egyfajta vizuális költészeti megoldás ez, nem annyira tradicionális írásjel, s persze nem is annyira az én invencióim, használták ezt már rengetegen a magyar irodalomban is. Egyébként Bíró József jeles neoavantgárd költő, barátom és kollégám az egyik, aki sokszor hasonló tipográfiai megoldásokkal él, s bizonyára nem tudatosan, de akarva-akaratlanul is talán az ő tanácsára vagy hatására használtam ezt a bizonyos írásjelkombinációt.

A kötet három ciklusból áll. Az első a Magánbeszéd, a másik a Közbeszéd, a harmadik pedig a További beszéd helyett. Elég pesszimista ez a zárás. Mire céloz ezzel? Csalódtál a költői megszólalásban? A hallgatást vetíti előre a könyvnek az íve?

Ennek a könyvnek az íve előrevetít valamilyen mérvű költői hallgatást, ez okvetlenül igaz. Mostanában nagyon kevés verset írok, kötetben pedig semmiképp sem gondolkozom belátható időn belül. Picit elegem van, nagyon sokat írtam az elmúlt évek-

ben, s persze egyáltalán nem minden volt jó. De egy huszonéves ember ne beszéljen végleges elhallgatásról – az elég teátrális lenne. Van persze olyan kézirat, amely még kiadónál hever, de ez sem új versekből áll, mint ahogyan a jelenlegi kötet is körülbelül másfél-kétéves szövegek együttese. A költői megszólalás lehetőségében úgy általában nem csalódtam, bár túlbecsülni sem kell a jelentőségét, a mai társadalomban főleg nem. Hiszem, hogy a költői megszólalásnak lehet és kell, hogy legyen valamiféle társadalmi-közéleti-politikai (e szavak persze nem szinonimák, de gyakran összemoszák őket) tartalma, azaz hogy a költő ne csupán a saját kis alanyi problémáira reflektáljon, hanem mint ember – egy a sok közül – szóljon a minket körülvevő társadalom kollektív problémáiról is, még ha nem is ér el vele sok mindent.

Az utolsó versben „Kiterítve / fekszik a költő, / átmenetileg legalábbis”. Közben pedig arra kéri a lírai én a körülötte állókat, hogy rúgjanak belé. Hajlamos vagy az önsajnálattásra? És mire véljük a költőt körülengő „íróniaszag”-ot?

Ami itt olvasható, az kifejezetten (ön)írónia, természetesen. Az íróniaszag képe – bár nem vagyok annyira a saját szövegeim értelmezésének a híve – véleményem szerint arra utalhat, hogy az egész emberi, társadalmi létezés ironikus, azaz sem költő, sem pedig bárki más nem érdemes, ha túl komolyan veszi magát ebben a világban. Az önsajnálatra körülbelül annyira vagyok hajlamos, mint minden ember, aki valamennyire az irodalom világában tevékenykedik. Mitagadás, voltak, vannak depressziós időszakaim, de mindennek nyilván magánéleti, nem csupán úgynevezett szakmai okai vannak. Nem érzem, hogy ez a könyv annyira az élettrajzi személyem pesszimizmusának lenyomata lenne.

Milyen megfontolásból döntöttél úgy, hogy a verseknek ne legyen címük?

Ezek erősen minimalista szövegek. Úgy véltem, ha még mind-egyik címet is kapna, túlzottan terheltek lennének. Ennél a terjedelemtől nagyon vigyázni kell, mennyit bír el egy szöveg. Egy-két mondatokról, 8-12 sorokról beszélünk. Nem is vagyok róla meggyőződve, hogy némelyik nincs túlterhelve még így, cím nélkül is. Az ember nagyon gyakran esik abba a hibába, mikor verset ír, hogy

túl sok mindent akar belezsúfolni egy rövid szövegbe. Egyébként még ezekben a versekben is – poétikai szinten – tetten érhető bizonyos fokú Paul Celan-hatás, az ő kései verseinek nem volt címe, csak kiemelt első sora, de ez sem Celan invenciója, sem pedig az enyém, úgyhogy ezt a hatást is csak részlegesnek nevezném.

Nagyon buta olvasó vagyok, ezért rákérdezek több szóképedre. Előre is elnézést a tudatlanságom miatt. Egy helyütt azt írod: „Szádból likőrcseppek csorognak”. Hogyan csorognak a cseppek? Elmagyaráznád?

Hát a csepp nem csorog, hanem csepeg. Ha az volt a szándékod direkte, hogy itt egy líranyelvi pontatlanságra, csúnya szóval képzavarra világíts rá, akkor sikerült. Annyira, persze, első olvasásra nem zavaró, de egy idő után feltűnhet. No de mi van, ha a cseppek gyors egymásutánban gördülnek és esnek alá, ezzel a folyamatos csorgás illúzióját keltve? Amúgy komolyra fordítva a szót, a szerző ilyenkor ismerje be, hogy valamit kissé máshogyan kellett volna írnia – és még a szerkesztő sem vette észre, hogy az a szöveghely ott bizony nem annyira tiszta.

Az egyik versedben valaki „az általános szar”-ról énekel. Nálad költőként mi meríti ki ezt a fogalmat?

Az általános szar megítélésem szerint a minket körülvevő világ, de elsősorban a politikai-társadalmi közállapotok annyira nem költői elnevezése. Ironikus, természetesen, mint nagyon sok minden ezekben a szövegekben. Itt egy profán Orpheusz-képről van szó egyébként. A kortárs (magyar) dalnok nem magasztos dolgokról énekel, hanem nagyon is tapasztalható, kézzelfogható, minden embert érintő problémákról, melyek inkább köznapiak, semmint magasztosak.

Olvastam néhány sanzonodat. Az Én-értékelő sanzonban azt írod: „Nem hiszek semmiben. / Istenben főleg nem”. Ez az erőltetett tagadás nekem éppen azt tükrözi, hogy hadakozol a hitetlenségeddel. Jól látom?

Ennek a versnek is lehet ironikus olvasata, persze. Egyáltalán nem nevezném magamat sem hívő, sem hitetlen embernek. Ez a vers inkább egy helyzetdal, mintsem hogy olyan következte-

téseket lehessen levonni belőle, hogy a költő, aki ezzel a konstruált lírai énnel nyilván csak részben azonos, hisz-e Istenben vagy nem. Amúgy sokkal inkább szabadgondolkodónak vallom magamat, ezen belül is olyannak, aki szeretne hinni valamiféle transzcendens hatalomban – nevezzük éppen Istennek, vagy bármi másnak. A versekhez visszakanyarodva úgy vélem, ez a keresés és nyitottság talán tetten érhető néhány szövegben, igen.

Melyik Kántás-verset raknád be egy irodalomtankönyvbe? Miért éppen azt?

Egy huszonhat éves költő, akit jó eséllyel legjobb esetben a kismesterek között tartanak majd számon a távolabbi jövőben, ha ez egyáltalán sikerül neki, nem gondolkodik azon, melyik verse volna beilleszthető egy irodalomtankönyvbe. Ha úgy kérdeztél volna, melyik a legjobb versem, akkor jó eséllyel azt válaszolnám, hogy a Költők éjszakája című hosszúvers, de hát ez sem egészen az én véleményem, hanem elég sok író-költő barátomé, kollégámé...

Hogy állsz a disszertációval? Miként látod a jövődet egy évtizedes távlatban?

A doktori disszertációm nagyjából kész, jövőre jó eséllyel védésre bocsátható, és meg is lesz védve. Nem titkoltan a *Nyelv/Rács/Törés – Közelítések Paul Celan költészetéhez* című tanulmánykötetemet szolgáltatja az alapot az értekezéshez, persze több tanulmány finomodik, kiegészül még 2014 őszéig. A kilátásom, s nem csupán az enyém, hanem elég sok barátomé, nemzedék-társamé, rövidtávon a frissdiplomás munkanélküliség. Hogy hosszabb távon mi lesz, nem tudom megjósolni, de igyekszem bizakodó lenni, és tenni azért, hogy alakuljanak is valahogy a dolgaim. Évtizedes távlatban nem bocsátkoznék jóslatokba, a mai büdös nagy magyar és kelet-európai valóságban minden és mindenki annyira bizonytalan, hogy az ember azt sem tudja, egy óra múlva mi lesz, nemhogy évek múlva. Remélem, hogy szerzőként az egzisztenciális bizonytalanság nem fog befolyásolni. Igyekszem tenni a dolgomat, egyelőre ennyit tudok mondani.

SZKÁROSI ENDRE a magyar–olasz kulturális évad számos eseményén működik közre italianista szakértőként, műfordítóként, de az alkotónak sok más arcát is ismerhetjük. Költészete nem csupán írott művészet: a performansztól a zenei produkciókon át a hangverssekig és a slam poetryig számos műfajban kelti életre a verseket.

„A költészet túllép az írott nyelv határain”

Honnan ered a vezetékneme, van köze Szkhárosi Horváth Andrásához?

Eredetileg Horváth a családi nevem, a Szkhárosit én választottam. Amikor publikálni kezdtem, többen javasolták, hogy keressek valami más nevet, közben meg is akartam valahogy őrizni a családi nevem. Szkhárosi Horváth András református prédikátor–költő már a gimnáziumi órákon is szóba került, néhány zsolnártát anyám református énekeskönyvében is láttam. Rögön megtetszett a neve, az adott pillanatban tökéletesen megfelelt, mert szokatlanul és jól hangzik, magyaros, nem beszélve az anyai ágon erős református kötődésről. És ha rejtetten is, de megőrizte a családi nevem is.

Lehet tudni az eredetét?

Nem olyan régen tudtam meg, hogy van egy Szkháros nevű falu. Én a Szkhárosi Horváth név utótagja miatt mindig délvidéki eredetre gondoltam, de nemrégiben Tóth Gábor barátom felhívta rá a figyelmem, amikor keresztülautózott a helységen, hogy az a mai szlovák határ fölött található.

Ön mégsem a reformáció korának irodalmával foglalkozik, hiszen már indulásakor az avantgárd vonzotta.

Ha már a nevem szóba jött: talán nem is annyira véletlen ez a választás. Egyetemista korom kezdetén a régi magyar irodalom és a reneszánsz érdekelt nagyon. Irodalomtörténészként is ezek körül forogtak korai tanulmányaim. A családi hagyomány magával hozta a magyar nyelv és irodalmi hagyomány iránti ragaszkodást is. Az avantgárdot is leginkább a nyelv érdekli: hogyan lehet azokat a gondolati-érzelmi energiákat mozgósítani, amelyeket az tartalmaz, de a szokványos nyelvhasználat során nem ismerjük fel őket. Gimnazista korom óta izgat a kísérletezés, a művészet létező nyelveinek megújítási lehetőségei. Nem véletlen, hogy 14 éves korom óta mindig volt zenekarunk, ami akkor, a beatkor-szakban szinte természetes volt, ezzel szinte egyidőben színház-zat is csináltunk, ma úgy mondanánk: avantgárd experimentális színházat. Akkor ez párját ritkító próbálkozás volt. Írni viszont – amint az egyébként általában történik a kezdőknél – hagyományos módon próbálkoztam, bár a történeti avantgárd irodalma már akkor ihletett sokunkat. Ösztönös kísérletezések voltak ezek az új nyelvhasználati módok keresgélésére – amelyeket a későbbi tudatosulási folyamat visszaigazolt, mint koncepciót. De a kezdetekben még amolyan hályogkovács módjára tájékozódunk. Rimbaud levelét máig tanítom, amelyben kifejti: a valóság megismerése új formákat követel, valamint azt is, hogy a költőnek nyelvet kell találnia, mert az nem készen adott.

Mondhatjuk akkor, hogy Ön hamar megtalálta ezt a nyelvet?

Nem, az útkeresés nálam is évekig tartott, csak az érdeklődés kezdődött korán. De az igaz, hogy mindig a művészeti erőterek áthatásait, komplexitását, variabilitását kerestem. És ezt mind saját költői gyakorlatom, mind az általam megismert – mondjuk így – avantgárd kultúrtörténet igazolta. De a törekvés a szintézisre ösztönös volt fiatalkoromban, és nagyon örülök, hogy nem mondtam le egyik megközelítési módról, egyik nyelvi eszközrendszeréről sem.

Hogy alakult a pályakezdése?

Rendkívül szerencsésen. Még egyetemista és pályakezdő költő-író voltam, amikor 1975-ben kéthavi folyóiratként megindult a Mozgó Világ. Érdemi dolgaimat ott kezdtem publikálni, többek között Tóth Erzsébettel, Zalán Tiborral, Szikszay Károllyal, Hor-

váth Péterrel, Szervác Józseffel, másokkal együtt. Nem sokkal diplomázásom után pedig az Irodalomtudományi Intézetbe távozó Jankovics Józseftől főállásban átvehettem az olvasószerkesztői munkakört. A Mozgó Világnál tanultam meg dolgozni, komolyabban szocializálódni az irodalomban, és szerencsém is volt, hogy a főszerkesztő, Veress Miklós hagyta, hogy kreatívan gyakoroljam a szerkesztést. Nagy élet volt a szerkesztőségben, olyanok társaságában, mint Tárnok Zoltán, Kulin Ferenc, Alexa Károly, Berkovits György, Szabados Árpád, Reményi József Tamás, Helle Mari, Czákó Gábor, Margócsy István, Mányoki Endre, a kezdetben még Marosi Gyula vagy Mészáros Tamás is, a vége felé pedig Kocsis Zoltán. Ma már hihetetlennek tűnő együttes. És akkor nem beszéltem a szerkesztőségben gyakran megforduló, „házi” írókról, mint Hajnóczy Péter, Mészöly Miklós, Esterházy Péter, Tar Sándor, Marno János, művészekről, mint Swierkiewicz Róbert, Bukta Imre, Szemadám György, Lengyel András és így tovább.

Az olasz irodalom iránti vonzalma a reneszánsz tanulmányokban gyökerezik?

Érdemi része van benne a reneszánsz stúdiumok ihletésének is, amelyeket magyar–olasz szakos egyetemi hallgatóként folytattam. Tassóról, Michelangelóról és főleg a cinquecento irodalmi kultúrájának kérdéseiről (magyar vonatkozásban pedig Bornemisza Péterről, Zrínyi Miklósról) írtam fontosabb dolgozataimat. Ámde 1984-ben Szegedre modern olasz irodalmat tanítani hívtak, hát beleástam magam a témába alaposan. A modern és kortárs irodalom és kultúra iránti módszeres tájékozódás tehát e szükségszerűségből adódott, de szerencsésen találkozott az én költői érdeklődésemmel is. A modern irodalmon belül elsősorban az avantgárd és az experimentális művészet és az interdiszciplináris érdeklődés és gyakorlat százötven évének összefüggéseit, fejleményeit kutatom.

Mintha az olasz kultúrában sokkal nagyobb hagyománya lenne az élő előadásnak, a bábtól kezdve a színházon át a performanszig...

Itáliában ez a hagyomány valóban sokkal mélyebben és régebbi időkben gyökerezik – nem feltétlenül csak a színház, hanem mindenféle előadói műfaj területén is – legyen az a szavalat, az ének, az opera, a dal, mindenfajta népzene... Olyan gazdag az

előadóművészetek hagyománya, hogy bőven tud méríteni belőle minden más művészet. A másik nagy itáliai tradíció a vizuális kultúráé. Így például az olasz vizuális költészetet, ami elképesztően változatos és gazdag világ, a tanítványaimnak a reneszánsz festészet sokrétűségéhez, gazdagságához szoktam hasonlítani. A reneszánsz templom építészeti komplexumában a kupolától a pincéig megvolt mindenkinek a szerepe, a legkisebb zugokban is olyanok műveit találjuk, mint Donatello vagy Pisanello... Néhány tucat nagy név, és ezek mögött százai és százai sorakoznak a kismestereknek, akik amúgy igen nagy mesterek.

A mai magyar terepet áttekintve viszont – beszéljünk akár experimentális, vizuális vagy előadott költészetről – mintha Szkárosi Endre, Ladik Katalin, Szilágyi Ákos nemzedéke után megszakadna a hagyomány...

Nálunk sajnos minden hagyomány megszakad, az utóbbi időkben is csak a művelt, bizonyos esetekben akár virtuóz középszer büszkélkedhet szakadatlan folytonossággal – ez alapvető sajátossága kultúránknak. Itáliában kétezer éve megszakítatlan a kultúra folytonossága, ami azt jelenti: nemcsak ápolják a hagyományt, de abból mindig újat és újat teremtenek. A magyar irodalom és művészet négy-ötszáz éves története folyton megszakad valahol, ezért időről időre szembe kell néznie a megújulás halmazati problémájával. Ennek remek, korszakos megoldásai születtek, például a reformkorban vagy a múlt századfordulón – olyan alkotó energiák szabadulnak fel, és olyan szellemi kisülések jönnek létre egy-egy újítási hullámhegyen, mint a legnagyobb európai kultúrák meghatározó pillanataiban – csak hogy utána 20-40 év „homály” jön. De bármerre nézünk, azt látjuk, hogy nincs hagyomány újítás nélkül. Ahogyan a szimbolistáknál követte egyik modell a másikat: Baudelaire után jött Rimbaud, Rimbaud után Mallarmé, azután Apollinaire, és már ott is vagyunk az avantgárdnál. Az ő költészetük folytatja a korábbiakét, és radikálisan meg is újítja azokat. Ennek a szemléletnek az érvényességéért nálunk a mai napig meg kell küzdeni.

És mi lehet az avantgárd hagyomány megszakadásának oka?

A történeti avantgárd magyar vonatkozásban is jól indult – gondoljunk csak a Nyolcakra, a fiatal Bartókra, a korai Adyra,

utána pedig Kassák csodálatos köreire A Tett-tel, a MA-val –, szinte azonnal a legjobb nemzetközi szintre került, ráadásul a szomszédos területeken, illetve országokban is nyomban kölcsönösen kiépítették kapcsolataikat a születő, színvonalas csehszlovák, jugoszláv avantgárd fórumaival. A Monarchia szétesésének sokkja, a rövid életű, de addig teljesen ismeretlen, szovjet típusú diktatúra bevezetése és bukása, a rá következő bosszúhadjárat szétszórta a magyar avantgárdot. Kassák Bécsben továbbvitte a MA-t, tartotta a kapcsolatokat, de miután hazajött, a kísérlet megszakadt, Magyarországon – a komplex és eddig ismeretlen történelmi sokk következtében lényegében érthetően – teljes hiperkonzervatív restauráció történt, nemhogy az avantgárd, de a modernitás hagyományszála is tartósan megszakadt.

A második világháború ismert utótörténetében, a rákosista diktatúra éveiben már az Újhold írói körének vagy az Európai Iskola festőinek mérsékelt modernizmusa is tűrhetetlen volt. Újabb sivatagos évek következtek tehát ezután is – majd a hatvanas évek végén egy nagy ugrás: a történeti avantgárdot is felfedező újavantgárd robbanás, amelyet aztán a hetvenes évek elején rendőri eszközökkel és módszerekkel nyomtak el. De ez már csak pár év szünetet jelenthetett – a hetvenes évek végétől folyamatosan jelen levő alternatív, experimentális kultúra már megállíthatatlan volt, építette ki saját, alternatív intézményrendszerét, áramlottak feléje az elsősorban fiatal művészek, némi fenyegetettség előfordult, de immár egy konzekvens, folyamatos, radikális művészi gyakorlat írta át az akkori kortárs kultúrát.

Most más okok játszanak közre a szokásos szünetelésben. Már jó 15-20 éve nem kedvez ennek a művészettelfogásnak és -gyakorlatnak a társadalmi-kulturális környezet. Néhány évtizede a politikai fékek és a lefojtottság, a szabadsághiány miatt a kultúra felértékelődött, a saját „normális” szerepét is túlnövő funkcióval bírt – ezt most nyilván nem várhatjuk el, és az is jó lenne, ha a szabadsághiányos helyzet nem állna elő újra. Mára a kultúrában is meghatározó teret hódított a fogyasztói manipuláció – csakhogy amíg nálunk sajnos egyre inkább az „elfogyasztott” mennyiség az egyetlen értékmérő, a nézettség, a példányszám, addig az okosabb nyugati kultúrákban a mainstreamet is az „alternatív” műfajok felől újítják meg. Hagyni kellene kibontakozni azokat a kis műhelyeket, amelyeket a fiatalok egymástól elsi-

getelve, kis csoportokban hoznak létre. Két biztató dolgot azért mégis látok. Az egyiket a zenei életben: a nagyobb közönség és a média számára ismeretlen emberek eldugott kis helyszíneken kiváló dolgokat csinálnak – egyelőre egymásnak, de reméljük, hogy egyszer tán áttörnek. Az irodalomban pedig ehhez hasonló jelenségeként kezdődött a slam poetry értékes divatja.

A slam poetry.hu oldalon ott látni Önt a kiemelt slammerek között. Ezek szerint mégis van valamilyen folytatása a hagyománynak...

Igen, bár ez sem közvetlen folytatás. A fiataloknál mindig van egy „vakfolt” a tájékozódásban: a hatvanas évek elején engem sem érdekelt a negyvenes-ötvenes évek irodalma. A húsz-harminc évre visszanyúló közelmúlt afféle homályzóna: még nem történelem, de már nem is kortárs. Ezeket az elvarratlan szálatokat csak érettebb fejjel veszi föl az ember. A mostani fiatal slammereknek sincs fogalmuk arról, mi volt nálunk a nyolcvanas években, de ez nem baj. A lényeg, hogy a költészet visszanyerte a rangját, százak járnak egy-egy ilyen eseményre. Mivel a reflektívabb, meditatívabb formák, ahol vissza kell lapozni, átgondolni, értelmezni kell a művet, nem alkalmasak a színpadra, a slammal elsősorban az orális verbális kultúra fejlődik. Ezért is csatlakoztam hozzá örömmel.

Rendszeresen fellép a slamesteken?

Nem olyan rendszeresen, mint a fiatalok, ez nem is lenne helyes, de a tanítás, írás, utazások mellett nem is bírnám. Nagyjából havonta azért sor kerül rá. A számomra (és sokunk számára) meghatározó újavantgárd korszak (nálunk a hatvanas-nyolcvanas évek) egyik döntő szempontja és élménye a részvételi kultúra volt: vagyis hogy alkotó és befogadó nem különül el élesen, hanem a művészi tett, az alkotás még individuális képződési formájában is közösséget teremt: fontos, hogy kapcsolódjunk egymás vagy akár mások munkájához. Ez reinkarnálódik a slam poetry esteken, amelyeken maga a közönség is aktívan vesz részt: köztük is sokan ülnek olyanok, akik egyszer-egyszer már slammeltek, vagy még csak fognak. A mozgalom szempontjából fontos, hogy nem szabad hagyni, hogy ez a műfaj beálljon egy-két technikai, formai megoldás, egy-két divatos téma vagy beszédmód szün-

telen variálásába. Ha a slam tényleg orális költészet akar lenni, akkor egyre tágítani kell a határait – ami a befogadói határokat is tágítja, vagyis fokozatosan a bonyolultabb dolgokat és valamivel cizelláltabb megoldásokat is követni tudják majd a befogadók.

Tekintettel komoly előadói múltjára, mennyiben tekintik Önt a fiatal slammerek mesterüknek?

Remélem, hogy néha rácsodálkoznak egy-egy szokatlanabb költői megoldásra vagy előadásmódra. Nem akarok álszemérmeskedni: bízom benne, hogy tudom tágítani a fantáziájukat, a fogékonyságukat, ösztönözhetem a formakészségük bátrabb fejlesztését, de természetesen nem teszünk egymásnak „vallomásokat”. Abban viszont biztos vagyok, hogy én sokat tanulok tőlük.

A mester fogalma és habitusa egyébként már fiatalkoromban is távol állt tőlem. Nem tudnék olyan személyt mondani, akit kifejezetten „mesteremnek” tekintettem vagy tekintek, de természetesen sokakból merítettem erőt, invenciót, erkölcsi és esztétikai bátorságot. Úgyhogy egyáltalán nem bánom, ha nincs mesterkultusz, az én irányomban sem.

Van olyan a fiatalok között, akit kiemelkedően tehetségesnek tart?

Azok tetszenek leginkább, akiknél látom, hogy mernek kísérletezni a nyelvvel, hajlítgatják, gazdagítják a saját formavilágukkal. Nem mondok neveket, de tíz-tizenkét olyan slammer biztosan van, akik nagyon ígéretesek, akár már kész költők, és ez jó arány. A mi időnkben a beatzene töltötte be azt a szerepet, amit most a slam: rengeteg zenekar volt, mindenki zenélt, ismerték egymást az emberek, és ebben a közegben tudták, kik a legjobbak, kik az ígéretesek stb. (és ez természetesen változhatott is), lényegében megvolt a saját értékrendjük.

A zenélést már feladta?

Nem teljesen, de az elmúlt két-három évben, különböző okokból, zenész barátaimmal ritkult ez a fajta aktivitásunk. Nem tudom, ez azt jelenti-e már, hogy lassan lezárul ez a korszak, vagy jön egy új lökés...

Idén Könyvhétre jelent meg Verboterror című kötete, melyet költészetművészeti könyvmunkaként határoz meg. Mit jelent ez pontosan?

Mióta tudatosabban és valamelyest függetlenebb formában készítek versesköteteket, azóta mindig arra törekszem, hogy az ne egyszerű verskötet legyen, hanem könyv. Vagyis műtárgy, amelynek térbeli funkciója is van: kézbe veszi az ember, lapozgatja, forgatja... Egyébként korábbi köteteim között is felbukkantak már könyvészetileg érdekes darabok. Első kötetem, az Ismeretlen monológok, amely 1981-ben jelent meg a Szépirodalminál, tartalmazott egy ciklust, amelynek darabjait úgy határoztam meg, hogy „nyomtatásból kiemelt versek”. Itt hangköltemények lenyomatát, vizuális adaptációját találta az olvasó. 1990-ben megjelent, második kötetemben, a Szellőző Művek-ben (amelyet Galántai György képzőművész barátommal készítettünk) már tudatosan reprezentáltuk a vizuális és hangköltészeti munkámat is. Akkor még fel sem merült annak lehetősége, hogy lemez mellékletet tartalmazzon egy könyv, úgyhogy a tipográfia és a grafika lehetséges eszközeivel próbáltuk érzékeltetni az adott költői szemlélet és gyakorlat sokrétűségét, egyben belső koherenciáját is. (A címet egyébként egy hasonló nevű budapesti gyár nevéből merítettem.) Ezután hosszabb könyvszünet következett. A 2007-ben megjelent Merülő Monrót egy kiváló könyvtervezővel, Arany Imrével készítettük közösen, akivel azóta is együtt dolgozunk – ennek alcímében már feltüntettem, hogy „költészetművészeti könyvmunka”. Ebben a kötetben a vizuális és konceptuális költői munkáimnak próbáltam egységes és rendezett formát adni.

Vagyis könyv alapokon jelenik meg az élőszó ereje is, a látvány is...

Fiatalkorom óta mondom és gyakorlom, hogy a költészet több mint irodalom: a poézis eredetileg az orális hagyományt jelentette, az irodalom viszont az írásbeliségre utal. A költészet túllép az írott nyelv határain: a többdimenziós nyelv művészete. A Verboterror című kötet sem egyszerűen versek együttese, hanem a művészet értelmében felfogott költészet személyes esztétikájának tárgyasítása: a vizualitás, a nyelvi dinamika mind-mind szerepet játszanak benne. Ez a kötet a szövegek látványelemeinek és grafikai hangzó elemeinek szervezett meg-

jelenítésén túl kiegészült azzal a törekvéssel, hogy harmincéves performanszköltészeti tevékenységemet is reprezentálja: a zenétől a képzőművészetten át a verbális gesztusversekig. Ehhez kitűnő dokumentumanyagom is volt, fotók, plakátok, műsorfüzetek, feljegyzések, filmrészletek. Ugyanakkor olyan könyvet akartam készíteni, amely nem pusztán izgalmas dokumentáció, amely tehát nem archívumként, hanem kortárs műként tud megszólalni és működni. Az egyes opuszok a régi képi és szöveg-dokumentumokból, az olykor hozzájuk illesztett kiegészítések-ből, szükség esetén rövid leírásokból – és az ez alkalomhoz írott, szerkesztett új versekből állnak össze. Arany Imrével mindezt egy-egy performanszkölteményként jelenítettünk meg a könyv lapjain – ezek vizuális és koncepcionális logikáját pedig egy változatosnak tűnő, összetett, de egységes szerkezet határozza meg. Így született meg ez a performanszköltészeti könyv.

Meglehetősen elidegenítő címet választott neki.

Verboterror címmel egy hangverset csináltam már régebben, amely performanszként is kiválóan működött. Egyrészt szeretem az erős, ütős, szokatlanul hangzó címeket, másrészt jó, ha azt nem kell lefordítani idegen nyelvre, mert mindjárt önmagáért beszél. A Merülő Monró például már ilyen próbálkozás volt: abból egy idegen kihallja már a Marilyn Monroe nevet, csak a merülő szót nem ismeri, Weöres Sándortól a Merülő Szaturnuszt pedig végképp nem. A performansz elemei közül a gesztus, a mozdulat, a hang, a zene a könyvlapokon biztosan nem tudnak megjelenni, ezért jónak találtam azt is, ha a címben mindezek dinamikája benne van. A terror talán arra is utal, hogy mindig erős impulzivitás, meggyőzési szándék dolgozott bennem. Egy műalkotás végül is szellemi támadás... Érdekes adalék viszont, hogy a németül beszélők rögtön a „verboten”, megtiltani szóra gondoltak. De hát a tiltás mindig távol állt a költői felfogásomtól – már tudniillik ha nem engem, bennünket tiltottak le vagy ki, mert az akkor viszont komoly ösztönző erőt gerjesztett bennem.

Ha már a fordítást emlegette: milyen inspiráció alapján dönt, kit fordítson az olasz szerzők közül?

mint Pasolini egyes tanulmányai vagy drámái, amelyeket néhány éve fordítottam. A közelmúltban az azóta elhunyt Sallai Géza professzorral közösen összeállítottunk egy, a 20. század második felének költészetét reprezentáló olasz költészeti antológiát, amely két nyelven jelent meg, valamint évek óta fordítom Tomaso Kemény köteteit. Tőle 2005-ben jelent meg az Irodalmi Jelen gondozásában az Erdély aranypora, eredeti címén a La Transilvania liberata, ami nagyon komoly kihívás volt. Ezt követte tavaly az ő válogatott verseinek (A vízőzön mondja, Magyar Műhely Könyvkiadó) a fordítása és kiadása. Ez a kiváló, magyar születésű, vezető olasz költő példaként szolgálhatna nekünk: több magyar költőnek kellene így gondolkodnia Magyarországon. Tomaso Kemény munkáiból jól érzékelhető, hogy a nemzeti, a regionális és az univerzális között sokkal természetesebbek a kapcsolatok, sokkal élénkebb az átjárás, mintsem az nálunk megmutatkozik.

A magyar–olasz kulturális évad rendezvényein sok kortárs olasz író bemutatkozott idehaza, arról viszont kevesebb szó esett: hogyan látják onnan a magyar irodalmat? Mintha a második világháború után az olasz irodalmi kapcsolataink meggyengültek volna.

Igen, bár ezen nagyot fordított Márai sikertörténete. Olaszországban általában nyitottak és érdeklődők az emberek – elvileg. A gyakorlatban viszont az ismeret elég kevés, a megjelenő folyóirat-közlések, könyvek szűk körökben cirkulálnak. De nagyon nagy szerepe van mégis azoknak, akik – mint például a már emlegetett Tomaso Kemény – rendszeresen és komoly esztétikai hitellel fordítanak magyar költőket, írókat. Keménynek köszönhetjük például az első igazán rangos József Attila-fordításkötetet. Ha nem értékeljük túl a vágyainkat, akkor folyamatos munkával és a lehetőségek megragadásával javíthatunk az ismertségünkön. Egyre nagyobb szerepe van a személyes kapcsolatoknak, az író-olvasó találkozóknak, a slam-esteknek, a bemutatóknak... Nem egy-egy embert kellene sztárolni, hanem inkább csoportokat, műhelyeket, ezzel is a folyamatos megismerést serkenteni. Vagyis az ügyet kell menedzselni, nem egyes személyeket.

„Menedzseri” munkája mellett milyen tevékenységek töltik még ki az idejét?

Az utóbbi években az egyetemi oktatói munka dominál, illetve a „tudományszervezői” énem. Ennek vannak már komoly eredményei, például csináltunk egy nemzetközi italianisztikai doktoranduszkonferenciát, melyből könyv is született. Honlapunk is van, az itadokt.hu. Egy éve pedig kitaláltunk a hallgatókkal egy blogot, az olaszissimo.blog.hu-t, ahol a Magyarországon elérhető olasz kulturális jelenségekre reflektálnak a bejegyzések. Nemcsak kiállításokról, előadásokról, könyvekről, koncertekről, eseményekről adunk hírt, de olasz kávézókról, filmekről, fontos közéleti mozgásokról, vagyis mindenről, ami az olasz kultúra hazai megjelenéseit illeti. A régi, nagy italianistáknak, például Klaniczay Tibornak is nagyon fontos volt, hogy a fiatalokat bevonják a munkába, a szakmai önismeret és az előrehaladás kereteit folyamatosan megteremtsék számukra – és ezt én is nagyon szeretem. Magam elsősorban a modern irodalom és az avantgárd művészet területén kutatok, és persze csinálom a performanszokat, művelem a hangköltészetet, és ennek része, hogy figyelem azt is, ami a zenei életben történik.

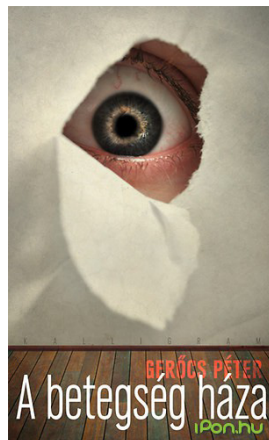
Újabb kötetet készül-e megjelentetni?

Kettőt is tervezek. Az egyik egy tanulmánykötet, amely az olasz és a magyar irodalom összefüggései tárgyában született tanulmányaimat gyűjtené össze, rendezné laza, tágas monográfiává. Ezen kívül folytatni szeretném az Egy másik ember címen megjelentetett emlékezéstörténeti emlékiratomat, amely 1995-ig jutott el. Szeretném megírni a folytatását máig.

LAIK ESZTER

GERŐCS PÉTER két novelláskötet után *A betegség háza* című regénnyel jelentkezett, amelyben egy nagyon is összeszedett szöveg teremti meg a káosz illúzióját. Megint egy bölcsész-könyv bölcsészeknek? – **PETHŐ ANITA** értékelése.

Rendezett káosz

Gerőcs Péter *A betegség háza* című könyve két szempontból is fontos kísérlet a szerző formálódó életművében. Egyrészt azért, mert két novelláskötet után regénnyel jelentkezik. Másrészt, mivel úgy tűnik, hogy e művel megpróbál kilépni a *Zombor és a világ*, illetve a *Tárgyak* zárt bölcsészkozegéből.

Bár *A betegség háza* sem szakad el a szöveg, a fikció erőteljes tematizálásától, mostani megközelítése a képzett irodalmároknál szélesebb olvasóközönséget képes megszólítani: az írással mint az egyén önmegértésének és a problémák feldolgozásának eszközével foglalkozik. A minket körbeölelő világ szövegbeli megragadásának vágya sokaknak ismerős lehet a mindennapi tapasztalatból (például napló vezetése), Gerőcs Péter könyve azonban nemcsak a rekonstruálás, hanem a konstruálás igényét is kifejezi. Regénye ugyanis egy férfi két tudatállapotban írt feljegyzéseiből áll össze. Az egyik szólam egy visszaemlékező, mizantrópiáján túl mégiscsak egészséges ember monológjának tűnik, míg a másik vonulat egy emlékezet nélküli karakteré, aki pusztán jelen idejű önmagát akarja szövegben megjeleníteni. A

címben szereplő „betegség” tehát – talán túl egyértelműen – a főszereplő mentális problémáira utal, és ezt a borítón látható, kiszakított papírlapon át riadtan bámuló szem is jól visszaadja.

Teljesen szokványos visszaemlékezésként indul a regény, a narrátor beszél a gyerekkoráról, lányokkal való kapcsolatáról, iskoláról, társakról, tanárokról. Kezdetről fogva érződik a gyűlölet és a felsőbbrendűségi tudat ebben a hangban, tulajdonosa nem kevés arroganciával igyekszik elkülöníteni magát a többi embertől. Dosztojevszkij *Feljegyzések az egérlyukból* című regényének első oldalait juttatja eszünkbe az, ahogyan saját negatív tulajdonságairól beszél. Máskor Háy János *A mélygarázs* című regényének figurájára emlékeztet, ahogyan kinyilatkoztat, megmondja „a tutit” a világ működéséről.

A normális elmét tükröző részekben sok minden kiderül Schwarz Barnabásról. Például, hogy újságíró, s hogy van a szerkesztőségben egy számára fontos ember, afféle mentor, akiről úgy gondolja, nyilvánosan ki kell állni mellette. Megtudjuk, hogy van egy barátja, aki időnként felbukkan. Mire a történet végére érünk, az is világossá válik, milyen meghatározó esemény miatt kezdte a főszereplő írásban felidézni a történeteket. Ahogy azonban halad előre az elbeszélés, úgy bizonytalanodik el minden, a narrátor egyre kevésbé tűnik épeszű, csupán embergyűlölő figurának. Másfajta elbizonytalanítás ez, mint például Garaczi László *MetaXájában*, ahol a narráció egyetlen mondatral visszamenőleg oltja ki az addigi elbeszélés legapróbb információit is. Gerőcs Péter regényében ez a visszavonás fokozatos, alattomos, és az olvasás során még az is előfordulhat, hogy végül már saját bizonytalanságunkban is bizonytalanok vagyunk.

Eközben a másik elbeszélői mód egyértelmű, közérthető, pedig éppen egy beteg elme totális belső káoszáról van szó, egy emlékezet nélküli emberről, aki létét a folytonos írás segítségével kívánja rögzíteni. A lejegyzett szöveg helyettesíti a memóriát, miközben ez sem garancia semmire, hiszen akad olyan pillanat, amikor az elbeszélő a folyton magánál hordott cetlik egyikéről sem tudja, miért fontos, hogy nála legyen. Ez néha az abszurdig fokozódik, például amikor a cédula csak ennyi utasítást ad: „visszatenni a nadrágomba!”

letről van szó. Hiszen a szöveg lépten-nyomon figyelmeztet arra, hogy ez az ember a legkülönbébb szituációkban is jegyzetel, sőt az is leírja, ha valami épp akadályozza az írásban („*Azt mondja, készen vagyunk. Hajoljak a csap fölé. Nem tudok írni.*”), illetve akkor is mozog a keze, ha nem a papírra néz („*A létrát nézem. Vakon írok.*”). Ha belegondolunk: egy minden apró rezdülést rögzíteni vágyó alak nem tudná ilyen logikusan, érthetően és nem utolsósorban az olvasó számára is szórakoztató módon közölni a világgal mániáját. A káosz illúzióját tehát egy nagyon is összeszedett szöveg teremti meg, magunk elé tudjuk képzelni azt az embert, aki bárgyún követi a körülötte zajló eseményeket, és buzgón jegyzetel, s akinek egész tartása a kezében lévő jegyzetfüzetre és tollra irányítja az őt figyelő tekintetét. Sokkal rendezettebb ez a réteg a regényen belül, mint a másik szolámé, s az írásra utaló megjegyzésekkel Gerőcs tesz arról, hogy a regény végéig így maradjon. Ezért a megoldásért kifejezetten dicséret illeti a kötetet, hiszen megmutatkozik benne a szerző technikai tudása.

Ugyanakkor, ha elfogadjuk is a bizonytalanságérzetet, amellyel a történet motívumai között bóklászunk, nehéz megértenünk, miért e két tudatállapot, s hogy a mindkét szövegfajtában szereplő néven túl mi közös van bennük tulajdonképpen. Hol keresendő az összekötő kapocs? A probléma azért is érdekes, mert a normális ember feljegyzéseinek tűnő részek önmagukban semmiképp sem állnák meg a helyüket (a regény újraolvasásakor már kifejezetten unalmasnak tűnnek). A két-féle elbeszélői mód meglétének okáról a történet végéhez illesztett *A közreadó kommentárja* sem mond semmit, ráadásul egy ilyen kis appendix már meglehetősen elcsépelet megoldásként hat 2013-ban.

Ez a bizonytalanság már a regény világán kívüli. Egy elhibázott szerzői döntésből következik, s nagyon sokat von le a mű összértékéből. Még csak nem is ugyanannak a történetnek két különböző szemszögből történő elmeséléséről van szó, hanem egyszerűen két más dimenzióról, ahol az egyik hang a múltra, a másik a jelenre koncentrál. Ezért felesleges az emlékezet nélküli szolamba beillesztett levél a bátytól. Ugyanolyan erőltetett, mint a közreadói utószó; bosszantó megbicsaklás, ahogyan a belső nézőpontba beékelődik ez a külső.

A bevezetőben említett kísérlet tehát nem bizonyult maradéktalanul sikeresnek. A szépirodalmi szöveg játékként való felfogása természetesen rendben van, ahogyan az elbizonytalanító effektek sora is értelemszerűen része ennek. A szerkezeti felépítésben akadnak azonban rossz megoldások, amelyek gyengítik a regényszerűséget. Az egységest hiányoló érzet nem egyszerűen a történet jellegéből adódik, hanem a koncepció említett hibáiból.

Gerőcs Péter tehát újfent nem könnyíti meg olvasói feladatát, aktív, komoly együttműködést vár el tőlük, ugyanakkor *A betegség háza* című regényével már nem riasztja el azokat az érdeklődőket, akik nem töltöttek el éveket a Múzeum körúti kampuszon vagy más egyetem bölcsészkarán.

BÖSZÖRMÉNYI sokat foglalkozik a magyar múlttal, a hazavesztéssel. Megszólalásain nemcsak az aggodalom hallatszik át, hanem poétikailag szerencsés módon a nyolcvanas évek erdélyi költészete is” – **BOLDOGH DEZSŐ** recenziója.

Számvetés a pusztulással

Hercegem, a költők mind kihaltak!” – ezzel a felütéssel kezdődik **Böszörményi Zoltán** új kötete, és kár tagadni, igaza van, legalábbis a versbeli logika szintjén, hiszen az utódok vagy utánpótlás felelőssége nem a múlt fölös csodálata, hanem mindig egy új világteremtés ígérete, amely irányt szabhat minden poétai erőfeszítésnek, legalább is a remek nyitó ballada szerint:

*„Pedig itt élhettek volna még,
Az örök lugasban méla kedvvel,
Hol rózsák hamvasztó tüze ég,
tudás és sziporka ihlet leng el...”*

(Sorsunk délibábja)

A szerző eddigi életművét nem lehet a szokásos irodalmi kategóriákba sorolni, mert más az indíttatás, a külső körülmények összehatása, és nem utolsósorban másféle élményekből, versbeli kötőanyagokból építkezik ez a líra, mint a legtöbb kortárs költő esetében. A szerző messziről indult és hatalmas utat járt be, az

életrajzi adatok szerint pályája kezdetén, Rejtővel szólva, egyszerre volt „kőfaragó és balett-táncos”, aztán filozófia szakos hallgató a Föld túloldalán, majd világjáró üzletember, és végül, de persze nem utolsósorban számos regény és verseskötet szerzője. Ebből is következik, hogy ha látszólag ugyanolyan szavakat, motívumokat használ, mint bármelyik mai magyar költő, a háttér és az élményanyag horizontálisan kiterjedtebb, hiszen ő nem fantáziájából előbukkanó kellékként emlegeti a távoli egzotikus helyszíneket, a karibi estéket, a pálmafákat. A szinte cendrars-i kalandozások az „ötszillagos luxusversek” esetében egy valóban megélt élményvilág realiztikus motívumai. A nyelvhasználat és a stíluskeveredések szintjein is felfedezhetőek nála azok a sajátosságok, amelyek még izgalmasabbá tehetik ezt a költészetet. Például akár Juhász Gyula vagy egy másik első világháború előtti költő is kezdhette volna így ezt a jelen felé indázó verset:

*„A dolgok költészete itt végtelen,
Hallom, sír a parti fa, a bűba font.
A lélek bár átsegít még sok telen,
Akácrügyet a tavasz ereje bont.”*
(De artis poeticae naturae)

A parti fa „bűba font” – a kifejezés archaikussága megütheti a mai olvasó fülét, de aztán hirtelen egy létértelmező, filozofikus, egzisztenciális problémákat felmutató költeményt kapunk: „Anima mundi a polifóniám, / Még sincs, ki értem a pokolra szállna. / Csak a líra, ha a sodrában állok...”

Böszörményi jól játszik a beszédmódokkal, pályája kezdetén inkább az avantgárdhoz vonzódott, aztán kipróbált rengeteg műfajt és formát, írt szonettkoszorút, a jelen kötetben pedig találhatunk balladákat, hagyományos és modern hangszerelésű darabokat, és érdekes formai kísérletként egy hosszú, tercínákból álló verset is. Ebben a könyvében is megmaradt amolyan egykori-mai „disszidens költőnek”, akinek elege lett minden kelet-európai diktatúrából. Időzónák között otthonosan mozog, mégsem világpolgár, nagyon is magyar és lokálpatrióta egyszerre, a San Franciscó-i reggelekről, a Vörös tér turistakellékeiből összeállt benyomásokról, illetve aradi mindennapokról ír csevegő stílusban és enigmatikus mélyértelműséggel, és a *Katedrálisban* találhatunk politika feletti haza-verset is.

A *Katedrális az örök télnek* négy részből áll (*Délibáb, Ujirács, Képeslap, Katedrális*), köztük olyan motívumokkal, amelyeket a költő eddigi lírájából – például Majorana-verseiből – már ismerhetünk. A kötetadó cím pesszimiztikus, és a közéleti mondanivaló a trianoni tragédia máig nyomasztó utóhatásait vetíti elénk. Böszörményi sokat foglalkozik a magyar múlttal, a hazavesztéssel. A saját sors és az országos pusztulás szomorú és őszinte számvetésekre készíti. Megszólalásain nemcsak az aggodalom hallatszik át, hanem poétikailag szerencsés módon a nyolcvanas évek erdélyi költészete is:

*„A tömény éjben megfogán a félelem,
a köd burkában nagyra nő,
annyira, hogy már felejtethő,
kinek szavát őrzöm.” (...)*

*„azóta is
szégyent gyűrünk egyre,
s valami nosztalgiát
keverünk...”*

(Katedrális az örök télnek)

*„Akik mindenüket feláldoznák
egy órányi semmittevésért,
ott sereglenek
a lehetőségek homokhullámain...”*

(Márai ébresztése)

Érdemes figyelni az ajánlásokra, hiszen Zalán Tibort, Jónás Tamást szólítják meg, az egyik Majorana-vers pedig Faludy Györgyöt. A Zalánnak ajánlott költemény szintén egy nem e tájon honos természeti képből kerekít metafizikai ihletettségu parabolát:

*„...Láttam kihunyni
tüzet, vulkán láváját hason csúszni.
éhes a fény, lángfű, bálvány, istenség.
A láthatatlan hűség is szellem-én.”*

(Létem pora)

A régies nyelvezetű tercinákban a szöveg tükrözései közt felsejlő témák és variációk ismételt hangütései izgalmas, sokértelmű költői anyagga állnak össze:

„...nincs menekvés, aki lázadt, halott ma.
Marék porát széthordják vad telek,
Vissza nem jó, ki a mának adózna.

A szeretet lankáin pőre hegyek,
Leselkedjen, ki álmot állít eléd
A szórványban, a védtelen végeken.”

(Kilenc oktáv)

A kötet egyenletes színvonalát tekintve néha előfordulnak olyan megoldások, melyek megtorpanásra, újraolvasásra készítik az embert, például a záróversben egy furcsa képet fedezhetünk fel: „most, hogy rád találtam, / ha kell, ringatlak / sok bajt látott karomban...” (Megtaláltalak) Továbbá szükségtelen túlzásnak tűnnek a Cérnára fűzve kezdősorai: „Csontomban még a folyékony idő. / (Mész lesz belőlem, és hahotázó köd.)” – pedig igazán jól folytatódik a vers: „tenger nyaldossa lábam. Próbám merő / gondolat, bennem szó. Szövetébe köt, / tétovázom. A szabadságom erő...”

Sok érvényes felismerés gazdagítja a kötetet, amelyek a versekben megbújva azt bizonyítják, hogy érdemes figyelmesen, az apró mozzanatokra koncentrálni olvasni az egyes darabokat. Itt van például egy Ezra Pound által már idejekorán jelzett, találó hasonlat: „a pénz hatalmi tőke / nemi szerve van / virtusa az enyészet” (Majorana Moszkvában a Vörös téren). Vagy például a következő izgalmas, modern kép: „Aki az érvek hálójából szabadulni igyekszik, / irgalmat sugároz, / foghíjas térképet rajzol / a tudat merevlemezére” (Márai ébresztése).

Böszörményi Zoltán legújabb kötete kellemes és kalandos olvasmány, sokhúrú líra egyedi megoldásokkal, valamint Részegh Botond valóban ötcsillagos illusztrációival. Szép és tanulmányozásra érdemes könyv.

A *Puha kert* először posztmodern családtörténeti mozaiknak, később irodalomelméleti problémákat megvillantó írásgyakorlatnak, majd kaotikus szerelmi viszonyokat feldolgozó, lírai darabok egymásutánjának tűnik. – **BICSKEI GABRIELLA** prózakötetét **HUSZÁR TAMARA** értékelte.

Puha kerti játékok

A z elsőkötetes szerzők művei az elmúlt években egyre gyakrabban jelennek meg rajzokkal, fotókkal színesítve, ahogy jelen esetben **Bicskei Gabriella** *Puha kertje* is. Sagmeister Peity Laura nem illusztrációkat készített az írásokhoz, festményei önmagukban is izgalmasak: az arc nélküli, néhol álomszerűen elmosódó, terebélyes, vérvörös színűeknek köszönhetően mégis energikus figurák, a lefestett háttérből meghagyott térképrészletek, vagy a vörös „cérnával” összevarrt földrészek értelmezése majdhogynem hívogatóbb, mint a szövegeké.

„Nehéz a későn jövőnek, évezredek óta, akárhová néz, mindent készen talál” – írja Németh Gábor a kötet fülszövegében, amit érthetünk úgy is, hogy nincs könnyű dolga annak az elsőkötetes írónak, aki mondanivalóját a posztmodern próza keretében képzelel el. Hiszen lehet-e még úgy elbizonytalanítani, magára hagyni az olvasót, hogy az újszerűnek hasson? *A Puha kert* először posztmodern családtörténeti mozaiknak, később irodalomelméleti problémákat megvillantó írásgyakorlatnak, majd kaotikus szerelmi viszonyokat feldolgozó, lírai darabok egymásutánjának tűnik. A végére túlságosan ismerős ötletekkel túlszűfolt kötet marad, amely magasról indul, de aztán csak ereszkedik.

Kérdés, hogy valóban megfigyelhető-e valamiféle minőségi változás a *Puha kert* olvasása során, vagy tulajdonképpen arról

van szó, hogy a választott elbeszélői technika dolgozik a kötet ellen. Bicskei Gabriella a szépirodalmi megszólalást többnyire valakihez való beszédként gondolja el, és az ebben rejlő lehetőségeket igyekszik is kihasználni. A történetmondás szituációjára egyébként nem jellemző második személy kezdetben telitalálatnak bizonyul, főleg a nagy- és dédszülőket megidéző első oldalakon, illetve amikor a narráció címzettjében egy korábbi én-elbeszélőre ismerünk rá.

„Megöregszel, befelé fordulóvá válsz, és egyre többet emlegeted a halált, azt mondd, nemsokára kint fogsz lakni a temetőben. Igazán megrémítesz ezekkel, így minden este lefekvés előtt, a paplan alatt megkérem Istent meg a többieket, hogy vigyázzanak rád. Aztán imádkozok nagyanyáért, minden családtagért, a kutyákért, a macskákért külön-külön. Hiába fektettek le időben, még másfél órát nem alszom, mire végigmondom a sok könyörgést, macskából és kutyából is sok van nálatok.”

A megszólításra épülő szerkezet azonban hamar elfárad. Bicskei vélhetően a nyelvet hagyná érvényesülni – az én- és te-sok-sorozásban játékot lát, csak hogy a nézőpontok követhetatlensége miatt a mondottak érzelmi hőfoka csökken, a megszólítás értelmetlenné, erőtlenné válik, pusztá technikává szürkül.

Valószínűleg rossz úton járunk, ha a *Puha kert*et megfejtésre váró feladványnak tekintjük. A kötetet nyitó kislány hangja még nem ígéri azt a szereplőkavalkádot, amellyel az olvasó végül szembesül. A legnagyobb hangsúly a fő elbeszélő, a felnőtté váló lányunoka szerelmi életére helyeződik, a főbb állomások (Béla, Ivo) ismertetése után Adam, a semmihez sem fogható szerelmet kínáló költő is felbukkan, akibe azonban a legjobb barát nő, a házasság Maude is beleszeret. A *Puha kert*ben tulajdonképpen az történik, amire az egyik megszólaló is utal: *„képzeld el egy világot, amelybe észrevétlenül belenyúlhatok és összekeverhetek benne mindent mindenkivel”*.

Az alakok elszórt történetdarabkait összeilleszthetjük ugyan, de mintha a kötet élvezhetősége attól függne, hogy mennyire leli örömet az olvasó a szövegvilág feltérképezhetetlenségében. Mintha már láttuk volna: álomképek, talált fotók és festmények leírásai követik egymást, versek, amelyeknek csak a megírásáról és a címről tudunk,

bemásolt levél- és szerző nélküli kéziratrészletek. Maude szerelmes regénybe írja magát, majd kitalált alakjait valódiként emlegeti, egy bankár pedig mások gondolatait gondolja. A posztmodern írástechnika agyonhasznált fogásaira ismerhetünk, ami nem is lenne feltétlenül probléma, ha az összkép nem azt sugallná, hogy Bicskeit még ezek sem érdeklik igazán. Nem ragad le semminél – kitalál valamit, vagy inkább rátalál valamire, elunja, gyorsan rövidre zárja, és lép is tovább. Ahogy a szereplők is képtelenek egy helyben maradni, úgy a szerkezet és a tematika is a folyamatos mozgás ígázatában alakul.

Az állandó tér-, idő-, elbeszélő- és témaváltásra épülő oldalnyi-féloldalnyi fejezetek nem adnak elég teret az ötletek kidolgozására. A kép-szöveg, a kézirat-szerzőség problematika, a sehová sem vezető elágazások mintha csak tartozékok lennének. Bicskei nem kísérletezik, hanem a már látottat, olvasottat ismételi a „kötelező” szabályok szerint. A fiatalkori írói próbálkozásokat, a klasszikus téma klasszikus megközelítését csak ironikus távlatból tudja elmesélni („*Verset írok a képről és annak is ugyanezt a címet adom, a természet körforgásáról szól, tél van, aztán tavasz, majd nyár és ősz, ő meg ott áll mozdulatlanul az almafa alatt, mint a hegy; a madarak szállnak, az évszakok változnak.*”), de a tanulságot nem vonatkoztatja a jelenre. Meglepő éppen attól a szerzőtől, aki ennyi mindent tud a posztmodern prózaeljárásokról, hogy a „*[d]e semmi sem így volt*” mondatot nem érzi végtelenül erejét veszített kijelentésnek.

A *Puha kert* épp ezért akkor a legjobb, amikor valami saját kerül elő. A legsikerültebb részeket szervező gyermeki látásmód és Bicskei finom humora szerencsére eléri, hogy ne csak posztmodern utánérzéseként gondoljunk a kötetre. A szellemesnek szánt és a gyermeki perspektívából megszólaló passzusok ugyan nem átütőek, de mindenképpen frissességet hoznak: „*Nagyanyád is tiltja, hogy idejöjj, utólag tudod meg, félt, hogy leeshetsz, vagy ha nem te, akkor egy meglazult tetőcserép. Előtte azonban borzalmas titkot sejtettél, itt tartják fogva Jakabot, fent kísért Zsófi szelleme vagy bárki más.*” Ritkán tehát, de vannak olyan részek, amelyekben egy új szerző kissé bizonytalan hangjával ismerkedhetünk.

KINDE ANNAMÁRIA *Húzódhatsz közelebb* című verseskötete a mulandóság mellett egy másik élet lehetőségéről is beszél – egyszerűen, az olvasó nyelvén. **PAPP MÁTÉ** recenziója.

Hónaljig ér a hó

„Egymásban a közel s a távol
lecsukva az angyal szemében.”

Kinde Annamária nem mindennapi költészete éppen a mindennapokról szól. Az ember elmulasztott, *elrabolt idejéről*, az Atlantiszként süllyedő múlttól és a Babelként összeomló jelenről ad számvetést, saját magát sem kímélve.

A költő verseire ugyanakkor az évődő játékosság, az önelemző kitárulkozás jellemző. Ebben oldódik fel a szerző, a lírai én, amely a vallomás és a hallgatás határán kiáltja világga szavait. A kettő közötti feszültséget a kötetet végigkísérő ironia, a kimerevített, alapvetően hétköznapi jelenetek sajátos humora enyhíti. A gyerekkori emlékek álomszerű felidézésében például meglepően gördülékeny formát – mondókához hasonló ritmikát és parodisztikus prozódiaát – kap az egyébként szorongásoktól sem mentes élményanyag (*Amikor egyszer nagy leszek, Anya-eltűnésben, Anyakirándulás*). Ugyanez az egyszerre kedélyes és törődött hang szólal meg a költői keretbe foglalt, mégis eleven családi életképekben: *„Alszik az ember. / Az asszony ébren, / a csendben, most szabad. Verset is írhat, / ha van benne vers. Nem jár akkora zajjal, / mint a mosogatás. A gyerek elszaladt*

/ az iskolába, persze már megint / a világ legnagyobb kupiját hagyta / maga után és ez egyik / legszebb bizonyíték arra, / hogy létezőnk. // Ide beszorítva.” (Édes otthon)

Otthonosság és elvagyódás, idegenség és hazatalálás közt ingáznak a sajátos korhangulatot, főleg a határon túli magyar megszólaló identitástudatát tükröző darabok (l. a *Nagyvárado*n, Budán ciklusból: *A vendég ló, Eurotranszszonett, Lélekként Budán*). „Barátom, Münchhausen, / a kezed ide már! / Mint egy sörös címke, / leválik a határ” – szól a *Barátom, Münchhausen* című költemény pár sora, melyben már a képzel(e)t határtalanság(a) tágítja a korlátok közé szorított kisebbségi létérzést, illetve a létezés (versekben feltárt) kisebbségérzetét.

„Ahogyan mindezt kitalálom, / fő anyagom a hozott álmom...” (Hozott álmom) – kezdődik a következő fejezet, amelyben szintén az elégikus és az ironikus hangnem keveredik. Egyre erősebbé válnak a magánnyal és a halállal kapcsolatos képzetek (*Valaki tarthatná a fejemet, Haláldal*), a versek mardosó számvetésében (*Célotat sosem mondta senki*), a költészet „hozott álmában” azonban nem csupán rémségek kísértének (*Vizes rémálmom*), megjelennek a karnyújtásnyira száműzött közelség áhított, bensőséges pillanatai is: „Jövök és annyit kérek tőled, / ne sajnáld tőlem az idődet! / Ha megszeretsz, csodás cserében / megkaphatod majd az enyémet...” A címadó vers (*Húzódhatsz közelebb*) is erre utalhat, miközben a lírai hang folyamatos, lemondó távolodása húzódik végig a kötetben (*A távozó, Menekülni vágyó verse*), amely épp a vágy és valóság között tátongó szakadék szélén torpan meg, hogy aztán egy mindent felülíró élmény térítse vissza az életbe.

Kinde Annamária költészete a tétlenül eltöltött idővel, az eltékozolt szerelemmel méri a mulandóság súlyát: „A bűnöm az, hogy elsodort levél, / kockára tettelek. Szomorú tél / és változás jön mindig-mindig újra, / amíg megszűnik az entrópia”. (*Kalandos lányregény*) Számonkérő, beletörődő, ugyanakkor reménykeltő is ez a visszatekintés. A múlt érzék-lenyomataiból nem várt pillanatképek állnak össze, amelyek a változásokon felülemelkedő állandóságról, az emlékek belakhatóságáról tanúskodnak, „mert az a rövid idő hatalmasra tágul / amikor

éppen a felismerésről / a hálás vendég őszintén beszél / összefoglal csak mutatni kívánt / mindannyiunk által megélhető / és elkerülhetetlen helyzetet” (Egy első új színházi évad összefoglalása). Az első ciklus A másik című versében talán ugyanez a vendég jelenik meg: „Valaki jön még, valaki. / Ő megbocsájt tenéked. / Érti mit gondolsz. Nem is kell / mélyen szemébe nézned. (...) És nem is kell mit kezdeni, / vagy mondani, ha mégse. / Őt sem azért küldték ide, / hogy mindezt elbeszélje.”

„2012 novembere olyan eseményeket hozott, amelyeknek következményeként a hónap utolsó hetében kezdődött meg Kinde Annamária második élete” – írja a szerző A Másik K versei előtt. A halálközeli újraváltozás élményét feldolgozó kórházi napló írója egy-egy pillanatra mintha ismét a könyv elején megszólaltatott gyermek szemével tekintene a világra: „Az ablakon kinézek / látom, hogy süt a nap. / És azt is látom, / hogy a hó nem olvad, / hideg lehet tehát”. Itt már hónaljig ér az oly sokszor visszatérő – talán az életet betemető időt jelképező –, álombéli hó, amikor olvadni kezd.

A Húzódhatsz közelebb verseit olvasva egy kicsit újjászülethetünk mi is. S már ezért is érdemes időt szánni rájuk.

Kinde Annamária: Húzódhatsz közelebb. Nagyvárad, Riport Kiadó, 2013

VÉGEL LÁSZLÓ regénye, a *Neoplanta, avagy az Ígéret Földje* egy soknemzetiségű közegbe vezeti az olvasót, ahol az elbeszélő és a szerb fiákeres történetein keresztül ismerhetjük meg Újvidék hányatott történelmét. **BALOGH RÉKA** recenziója.

Újvidék, régi történet

Végel László legújabb regénye, a *Neoplanta, avagy az Ígéret Földje* sok szempontból az író tavaly megjelent kötetének, a *Bűnhődésnek* a kiegészítése. Szó esik benne többek között a múlt század viharos vajdasági történelmének néhány következményéről, például a büntudatról vagy a menekülésről az emlékek elől. Újabb részletek derülnek ki Újvidék állandóan változó utca neveiről, de legfőképpen a Dornstädter cukrászdáról. Az újdonsült Végel-olvasóknak örömhír (a rajongóknak már kevésbé), hogy a regény sok történetet ismétel, a mű ezzel az előzmények ismerete nélkül is érthető.

A *Bűnhődés*hez hasonlóan „a folytatás” is sok lazán kapcsolódó történetből áll, az újdonság az ezeket összekötő témában rejlik. Korábban az egységet megteremtő motívum az utazás volt, most egyetlen településhez kapcsolódnak a nemzeti identitás és a hovatartozás kérdései. Ennek megfelelően a borítón álló műfaji meghatározás is *városregény*. A középpontban álló Újvidék nem átlagos helyszín, hanem egy takaros, soknemzetiségű város, amely azonnal rabul ejti az odalátogatót, azonban ki van

szolgáltatta a huszadik század viharos politikai változásainak. A sokszínűséget megőrkítendő megannyi figurával találkozunk.

A két fő hang a történetet elmesélő íróé, illetve a szerb fiákere-sé, Lazo Pavletićé. A megszólalás apropója e két szereplő össze- ismerkedése. 1956-ban a Csillag Szálló falai között találkoznak: az ekkor még gimnazista író főbérője a szálló pincére, aki a neki ingyen járó ételadagot a fiúval küldeti haza nap mint nap. Lazo általában a pult mögött iszogatja koktájt és kuncsaftokra vár. A fiákeres beszédbe elegyedik a fiúval, akiről hamar kiderül, hogy „firkászféle”. Ennek öröme megajándékozta néhány Ferenc Józsefről szóló kötetel, és hazaszállítja az ifjút. Közben próbál- ja meggyőzni, hogy az ő történetét foglalja könyvbe. A rendsze- resse váló sétakocsikázások során tárul fel életének sok fontos mozzanata.

Lazo (a regény előszava szerint kitalált) története valóban megér egy mesét. A fiákeres olyan, mint maga a város: három nyelven beszél, szerbül, magyarul és németül, de tanul angolul is, ha éppen arra van szükség. Mindenféle vér csörgedezik az ereiben, nehéz megmondani, melyik őse honnan érkezett. Ezzel a háttérrel próbálja túlélni a gyorsan változó politikai helyze- tet, ahol mindig más nemzet tagjai vannak veszélyben. Amikor besorozzák Horthy katonájának, magyar nyelven beszél, hogy elkerülje az akasztást, de a hazaszökés során már szerbül könyö- rög az életéért az őt foglyul ejtő hazafinak. Ő is, mint az összes többi szereplő, mindent megtesz a boldogulásért és a túlélésért. A várossal sincs ez másképp:

„Ezen a lápos területen, itt a Duna bal partján, 1748-ban csak néhány többnemzetiségű kis település létezett, mire össze- fogtak a németek, a szerbek, a magyarok, a zsidók, az örmé- nyek meg a többi itt élő nemzetség, összekaparták megspórolt pénzüket, ami közel sem volt elég, így bankkölcsönért voltak kénytelenek folyamodni [...]. A tömérdék bankóval Bécsbe utaztak, hogy Mária Terézia császárnőtől megvásárolják a szabad királyi város címet. Ami előnyökkel járt, mármint adó- kat szedhettek, saját törvényeik szerint ítékezhettek a tolvajok, a betörők felett. A császárnő megkérdezte, mi a neve a váro- suknak, mire az alapító atyák töredelmesen bevallották, hogy nincs neve. Felkérték Mária Terézia öfelségét, legyen városuk

keresztanyja. A császárnő elővette aranypennáját, és gyöngybetűkkel írta a latin nyelvű alapító okiratra: Legyen a neve Neoplanta, és minden nép nevezze saját nyelvén. Így lett belőle a németek számára Neusatz, a szerbeknek Novi Sad, a magyaroknak Újvidék.”

Az első világháború után állandóan gazdát cserél a város, egyszer a magyarok, másszor a szerbek szabadítják fel. Ettől függően hol a szerb, hol a zsidó, hol a magyar, hol pedig a német lakosság van veszélyben. Csak a szerencsén múlik, melyik szereplő éli túl az eseményeket, illetve kit milyen veszteségek érnek az évek során. Lazo apját, aki az Ígéret Földjét látta Neoplantában, ki akarják toloncolni szerb nemzetisége miatt, és élete végén már kárhoztatja a várost. Meinert kisasszony a kiéhezett oroszoknak esik áldozatul a Dornstädter cukrászdában rendezett orgia során, csak azért, mert német. A mesélő házigazdája, Sólyom Alajos viszont a vak szerencséének köszönheti előmenetelét, mert őt éri a megtiszteltetés, hogy Tito marsallnak felszolgálja a kávé.

A szereplők Lazo és a mesélő elbeszélésein keresztül szólnak meg. Az egyes figurák képviselte kulturális és társadalmi sokszínűség a mű nyelvezetében sajnos nem köszön vissza. Hangulatfestésként megjelennek néha szerb káromkodások, illetve lábjegyzetben sután lefordított angol nyelvű lelkendezések. Az író kínosan ügyel a választékos megfogalmazásra, de ez gyakran karakteridegenné teszi a stílust. A Lazo egyik elbeszélésében megjelenő, nem túl művelt katona például így monologizál a kényes újvidéki hölgyekről: *„Lassan a testtel! Tény, hogy kicsit fennhordják az orrukat, de mi majd átneveljük őket. Prave se važni. Medjutim, doći će naših pet minuta. Csak ki kell várni. Majd megszokják ők a büdös bocskort, meg megkedvelik a kacskaringós káromkodást, a szókimondó beszédmodort is”.*

De a szereplők nem is egyéniségük vagy a stílusuk miatt fontosak. Sokkal inkább a történeteik a hangsúlyosak, amelyekkel alátámasztják a regényben hosszan kifejtett gondolatokat, elméleteket. Ennek megfelelően Végel nem hagyja az olvasóra, hogy az eseményekből bármiféle következtetésre jusson. Ezt megteszi ő maga, általában közvetlen szócsövén, az elbeszélőn keresztül, de néha egyéb szereplőket is segítségül hív. Ennek megfelelően például a szocialista irodalom kritikáját megfogal-

mazza Török Miklós, Lazo és a narrátor is:

„1958-ban, amikor Török ezt mondta, még aránylag könnyű volt átlátni a szitán, hiszen a kötelező olvasmányokban minden, ami élt és mozgott, de szó szerint mindent, égre-földre dicsérték az írók. Legfőképpen Titót és a pártot. Tíz év múlva viszont csak szöszmötöltek. Az történt ugyanis, hogy félénken letépték a sapkájukról a vörös csillagot. Tettükért nem kaptak feddést, így hát fellélegezhettek. No, végre szabadok. A sapkájukon meg a lelkükben a vörös csillag helyén egy kifakult folt éktelenkedett, akkor is, amikor eredeti párizsi divatszalonból származó tökfedőt biggyesztettek a kobakjukra. A kalapokon is ez a folt éktelenkedett. Ha hajadonfőtt jártak, akkor alattomosan a homlokukra lopakodott. A csillag helyére settenkedő foltról írtak, a lelkükről – dögunalmasan.”

Fokozatosan kiderül, hogy a családi kapcsolatok is titkokkal terhesek, és mindenki menekül az emlékei elől. A regény ezen a ponton visszatér a tavalyi kötet címét adó problémához, a bűnhődéshez, egy egész város életére terjesztve ki azt: *„beleszületik a bűnbe, a másik meggyőződésből vállalja. Néha alig van különbség a kettő között. [...] Sohasem tudjuk, hogy melyik csoportba tartozunk, lehet, hogy mindkettőbe. Nincs értelme ettől menekülni, bűnhődnünk kell. Valakikért, valamiért, teljesen mindegy”*. A zárlatra tartogatott meglepetések megerősítik, hogy – a kornak hála – mindenkinek megvan a maga bűne, és általában nem is kevés.

A mű összességében a viharos történelemre és a nemzetiségi ellentétekre épülő, érdekes történetek laza füzére, melyet hovatarozásról, titkokról és bűnökről szóló, olykor kissé direkt eszmeifuttatások szakítanak meg. A megfogalmazás igényes és körültekintő. A regény mégsem tesz hozzá sokat a Végéletműhöz, inkább újrahasznosítja azt.

Végel László: Neoplanta, avagy az Ígéret Földje. Noran Libro, 2013

Az ELTE Eötvös Kiadó olyan szótárt jelentetett meg, amelynek egyik célja, hogy csökkentse a „digitális bennszülöttek” és a „kinnrekedtek” közti különbséget. **TÓTH MIHÁLY** értékelte a kiadványt.

Netszótár – kinek és minek?

Mindennapi írásbeli kapcsolattartásunk elemi eszközeivé váltak az emotikonok (hangulatjelek) vagy a nyelvektől független betűkapcsolatok. Mindnyájan szembesülhettünk a ténnyel: nem elég régmódi olvasónak lennünk, hogy pontosan értelmezzük a monitoron látottakat. E kommunikációs szakadékként tált jelenség komoly irodalmi problémává érett, melynek egyik kordokumentuma az ELTE Eötvös Kiadó gondozásában megjelent *Netszótár. @-tól a Zuckerbergnetig*.

Az előszóban **Veszeltszki Ágnes** szerkesztő így fogalmaz: „A *netszótár éppen e kommunikációs nehézség feloldását célozza, hiszen a digitális kommunikációban használatos új kifejezések bemutatására készült*”. További célja, hogy történeti szótárként megőrizze a „digitális generáció” napi megnyilatkozásainak bő kétezer szócikknyi lenyomatát. A szótár elvben hasznos, bár felvet két sarkalatos kérdést: *kinek és minek?*

A *Netszótár* célközönsége nehezen körvonalazható. A kiadvány bevezetőjében vázolt, kétpólusú világban az egyik oldalon állnak az újmagyart értő „digitális bennszülöttek”, a másikon a „kinnrekedtek”, a két tábor pedig – bármilyen nehéz – mégiscsak szeretné megérteni egymást. A szerzők beskatulyázó – és

vitatható – elnevezéseit átgondolva a fiatal-idős ellentétpárra ismerhetünk, melyet a szótár a keletkezés bizonyos fázisában nyíltan felvállalt: *„A nyelv iránt fogékony kör szeretné összegyűjteni a mindennapi használatban előforduló szavakat egy Netszótárba. Ezzel a digitális kommunikációs szakadékot kívánják áthidalni főleg generációk között – szótár a nagyinak”*. Az elkészült mű már nem kötelezi el magát az idősebb generáció irányába, és – talán éppen emiatt – parttalanává válik.

A feltételezett közönség meghatározásának bizonytalanságát tovább erősítik a kötet szócikkei. Annak ellenére, hogy kinyilvánított célja a *„bennszülöttek”* nyelvének közérthetővé tétele a *„kinnrekedtek”* számára, lendületes megfogalmazásai és főként példamondatai jól érezhetően az előbbiekhöz igazodnak. Lényegében a szótár öngólt lő, mert elvben az idősebbeknek íródott, de gyakorlatilag a fiatalokat szólítja meg, nekik viszont erre aligha van szükségük, mert ők maguk formálják a *„bennszülött”* nyelvet. Nyilván, hiszen ők a bennszülöttek. A *kinek* kérdésre adható kettős válasz tehát: bárkinek és senkinek.

A szerkesztők az előszóban kijelentik, hogy nem szakszótárt kívántak készíteni. Ám az eddig bemutatott felemáság miatt kérdések merülnek fel a cél körül is. Bár a kötet elvben az internetes kommunikációra – *„a Netszótár a digitális (magán) kommunikáció szókészletének új feldolgozása”* – szorítkozik, anyagában szép számmal akadnak inkább köz- és rétegnyelvi elemek. Így a gyűjtött kifejezések egy része a legtöbb ember számára ismert (@, *ímélcím*, *facebook*), míg mások (*lowlandama*; *ROFL*; *twypo*) annyira ritkán fordulnak elő, hogy inkább szolgálják az említett dokumentáló funkciót, mintsem a korábban elsődleges célként megjelölt megértést. Mindez egyáltalán nem volna probléma, ha a szótár ragaszkodna az önmaga által kitűzött célhoz, a netes magánkommunikáció érthetővé tételéhez. Viszont a már említett köznyelvi (*napszemcsi*; *hátlap*; *egér*) és az egyértelműen szakszótárba illő elemek (*emulátor*; *MMO*; *MOD*) keveredése miatt ebben sem igazán konzekvens.

Példaértékű viszont a szócikkek nem rigorózan következetes, mégis felhasználóbarát megírási módja: *„Ikszdézik: a nagy nevetést jelölő XD emotikonból származó ige. Jelentése: nagyot nevet. Ne ikszdézz már! Egyáltalán nem vicces! Ikszdé;*

XD". Vagy például „**Evok**: főleg cseten használt rövidítés. Jelentése: elvagyok. Betűkihagyással keletkezett. Evok itthon egyedül”. A minek kérdésre adható kézenfekvő válasz: csak.

Szótárról ítéletet mondani hálátlan feladat. Könnyen felfedez-
zük a hibákat, a bizonytalanságokat, és úgy tűnhet, nem becsül-
jük kellően a befektetett energiát. Különösen akkor, ha az adott
kézikönyv hasznossága kerül fókuszba. Mert ha elismerjük is,
hogy a „kinnrekedtek”, és a „digitális bennszülöttek” tábora va-
lóban létezik, a *Netszótár* egyáltalán nem viszi őket közelebb
egymáshoz. Ami ellenben biztos: a kezdeményezés egy ideig-
óráig szórakoztató, bár túlárazott kiadványt eredményezett,
melyet jó kézbe venni, melyre jó rácsodálkozni.

Gábos Dezső

1989-ben született Marosvásárhelyen. Szülővárosában a Bolyai Farkas Líceumban járt, majd a Kolozsvári Műszaki Egyetemen szerzett mérnöki diplomát.

„Az olvasás iránti szeretetet részben szüleimnek, részben a baráti köreimnek köszönhetem. Az irodalom mellett érdekel a film, a festészet, a grafika, a színművészet és a filozófia is. Ennek köszönhetően rengeteg olyan barát-ra tettem szert, akik nap mint nap új nézőpontokkal ismertetnek meg. Az ő bátorításuknak tudható be, hogy nyilvánosan is felvállaltam irományaim, és több időt szánok ezután az írásra.”

Pár ismerőssel megbeszéltük, amint elsétálunk egyesével egy idegen mellett, a szemébe nézünk, és azt mondjuk: „Ébredj fel, ez csak egy álom”.

Mire rám került a sor, az idegen elrepült.

Az én váram

„Zúgnak a hegyek. A vén csontok magukba szívják a hideget, állandósul a vacogás, már semmi nem melegít igazán. Fiatalkoromban vizet hordtam az erődítménybe, az ott élők jóvoltából éltem egyik napról a másikra. Akkor még a bástyák körül vidám volt az élet, mára csak magam maradtam, rám hárult a könyvtár védelme. Az ürességtől rémisztő tompasággal visszhangzanak a falak, a repedéseken mindenhova besüvít a szél. Éjszakánként egy kis sarokban húzom meg magam, a toronyban. Megvan a saját tűzhelyem, de nélküle is melegítenének könyveim. Mindet elolvastam annak idején, aztán csak vártam a napot, mikor hasznomra válik. A tűzifa fogytán, ezért arra vetemedek, hogy a könyveket szép lassan tűzre dobjam. Azzal vigasztalom magam, ez mégsem megvetendőbb annál, mikor valaki otthon a könyvespolcán felhalmozza a könyveit, és senki nem olvassa őket. Mekkora pazarlás! A könyveket olvasni kell, talán egészen addig, míg az utolsó olvasó kezében cafatokra szakad, vagy már a végső betű is lekopott a lapokról. Óriási fájda-

lom ekkora terhet viselni, napról napra jobban nyomaszt. Bár nem maradt egyetlen ember sem, aki elolvasná őket, minden egyes tűzbe dobott könyv úgy hasít belém, mintha magamból dobnék egy darabot a kihűlő félben levő parázsra.

Éjszakánként démonok járkák a folyosókat. Olyankor nem merem elhagyni a szobát, csak hallgatom a tűz ropogását. Sokkal melegebbnek tűnik, mikor odakinn vicsorog a szél. Az ablakokban varjak gyülekeznek. Talán a fény, vagy a meleg vonzza őket ide. Nem maradt semmi harapnivaló, csupán a csapdáimba esett patkányok. Legalább van elég belőlük. Átrágják magukat a falakon, könyveken. Miért vagyok ilyen öreg, tehetetlen? Úgy ragaszkodom az élethez, mintha még rejtene valamit számomra, vagy valami hivatásom lenne, amiért még érdemes élni. Egy ideje a látásom is megromlott. Nem tudom pontosan mióta, csupán a szobámba behatoló fény melege segít a napszak megállapításában. Úgy döntöttem, holnap végre kimegyek a folyosóra.”

Ez volt a záró bejegyzés egy hajléktalan naplójában. Az utolsó pár szó majdnem olvashatatlan. Reggel 9:12-kor találtak rá megfagyva a Central Parkban, rongyokból összetákolt sátrában, amit „erődítmény” néven ismertek a hajléktalanok. Nyolcvanvalahány éves lehetett.

A sátorban talált könyvek értéke felbecsülhetetlen.

Disznóvágás közben meghatódott a disznó. Elnézést kért, majd mondta, folytathatjuk.

Ősz

Egy domboldalon álldogálok egy széken, az öreg tölgyfa alatt. A túl-só földhátan elvonuló juhnyájra terelődik figyelmem, pontosabban arra, ahogyan egy-egy bárány elhagyja a nyáját. Lehet, a zöldebb fűért érdemes próbára tenni a terelőkutyák türelmét, vagy talán unalmas a többi juh társasága. Mindenesetre hamar visszakerülnek a nyájba.

A távoli erdő zúgása nem hallatszik ide, de öröm nézni, ahogyan hullámszik. Az én tölgyem büszkén ellenáll minden kacér-

kodó szélnek, csupán a leveleit sikerül megcsiklandoznia. Be kell vallanom, engem is csapdájába ejt ezzel a friss kenyérillattal, amit a kis faluból oly szemtelenül magával ragad.

Hát persze, majdnem megfeledkeztem róla, van mit ennem! A zsebemben felejtettem a tegnap egy almát, csak valahogy sikerüljön kivenni. Utána majd rágyújtok egy szál cigarettára. Ami azt illeti, inkább rágyújtok most, ezt a zsebemet elérem.

Cigarettazás közben mindig véletlenszerű gondolatok cikáznak a fejemben, most például Pál apostol egyik levele jutott eszembe: „Azt pedig tudjuk, hogy akik Istent szeretik, minden javukra szolgál”. Talán csak akkor hinnék az ilyen dolgokban, ha a halál gondolata megrémítene, de most semmi hatalma nincs fölöttem. Olyan, mint a kisgyerek, akinek kipukkasztottam a lufiját, olyan, mint az öreg néni, aki elől kirúgtam a járókát, mert nem tetszett, ahogy rámnézett, vagy mint a tehetetlen hangya a nagyítóm alatt. Most nem ő irányít. A következő lépés az enyém, és innen, a székről bármerre léphetek. Meg kellene igazítsam a nyakkendőm.

Ha nem létezik örök élet, akkor csak egy biológiai átalakulás lesz belőle. Ha mégis létezik, a pokol legsötétebb zugát rég lefoglalták számomra. Egye fene, mondok egy imát abban a reményben, hogy valóban létezik megbocsátás. „Minden annyira bizonytalan, de most, most csodálatosan egyértelművé vált minden, ezt köszönöm Neked. Hálás vagyok ugyanakkor az összes fájdalmas emlékéért, mert általuk fényt derítettél a boldog pillanatokra. Köszönöm, hogy megadatott az esély, hogy saját döntésem alapján válasszam utamat. Bocsásd meg bűneimet. Ámen”.

Remélem, nem kell több a megváltáshoz. Lépünk.

Túl szoros. Valaki jön felfelé a domboldalon. Úgyis vége. Már nem tudok visszaállni a székre. Rossz döntés volt, még szeretnék élni. Egyre szorosabb. Eltompulnak a hangok. Mit tettem?... Minden elsötétül. Segítség.

Hol vagyok? Tölgyfa... igen. Egy idegen tart és próbálja a széket visszahelyezni a lábam alá. Megmenekülök. Ennek így kellett történnie, még van miért élnem. Visszahelyezte a széket. Most feláll mögém, azt hiszem, a kötelet próbálja levágni. Ezentúl mindig csak jót teszek. A földre fektet, hasra fordít. Eladományozom minden vagyonom. Egy tú hatol a gerincembe. Mi történik? Nem érzek semmit nyaktól lefele! Ez nem lehet! Ő nem bántana, hisz megmentett. Hisz élek. Fölém hajol. A fülemben

ság... „Sebész vagyok. Örülök, hogy idejében magára találtam. Egy páciensemnek új szívre van szüksége.”

Abéka csók helyett gyors kalandra vágyott.

Gomb

Megfigyeltem, hogy mindenki legalább három személyes tárgyat tart magánál. Ha véletlenül nincs nála valamelyik, nem érzi teljesnek magát. Az én személyes tárgyait közé tartozik egy karóra, melyet, miután megállt, még egy hónapig hordtam, amíg akadt egy szabad órám, és elemet cseréltettem. A másik egy darab papír, egy régmúlt szerelem illatát őrzi. Azt írja rajta „A te halacskád”. Másnak talán nem jelentene ez semmit, üres szavak egy kopott cetlin, de nekem a mindenem. Rengeteg emléket ébreszt, akárhányszor rátekintek. Az ő illatát képzelem mellé, annak ellenére, hogy már az írás is majdnem elkopott. Eszembe jut egy vita, és ahogyan megállítottunk egy öreg házaspárt, bíraskodni. Eszembe jut, hogy nem minden halacska tud úszni. Eszembe jutnak a régmúlt szenvedései, melyek új fényben kellemes emlékként tűnhetnek fel. A harmadik tárgy lehetne egy kulcstartó, hisz az is mindig nálam van, vagy a pénztárcában hányódó száz kacet egyike. De nem. A harmadik egy leszakadt gomb. És a Jóisten sem tudja, hogy miért hordom még mindig magammal, de ez az én harmadik totemem. A földön találtam. Zsebre vágtam. Egyszerű fekete, kis gomb, nincs rajta semmi szembetűnő. Egy darabig azért hordtam, mert azt gondoltam, hasznát veszem majd valahol. Majd hozzám nőtt szép lassan, és annyira megszoktam, hogy egyre gyakrabban ellenőrzöm, még megvan-e, s ha véletlenül egy pillanatra elveszettnek vélem, a szívem abban a momentumban elfelejt dobbanni. Éppen ezért volt különös a tegnap délután. Hazafelé menet beleakadtam egy aranyos idegenbe. Amint próbáltam kikészülni a helyzetből, egy kis recsenés után az egyik gomba továbbpült, majd pár pattogás után a kanális felé vette útját, és egy tócsát meglovagolva végleg elköszönt. Mindketten ott álltunk a kanális előtt, és bámultunk, majd nevetni kezdtünk. Csak pár perc után tudtunk leállni. Rámnézett, és azt mondta halálkomoly arccal: Tartozol egy gombbal! Nevettünk. „Várj, hiszen van egy gomb nálam”. Elővettem a kis gombot. Meg mertem volna esküdni, hogy fekete. Nem volt fekete. Tökéletesen talált.

Debüt

Annyira élveztem a rémálmot, hogy az álom megriadt tőlem, majd izzadtan próbált segítségért kiáltani, de nem jött ki hang a száján. Beteges mosollyal néztem az álom szemébe, majd odasúgtam: „Most próbálj szaladni”. Fordulhat még a kerék...

Álom

Néha megébredek az éjszaka közepén, kimegyek a konyhába, a naptáron lévő idézetet egy futó tekintettel lelövöm, majd egy pohár víz társaságában visszakecmergek a hálósobába. Most nem így történt.

Éreztem, hogy szomjas vagyok, lerúgtam magamról a takarót. Átlebegett a szobán, majd ki az ablakon, míg végül kíméletlenül magával ragadta a szél. Az ágyam szélén üldögélve azon gondolkoztam, milyen elképesztő jelenet volt az ellebbenő takaró. Imádtam a látványt. Kidobtam a lepedőt is, csak hogy lássam, hogyan viszi el a szél, de a mélybe zuhant.

Úgy döntöttem, végül csak kimegyek a konyhába a pohár vízért. Arra, ami következett, senki nem tudott volna felkészíteni: a folyosó a végtelenbe nyúlt. Új képek csüngtek mindkét oldalon, és ami a legkülönösebb, mindegyik festmény külön-külön érzelmet ébresztett bennem. Kivéve egy érzést, ami teljes mértékben hiányzott. Nem tudtam volna akkor pontosan rámutatni. Később rájöttem, mi az.

Elgondoltam, ha már tudatában vagyok, hogy álmodok, akkor legalább próbáljam meg irányítani. Rá kellett jönnöm, hogy ezt az álmot nem lehet. Az agytekervényeim félelmetes helyekre vittek, nem tudtam sehova elbújni. Minél jobban próbáltam, annál elkeseredettebbé vált az álom. Könyörgésbe fogtam, „kérlek, ébredj fel, kérlek, ébredj fel”, mikor zsibbadni kezdtek végtagjaim, majd éreztem, ahogyan egy kés áthatítja a bőrömet. A fájdalom nagyon valóságosnak tűnt, és valahogy tudtam, hogy ez csak a kezdet.

Pár másodperc után gyerekkoromban találtam magam, egy játszótér hintáján próbáltam himbálózni. A gyerekek torzak voltak és idegenek, mindenki a saját játékaival foglalkozott, nem bántottak. Monoton hangon beszéltek, el-el kértek egymástól egy-egy játékot. A játszótér közepén egy nagyobbacsa gyerek ült, mély férfihangon vezényelt. Azon gondolkoztam, miért nem tudom megbillenteni a hintát. Nem tudtam mozgatni a lábaim.

Próbáltam segítségért kiáltani, csupán tompa hangok jöttek ki a torkomon, és hamarosan beforrt a szám, mint egy seb.

A kés mélyebbre hatolt az izmok között, aztán elérte a csontot. Lefordultam a hintáról. Zuhanás közben próbáltam felkészülni a pillanatra, mikor arcom a betonhoz csapódik, de óriási meglepetésemre puha avarba érkeztem. Megannyi vadállat tekintetét éreztem, hallottam a mocorgást, minden bokor valami förtelmeset rejtett. A számos tekintettől megdermedve ismét tehetetlenül álltam. A hangok rémisztően hasították át a sötétséget. Mire megszokhattam volna ezt a barátságtalan környezetet, egy hideg fémkar hirtelen belém nyúlt.

Autóalkatrész lehettem, a futószalag rabja megannyi alkatrész között. A nehéz gépezet a vasat formálta, lecsaptak az óriáskalapácsok, a nagy nyomás alatt a víz is menekülni próbált gőz formájában, a falak izzadtak, nyikorogtak a fogaskerekek, minden lüktetett. Nem volt annyira rémisztő, mint az erdő, mert itt ismét emberi hangokra találtam. Próbáltam követni őket... Nem kellett volna. Megértettem mindent.

A tengerparton feküdtem ezután, és néztem, ahogy a hullámok mossák a partot, a lábujjaim belenyomtam a homokba, és megnyugvást éreztem. Egyedül az volt különös, hogy már nem ember voltam, hanem egy játékbaba, amit homokkal teletömtek, és most varrnak össze, hogy a homok ne folyjon ki. Minden öltés nyugtatott, meggyőződtem, hogy most már a homok benn marad. A szemeim helyére gombokat varrtak, majd teljes sötétség.

Körbenéztem: kórházban voltam. „Ahh, örülök, hogy felébredt. Hívom a doktor urat. A műtét sikeres volt, végig úgy aludt, mint egy kisgyerek. Nem voltak szövődmények.”

-
- 3 Böszörményi Zoltán versei
8 Darvasi László – Szív Ernő: A tenger-füzet (próza)
13 Acsai Roland: Egy másik univerzum (versek)
16 Keszthelyi Rezső: Fakarika (próza)
20 Jónás Tamás versei
24 Dévai Lilla: 301. (regényrészlet)
29 Halmai Tamás: A halandóság mítosza (vers)
31 Szőke Imre Mátyás novellája
37 Kántás Balázs: Sanzonok (versek)
41 Sigmond István: Szerető asszonyok, kihűlt levesek
47 Szauer Ágoston versei
48 Nyolc égtáj: Egy nap a paradicsomban (novellafüzer)
48 Gueth Péter: A kertben
49 Gerle Kiss Éva: Éva terve
50 Kertész Jenő: A kiűzetés pillanata
52 Deák Csillag: Newton almái
54 Kálmán Dóra: Paradicsom
57 Barna Róbert versei
58 Mátyóki Endre: Tűz emészt el – Szilánkok egy megírhatatlan regényből (2.)
64 Hudy Árpád: Kőműves Kelemen és Bolyai János – Házfelújítási naplótöredék (tárca)
67 Boldog Zoltán: Nyári Krisztián mint ráncaltató krém (tárca)
69 Laik Eszter: Séták a birodalomban III. (tárca)
71 Szakács István Péter: A legendák ahogyan születnek (tárcanovella)
73 Bárdos József: Véres komolytalanságok – Újabb szócikkek a Balkézikönyvhöz
77 Boldog Zoltán: „Volt bennem egy publikációhajhász attitűd” beszélgetés Kántás Balázssal
83 Laik Eszter: „A költészet túllép az írott nyelv határain” – beszélgetés Székelyi Endrével
94 Pethő Anita: Rendezett káosz (Gerőcs Péter: A betegség háza)
98 Boldogh Dezső: Számvetés a pusztulással (Böszörményi Zoltán: Katedrális az örök télnek)
102 Huszár Tamara: Puha kerti játékok (Bicskei Gabriella: Puha kert)
105 Papp Máté: Hónaljig ér a hó (Kinde Annamária: Húzódhatsz közelebb)
108 Balogh Réka: Újvidék, régi történet (Végl László: Neoplanta, avagy az Ígért Földje)
112 Tóth Mihály: Netszótár – kinek és minek? (Netszótár. @-tól a Zukbergnetig)
115 Debüt – Gábor Dezső írásai

Irodalmi Jelen Könyvek
2013

Kántás
Balázs

Félkomfortos
magánpokol

<http://shop.irodalmijelen.hu>
www.irodalmijelen.hu

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

